

Szerkeszti:
Tar Károly

Munkatársak:
Békássy N. Albert, Kasza Imre (képzőművészeti rovatve-
zető), **Kovács Ferenc** (szerkesztő helyettes),
Lőrinci Ágnes (szerkesztőségi titkár), **Maros Miklós,**
Sulyok Vince, Szente Imre,

Tartalom

IRODALOM

Egy régi dal és egy új portréfilm, avagy hol (hogy) van Domonkos István?
Gergely Tamás: Zanzibár 2141

ÉSZAK HÍRNÖKEI

KALEVALA—Szente Imre fordítása 2153

Ove Berglund dicsérete 2175

Nagy Anikó: Biokémikusból fordító 2180

Bernhard Nordh: A hódtavi újtelepések 2183

Tor Åge Bringsværd – Thore Hansen: Locspocs és a titokzatos luk—Kozák
Katalin fordítása 2199

TÖRZSTÉR

Lőrinc Ágnes: A csend — Pilinszky János költészetében 2205

ZENE/SZÓ

Hulej Enikő: A magyar zene nagykövete Norvégiában 2213

JÁRKÁLÓ

Borka László: Egy távoli bolygóról jött lény megfigyelései a Földről 2217

KÉPTÁR

Dániel Lajos 2222

Bodoni János szoborvilága 2225

Dániel Éva 2227

Dohi Alex 2229

KÖNYVEK

Tomán Monika: Knut Hamsun *Élettöredékek* című könyvéről 2233

MEGJEGYZÉSEK

Kasza Imre dicsérete 2239

PRÓBÁLKOZÁS 2240

KÉPTÁR MELLÉKLET 2243

Az első oldalon Bodoni János: Önarckép (bronz).

Lapszámunkat Dániel, Lajos, Bodoni János, Dániel Éva és Dohi Alex munkáival díszítettük.

Egy régi dal és egy új portréfilm, avagy hol (hogy) van Domonkos István?

Évekkel ezelőtt találkoztunk Stockholmban, amikor néhányunkat, akiket írástudóknak vélték, arra bízattak a svéd-magyarországi elöljárói, hogy összefogjunk valamely irodalmi antológiának keresztelt kiadvány írására, szerkesztésére. Mint ez ilyenkor a svéd kisközösségekben is szokás, együttlétünk bemutatkozásokkal kezdődött, talán névsor szerint, a

találkozó első részében mindnyájunk számára kimerítően, félórákig hallgathattuk egyik-másik egykönyves részletes életrajzát, derék cselekedeteiket életük mindenféle sodrásában, s mivel beszélgetésünk híján volt a rendtartó vezetésnek, az lett a vége, hogy a sor végén szólítottaknak még arra sem volt idejük, hogy műveiket felsorolják. Domonkos Istvántól, akit nemcsak íróként, költőként, zeneszerzőként, festőként tiszteltünk, akkor és ott is idegen volt a magamutogatás, ezért aztán rövid eszmefuttatásban mondott valamit, ha jól emlékszem a szabadságról. Magáról pedig csak annyit, hogy nem ír, inkább zenével, dalszerzéssel foglalkozik. Arról nincs tudomásom, hogy küldött volna írást az antológia gondozójának, s akinek, mert mások sem siettek ezzel, nem volt mit szerkesztenie az elképzelt kötetbe.

Az Ághegy első öt számával jelentkeztem azon a megbeszélésen, egy közeli számítógépen az érdeklődők megtekinthették lapfolyamunk számaikat, beleolvashattak az ott közreadott írásokba, de felajánlásomra, hogy legyen ez az antológiánk sem igenlő sem tagadó választ nem kaptam. Az bemutatott anyagból hiányzott Domonkos István valamely írása, de a szünetben kértem tőle, amit ígérni nem ígért, de elutasítani sem akart. De valahogyan úgy alakult, hogy további kapcsolattartásunkra nem volt érkezése. Úgy eltűnt előlünk, hogy azt sem tudtam Svédországban él-e, vagy visszatért szülőföldjére, Újvidékre. Kerestem, kerestettem, de a mai napig is hiába írom be számítógépem keresőjébe a nevét, az eredmény mindig

nulla, pedig az *eniro* okos honlapjáról a legkülönbözőbb ismerőseim és ismeretlen magyar nevek mellett, laccímet, mindenki telefonszámát leolvashatom, a kattintásra előugró térkép pedig lakóhelyüket is rögtön megmutatja. Ha majd sikerül elterjeszteni azt a szenzációs műszaki megoldást, miszerint a mobiltelefon tulajdonosok tartózkodási helyét is nyomban mutatja a műhold összekötéssel rendelkező digitális program, Domonkos István kilétét, bár tudom, hogy van hordozható telefonja, mégsem fedhetném fel, mert ezt maga a tulajdonos, aki, mint később megtudtam, nyugalomra vágyik, nem óhajtja. Így történt, hogy az elmúlt néhány évben nem akadtam Domonkos István nyomára.

De segített a véletlen. A Kossuth rádiót vagy a Bartók rádiót hallgatva, jutott tudomásomra, hogy közreműködésével nagyszerű portréfilm készült róla. A film méltatásakor, a rádiószerkesztő gondolt egyet és felhívta Domonkos Istvánt. Szenzációs beszélgetésnek lehettem fültanúja. Domonkos István éppen útban volt erdei házuktól a nem éppen közeli vásárlóközpontba, de a február eleji hirtelen hóvihár megállította a felesége által vezetett gépkocsit. A beszélgetők osztoztak a film sikerében, biztosították egymást, hogy kellemes volt együtt dolgozniuk a filmfelvételekor. Domonkos elmondta, hogy kezelik, az utóbbi időben sokat fogyott, hogylétevel nem dicsekedett. Nyugdíjas korába érkezve a zenéről persze nem mondott le, amíg fújhatta fűvös hangszerét, játszott. Mostanában inkább csak a gitárja maradt...

A róla készült film címe: *Hordozható haza*. Nyilván, az általa jelzősített otthonunkról van szó, találó cím, amely felkelti minden idegenbe tántorgott hazánkfíának az érdeklődését, olyan, amely megdobogtatja az idegenben kérésült szívünket is. Harminchét perces színes magyar portréfilm, 2006-ban készült. Rendezte és filmezte: Bollók Csaba, a forgatókönyvíró: Kalapáti Ferenc írta, a hangmérnök: Kapcsos Vince, a gyártásvezető: Szederkényi Miklós, a vágó: Szirti Anina. *Zeneszerző és szereplő: : Domonkos István.*

Hordozható telefonjának áramellátását féltve rövidre kellett fognia a csevegést, a hirtelen beállott csöndben szégyenkezve konstatáltam, hogy nem sokat tudok író-társamról. Egyszer a pesti Nyugatiban többed magammal várakozva, a fiatalabbik Cselényi mellé kerültem, aki csak úgy, a maga játékos módján, rögtön belekezdett az írói ismertetőkből szereplő adataim felsorolásába. Okosságát dicsérve, nekiugrottam a számítógépemnek, de néhány adaton kívül mindössze egy régi ismert olyan dal szövegét találtam a világhálón, amelynek akkor nem jegyeztem meg a szerzőjét.

Tar Károly

DOMONKOS ISTVÁN [álneve: Diósi Illés]

költő, prózaíró, műfordító, publicista. 1940. augusztus 7-én született Ókér (Zmajevo) helységben. Szabadkán tanult a tanítóképzőben. Dzsesszmuzsikus volt, majd a Képes Ifjúság munkatársa lett, később az Új Symposion szerkesztőségében dolgozott. 1979 óta Svédországban él.

Híd Irodalmi Díj 1969; Kritikusok Díja 1973.

Fő művei:

Rátka (versek, Novi Sad, 1963)

Mao-poe (/Tolnai Ottóval/, versek a Híd mellékletében, 1968)

Valóban mi lesz velünk (/Tolnai Ottóval/ versek, Novi Sad 1968)

A kitömött madár (regény, Novi Sad 1969, 1989)

Via Italia (ifjúsági regény, Újvidék, 1970, 1984)

Áthúzott versek (költemények, Újvidék, 1971)

Redőny (publicisztikai írásainak gyűjteménye, Újvidék, 1976)

Tessék engem megdicsérni (gyermekversek, 1976, 1980)

Őnarckép novellával (novellák, 1986)

Kormányeltörésben (válogatott versek, 1998)

Szeli István: Nem költői megjegyzések egy költeményre. Híd 1962. 3. sz. – *Bosnyák István*: A Rátkától a Kikiig. Új Symp 1968. 33. sz. 10. – *Bosnyák István*: Valóban mi lesz velünk. Új Symp 1969. 45. sz. 16–17. – *Vajda Gábor*: A bűnügyi regény költészete. Új Symp 1969. 46. sz. 9. – *Gerold László*: Messze és közel. ÚjSymp 58. sz. – *Danyi Magdolna*: Utazás. ÚjSymp 58. sz. – *Bányai János*: A regény látszatát keltő szöveg. Híd 1970. 1. sz. 105–109. és *B. J.*: Könyv és kritika. 1977. 45–52. – *Bori Imre*: A kitömött madár. Híd 1970. 5. sz. mell. 17–19. – *Danyi Magdolna*: Utazás. ÚjSymp 1970. 58. sz. 27. – *Gerold László*: Messze és közel. ÚjSymp 1970. 58. sz. 26. – *Hernádi Miklós*: Jegyzetek Vajdaság új regényirodalmáról. Vság 1970. 12. sz. 79–83. – *Benkő Ákos*: A Forum regénypályázatáról. Je. 1971. 2. sz. 176–180. – *Danyi Magdolna*: Az agrammatikus nyelvi modell. ÚjSymp 1971. 78. sz. 427–430. – *Gerold László*: Verseltörésben. ÚjSymp 1971. 73. sz. 191. – *Pomogáts Béla*: Öt vajdasági regény. Ttáj 1971. 9. sz. 833–837. – *Utasi Csaba*: Kormány eltörésben. ÚjSymp 1971. 72. sz. 189–190. – *Bányai János*: Áthúzott versek. MSzó 1972. 62. sz. 12. és *B.J.*: Könyv és kritika. Novi Sad 1973. 32–35. – *Bori Imre*: Az olvasó jegyzetei. MSzó 1972. 235. sz. 9. – *Danyi Magdolna*: A nullponton formálódó konkrét költői nyelv. ÚjSymp 1972. 89. sz. 414–416. – *Fehér Ferenc*: Jugoszláviai magyar írók. 7 Nap 1972. 20. sz. 19. –

Vajda Gábor: Jeles regény – gyerekeknek és felnőtteknek. MSzO 1972. 291. sz. 12. – *Bosnyák István – Bori Imre – Danyi Magdolna – Utsi Csaba – Végel László*: Áthúzott versek. ÚjSymp 1973. 94. sz. 657–662. – *Végel László*: Két költő. ÚjSymp 1974. 105. sz. 1163–1169. – *Bányai János*: Élet és írás. MSzO 1975. 16. sz. 12. – *Bori Imre*: Domonkos István. *B. I.*: Irodalmunk évszázadai. Novi Sad 1975. 235–238. – *Bosnyák István*: Széljegyzetek egy költő – újságíró költészetéről. ÚjSymp 1975. 117–118. sz. 42–48. – *Dévavári Zoltán*: Az író virtusa. Úz 1975. 11. sz. 877–880. – *Franyó Zsuzsanna*: Érthető célzások. Úz 1975. 5. sz. 427–428. – *Juhász Erzsébet*: A riport valósága. ÚjSymp 1975. 117–118. sz. 49. – *Pintér Lajos*: Esszé-balladák. ÉI 1975. 41. sz. 11.

Megjelent verseit, regényeit, novelláit hiába írtam be a különféle keresőkben, a Magyar Elektronikus Könyvtár négyezernél több könyve között sem találtam könyveit. Ilyenformán egyelőre kénytelenek leszünk beérni azzal, hogy most az Ághegyben csupán a *Kormányeltörésben* (utolsó verseskötetével azonos) című emlékezetes dalának szövegét adjuk újra közre.

Domonkos István:

Kormányeltörésben

Bosnyák Istvánnak ajánlva

*Elmém csak tévelyeg széllel kétségben,
Mint vasmacska nélkül gálya a tengerben;
Kormányeltörésben,
Nincsen reményége senki szerelmében.*
(Balassi Bálint)

IZZASZTÓ RENDSZEREK - a tőkés iparban a munkaintenzitás növelésének különféle rendszerei.

(Közgazdasági kislexikon)

A társadalmi fejlődés azt mutatja, hogy a magántulajdon nem örök kategória.

(Közgazdasági kislexikon)

PROLETARIATUS - a tőkés társadalom bérmunkásainak osztálya, amely a termelési eszközök tulajdonától megfosztva kénytelen a tőkéseknek eladni munkaerejét.

(Közgazdasági kislexikon)

NÉPESSÉG MIGRÁCIÓJA - egyes országok állampolgárainak bevándorlása egy másik országba állandó, vagy időleges letelepedés céljából.

(Közgazdasági kislexikon)

én lenni
én nem tudni magyar
élni külföld élet
pénz nyelv zászló
himnusz bélyeg
elnökök vezérek
előkotorni megfelelő
ott ahova érek
mi meghalni mindnyájan
úgyis téves csatatéren
koponyánkból a habverő
nyelege kiáll
világ
pro-árjai
világ
kontra-árjai
ez lenni vers
szavak kínai falát
megmássza a halál
élet frázisait
emberbőr kötésben
adják ki írók:
nemzeti irodalmak
generálisai
és nem bírni nemzeti
fogások erős szaga
csinálni külföldből
portable haza
és menni külföld
mit munkaengedély
kofferban szalonna
két kiló kenyér
én nem látni
új látóhatár
én menni külföld
talpalni csikorgó havon
élet nercbundákban jönni
vágni engem nyakon

én lenni
elnökök vezérek
mi meghalni mindnyájan
úgyis téves csatatéren
én lenni kicsi prémes
külföld nem húzni vonósnégyes
adni tableta be nekem
én lenyelni
mi megszűnni
én keverni kártya
mondani rőf-rőf
hitvesi ágy
enni orosz-forradalom-kaviár
keresni mi
találni rím
mirím mirím
mirririm
lenni harmincéves
nappal mutogatni
este tapogatni
éjjel hófehér lapon
élet hegyes fák közül jönni
vágni engem nyakon

én lenni
elnökök vezérek
szavak kínai falát
megmássza a halál
én írni
levél haza
mama én lenni bacilushordozó
én fertőzni nem beszélni
érinteni
én túlélni tan idea rendszer
állam-temetés én vinni kereszt
lenni forradalom alkimistája
plasztik virággal gomblyuk
nyolc elemi kijárva
csinálni külföld buli
mágikus bomba
görbe csövű puska

lőni halott királyra
lelkemen nem lenni bugyi
forradalom láрма tömeg
szavak szakállak vér
ízléses pakolásban
fagyasztva szárazon
nem venni el sámson erejét

a szivárványos északon
marx jönni fehér kesztyű
vágni engem nyakon

én lenni
elnökök vezérek
mi meghalni mindnyájan
úgyis téves csatatéren
én kapni levél
egri ki kell juttatni
vili bácsi
gellért fia fifi
siptár otthagyni nénát
tata leesni bicikli
mentő elvinni
lenni piac szerda
pap jönni szedni adó
mosni ing gatyá
kapálni sír
nem merni lehunyni szem
hallani egér kapar

én állni márványtalapzaton
élet lábujjhegyre állni
vágni engem nyakon

én lenni
elnökök vezérek
mit munkaengedély
kofferban szalonna
két kiló kenyér
én menni üzlet gyalog
üzletben lenni dolores
ő lenni spanyol

ő ülni kassza
lenni nagy mell
lány massa
finom bajusz lábón
jó szag pris köröm
én lenni elég bátor
előttem állni két görög
ők venni kenyér mosópor hagyma
kisebbik hajában lógni szalma
gatyámban lenni nagy nyomás
nyomás lenni illegalitás
én állni
állni kassza előtt vakon
élet jönni inkognitó
vágni engem nyakon

én lenni
elnökök vezérek
koponyánkból a habverő nyele kiáll
én menni utca grombikabát
levegő repülni
hogyhívnak-madár
fajkutya ülni posta
én érezni izé-virágok
ohne-szagát
én gondolni
én nem menni haza
fogni kapa
emelni életszínvonal
kapni gerincből
görbe vonal
grafikon
én megszokni
tőkés munkafegyelem
lenni két szabad napom
az elbocsátás réme
ülni futószalagon
ő lenni profitom
én szerezni óriási vagyon
élet lóversenyen kukkertokkal
vágni engem nyakon

én lenni
elnökök vezérek
élet frázisait
emberbőr kötésben
adják ki írók:
nemzeti irodalmak
generálisai
én menni könyvtár
játszani sakk
ott ülni pavlik
ő lenni cseh
ő csinálni nagy rokád
orosz honfoglalás után
marcuse sartre godard
morris laing russel nietzsche
kepler galilei newton
einstein poincaré lukács
marshall mcLuhan
pavlik járni száj
én kapni matt
király meg két paraszt
lenin lenni emigráns
marx lenni emigráns
joyce musil mann brecht
bartók picasso chagall
marx fájni fog neki
feleség hívni jenny
rilke baudelaire rimbaud
mind csavarogni

én lenni külföldön babon
élet patika előtt kapásból
vágni engem nyakon

én lenni
elnökök vezérek
én menni külföld
mit munkaengedély
kofferban szalonna
két kiló kenyér
én menni fogorvos
ő lenni herr schmidt

ő mutatni fénykép
fekete-fehér
védeni hid sisakban
hansi meghalni szegény
gyomor nem bírni
szög ólom csalán
esőkukacok
latrina-banán
herr schmidt szeretni olasz pizza
páciens előtt nem lenni titka
menni nyaralni adria
szeretni szoknya fokhagyma
szeretni kövér nő
szeretni hátul szeretni elől
halál jönni kelet felől

én gyáva
rezegni nagyon
váróteremben élet légyecsapóval
vágni engem nyakon

én lenni
elnökök vezérek
szavak kínai falát
megmássza a halál
én tolatni utcán
venni virsli
ára lenni potom
nadrágban térd
verni vándorbotom
menni dolores
sarkon állni egy magyar
egész délelőtt
ő lenni menekült király
mikor bepiál
ő ülni börtön öt év
nézni tükörben
nap hold akasztás tiszta-kanyar
minden reggel ő mondani
lógni te is hamar
ő lógni külföld
gyalog vonaton

este félni
fa susogni be ablakon
ő kívágni fa
természetbarátok jönni
írni cikk
cikk jönni utolsó oldalon
ő nem lenni akármilyen fráter
ő jönni pszichiáter

én lógni öröklétben vizes madzagon
élet csillagokat látni
végtelenre dagadt lila talpamon

én lenni
élni külföld élet
pénz nyelv zászló
himnusz bélyeg
elnökök vezérek
előkotorni megfelelő
ott ahova érek
pszichiáter mondani
relex relex magyar
nem gondolni mi lesz
nem gondolni mi volt
menni alpok menni tirol
menni copacabana menni hawaii
menni estélyek bállok
new guineában még élni kannibálok
menni brazília menni szahara
moszkva ankara
menni utcákon vinni plakát
lenni izgalmas felvonulás
provokálni járókelő rendőr
lobogtatni piros kendő
lenni kommunista
szó ígérni jó szórakozás
tortúra-vita
lenni régimódi proletár
folt rakni maxi-kabát
hús nélkül enni főzelék
moziba nyilvános helyen
turkálni titokban

meleg selyem
mikor senki nem néz oda
dugni csokoládé pofa

én menni plakáttal hátamon
élet gumibottal jönni
vágni engem nyakon

én lenni
elnökök vezérek
mi meghalni mindnyájan
úgyis téves csatatéren
pszichiáter mondani
aludni aludni
ellenség nem lenni
nem lenni susogás
ablak fa
nem lenni cella ór akasztás
tiszta-kanyar
nem lenni magyar
venni kutya
venni
menni spanyol mallorca
enni
nézni bika
szagolni mimóza
enni sós hal
újság nem olvasni
vecsere vecsere
vacsornya vacsornya
alonypor alonypor
forradalomfesztivál
szórakoztatóháború
hullaaukcio csontkereskedés
elosztás elkobzás
államosítás csőd
belső piac(lélek)
ledolgozás lockout

én megúszni szárazon
élet honorárisan jönni
vágni engem nyakon

én lenni
elnökök vezérek
én nem látni sehol határ
én látni új látóhatár
én menni utcán
látni herr hallon
sétáltatni kutya
túoldalón
ő jönni messzi India
lenni szárazság
állat megdögleni
ember feküdni halott
mama kút ugrani este
papa menni zarándok
ő menni külföld
lenni orvos
lenni villa medence pénz
víz tej méz olaj
ő mama kút ugrani este
ő mama nyolc gyerek
mind meghalni
ég hamu gangesz
ő nem india
ő új név új passeport
ő kapni sürgöny
papa ég hamu gangesz
ő feleség buchenwald

ő feleség ideg máj szív tüdő
ő feleség nyugágy pongyola
ő feleség kommunista doktor fizika
ő feleség ő feleség

én hallgatni ő papol
élet lassan felmászni zászlórúdra
lobogni ott nagyon

én lenni
elnökök vezérek
én menni külföld
mit munkaengedély

kofferban szalonna
két kiló kenyér
én lenni kormányeltörésben
ez nem lenni vers
én imitálni vers
vers lenni tócsa
beleülni lenni szivacs
tönkretenni új ruha
tócsában találni
sok kövér kukac
proletáriátusnak
proletáriátus jövőbe vetni horgát
fogni fürdőszoba
vers lenni kérdezni:
bírní el pici egér
hátán egész-ház
ha bebújni lyuk?
én két gyerek
én motorfűrész
erdő vágni fa
én gomba
én madár
én különféle vad
különféle tárgy
név nem tudni
délután sötét fáradt
este kemény szivornya
asszony lepedő ág
clitoris
rátenni ujj
nem gondolni
kollektív nem gondolni privát

Djuphult, 1971

Gergely Tamás

Zanzibár*

A hegyekbe Robin nélkül utazik, túl sok volt neki a verseny, tudja, hogy az élmény lépésenként hat majd. Hullámokban érzéki a feszültség. Az életét félti. Nemsokára kiengedik a férfit. Leülte az idejét. Neki meg felfedte az identitását egy német lap. Ötévesen már zongorázott. Négyet lőtt agyon, mind rokonok. A templomban. Lóval ment be, bevágatott. Látomásai voltak, naponta elájult, nem vett magához ételt. Feleségét a templomból rabolta el, majd maga telefonált, hogy a gyerekek anyja véget vetett az életének.

„Nekünk, finneknek nem nagy az önbizalmunk” – mondja az apja. A maszkokat viszont a felesége készítette. Rovaniemiében járt iskolába, nyáron házasodnak össze. Nem akar mutatkozni maszk nélkül.

Két napig sem szólt. Aztán beadta, hogy ő dél-afrikai zsidó. Megállapították, hogy kémbridzsi akcentussal beszél. Sátorban aludt Londonban, félt, hogy egy késsel kívülről leszűrik. Észak-Svédországban maga is megtette, hollandok voltak, egy holland pár.

Szerda reggel zöld volt a haja. Verset ír, hogy vezekeljen. Már majdnem kiadták. Pedofil, megölte őket az aktus után. Az amerikai katonákkal jó viszonyban van, sajnos gyakran cserélik őket. Különös, hogy cseréli, biztos a szabályzatban írja s betartják. Mert az ösztönük kihalt. Eltűnt. Lekopott. Elillant. Hogy meglegyen a betevő falat, arra koncentrálnak.

Karnevál Lundban, ott szűrták le. Összeszólalkozott néhány hasonkorúval. Képtelen eldönteni még így utólag is, hogy provokálták vagy sem. Egy hamburgervendéglőben. Ötvenhat évesen tudta meg, hogy prosztatarákja van, ám mindent megtud beszélni a feleségével. A videó rögzítette, hogyan vásárolja a kést. A fűrészt, amivel feldarabolja. Kilenc darab, egy tizenhat éves lány hullája. Nem tűnt neki morbidnak, ez a szakmája. Hentes. A vágóhídról a húst a dereka körül lopta ki. Olyan idők jártak Kelet-Európában.

Félt attól, hogy telefonálni kell, s lehallgatják.

Gondoltam, tíz koronát megér nekem, hogy megtudjam, mit ír az ellenség. *Nationellt Motstånd/-Nemzeti Ellenállás* a vékonyka lap címe, s a borítóról megtudom, hogy a zsidók állnak a dániai Mohamed-karikatúrák mögött, hogy a svéd nyelvet és a Fajt védeni kell. Az ajánlott könyvek között van a *Mein Kampf* valamint az *Egy másik Hitler-kép* című. Gondolkozom így utólag, vajon helyes volt-e

az én tíz koronámmal pártolni meg az „Ügyet”? Az ő ügyüket...

Ki akarják ásni, keresik a jeltelen sírhelyet. Az anya vallott elsőnek, meggyőző volt, eléadta a félelmét. Egy ládába zárták be, a szülei alkudoztak. Amikor szabadon engedték, beszaladt az erdőbe, meg volt győződve arról, hogy lelővik. Szögesdrótkerítés? Ráparancsoltak, hogy tegyen pár lépést előre, rálöttek.

Mindig volt virág a szobájukban. Felfoghatatlan, honnan szerezték.

Fáradtan mosolyog, duzzadt az ajka, vörösre festették. Farsangolnak. A vére egy marháénál sötétebb volt, meglepő. Világosabbra számított, szeméből csak a fehérje látszik ki. Honnan is beszél, nem tudják, találkozott-e már halott feleségével. Játszozó gyerekek találtak rá, ingyen temetik el, a közeli cukrászda tortát ígért. Tortákat.

Kiközösítették. A kövérek között sovány volt, a soványak között kövér. Megfizettetik vele a kényszerleszállást. A rendőr csak áll, hosszú fekete varkocsa van. Mesélik neki, hogy a légnyomást az egész testükön érezték. Jegyzetel. A sütőében betörik egy ablak.

Kérdezem: számon tartja még valaki Romániában Mihály király születésnapját? Mert a csónak a Karib-szigetek felé sodródott, benne tizenkét múmiává aszott négerrel. Morbid sztori, azt gondolja, a Jóisten azt is szereti. Azt gondolja. Száz éves a Wasa kyrkan. Ezt hallgasd meg: kilopták a törvényszékről, géppisztollyal rohantak be ketten, azonnal kapcsolt, hogy őt akarják kiszabadítani. Ugrottak máris, bottal üthetik a nyomukat.

Azt írja naplójában, volt rajta védőszemüveg és fülvédő is, ezért nem süketült meg, amikor „felkente” a falra az „ólmot”. Amit nem tudott, hogy kivégzésre kellett. Azért rabolták el, hogy megöljék... Bár felkészítve rá nem volt. Az adósság miatt, tetszik tudni. Tizenyolc kiló amfetamin.

Tizenkét halottal ringatózik egy csónak, Európába akartak megérkezni. Gumikesztyűvel fogják őket. Magad is közöttük vagy. „Te!” – mondja, belepipul. „Mi lenne, ha hosszú sálát viselnél, és hindi lenne az anyanyelved?” Felneszelt, amikor berontottak. Fegyverrel a második emeletre. Fényképez. A gerillák között van fia. Átmosták az agyát. „Sárgák – erre emlékszik. – A gumikesztyűk sárgák.” Jó helyen keresik, most tudják. A tegnap még vaktában. A Kalahári-sivatag nagy.

Bejár a teraszunkra. Kezdetben tettünk ki neki kenyeret meg a karácsonyi fenyőről levágott ágak végéről eszegette a rügyeket. Most már nyitnánk az ablakot, de félünk, hogy bejön, nem örvendünk a jelenlétének.

Tettem ki „ájvár”-t, csípős paprikával készített zakuszkát, kikerüli a vörös foltokat. Rájöttem, hogy akkor már jobb „borsot törni az orra alá”. Megtanult legalább a fiam is egy szép magyar kifejezést Stockholmban! Kimentem a teraszra és borsot öröltem a virágágyásokra.

Napokig nem láttuk. Föld sincs a cementpadlón. Túrt ugyanis, a szomszédoktól elcsent hagymát rejtji az árvácska gyökere alá... Ma viszont ott napozott a korlátton. Előbb a lenti zajokat figyelte, aztán a két hátsó lábát terpesztette, úgy hogy a potroha pihent a vason, öt percre rá már a fejét is ráhajtotta. A borsot nem eszi, de tőlünk sem fél.

Megáll a stopnál mindkét bicikli, csokolóznak. Egy emberpár, két pár kerék. Elnéz a távolba, biciklijén fekve közeledik egy férfi, figyel, hogyan fog az megállni. Ma lenne a kerékpár világnapja.

Az anya felkacag a fia perén. Nem volt egészen normális, sose tanult meg írni. Utánozta a tanító néni betűit, nem írta. Félt a szertőjétől. Azért vitte magával, azért kínozta. Üres utánfutó előtt áll fehér ruhában. Nem buquinista, mit akar? Fékez, leteszi bal lábát.

Sziráénáznak. Emlékszik, ez volt a Vörös Hadsereg napja. Holnap zécsé máj, a román király születésnapja. Emlékszik, a hadirokkantakat semmire sem becsülték. Már levest sem kaptak, unták őket. Elképzeli, hogy hadirokkant. Elképzeli, hogy négyszázötven méter mélyen a tenger szintje alatt pihen egy örmény repülőgépen. Az ügyész szerint többet tud a gyilkosságról. A kedvese volt.

Csak azt csinálta, amit bárki más megtett volna. Kimentett a tűzből egy tizennyolc hónapos gyereket. Az eljegyzés viszont csak huszonegy nap tartott, mindvégig azt érezte, valami nem stimmel, Jessica mindenre felhúzta az orrát. Aztán másnap bocsánatot kért. Az anyja veder vízzel mentette volna. A lépcső már égett. Göteborgban kapták el egy pizzériában. A szülők tehetetlenül állnak, hiszen nem tudják ellátni őket, sokszor egy videofilmért lefeküsznek. Van köztük nyolc éves. S a meleg legalább szerdáig eltart.

Lehet, már nem is emlékezik, dupla adagot vett be aznap. Serstin kárállt, olyan volt, mint egy kotló. Fel-alá szaladgált, érthetetlen szavakat kiabált. A két férfit lelőtte, szabályos kivégzés volt.

Fekszik tátott szájal, nem mond semmit – panaszkodik a lányainak. Beleszaladt Ferrarijával elitkerékpározókba egy uppsalai versenyen. Filmet készítenek az éltéről. Amerikában igen népszerű. Meg fogják röntgenezni

az agyát. Elváltozás után kutatnak Meg akarják magyarázni orvosilag, hogy amit csinált, nem normális, beteg dolog. Nem tudnak beletörődni, hogy együttérzésre képtelen. Bob Mike amerikai tömeggyilkosnak például agydaganata volt. Lelőték.

Égetnek a hässelbyi kertekben. Fejét a templom falába verte, majd megerőszakolta. Nem akarta kielégíteni, bár prostituált. Kórházban kezelik sérült méhszájjal. Gyűjtöm a thai nyelvű gyerekkönyveket egy vidéki könyvtárba egy négyéves gyereknek. Látom, hogy a könyvek fele modern, fele a régi sárkányos. Gondolom, tőlem függ, hogy ebből a gyerekből svéd vagy thai fiúcska legyen, legalábbis ott bent... Lélekben.

Miközben lapozgatom a számomra ismeretlen történeteket (nehogy túl szomorút küldjek), megüt egy emlék, emlékszem, magam hogy elkenődtem, amikor Anyám a Fram nevű jegesmedvéről olvasott. Nem szeretik a gyerekek a sírós végű történeteket.

Eszembe jut a fiam, akinek Hässelbyben a második emeleten bábszínházat játszottam, s aki – mikor a Mesélő a palást túloldalán bement és eljátszotta, hogy „És akkor a Róka megette a Tyúkot” – átbújt a bűvös határ alatt és határozottan azt kérte: „Ne egye meg!”

Kérdi valaki a stockholmi kisuccán: „Royalista vagy?” Aki kérdi, minimaximál 70. Vagy ettől, vagy inkább a csomagtól a kezében: remeg a kar. Felöltöben. Akitől kérdi, fiatal, még hús is alig, cigizés közben cseveg a barátnőjével, tavasz van.

„Royalista?” – kérdez vissza. – „Mi az?”

Új típusú farmer a fiatal nőn, farzsebeken egy-egy korona. Kacag az öreg. Biztosan arra gondol: „A fära, az royalista.”

A fehér Volkswagen még mozgásban van, hát a tojót nem megketttyinti ott, a bal első kerék mellett?! Elvette a tavasz az eszét? Egy órával korábban még robbantottak, harminc a halottak száma, Kerstinék meg összeházasodtak – a szerelem mindent legyőz. „Nagyon szép!”

Kar nélkül tért vissza a nemzetvédő háborúból. Berlint már nem láthatta meg. Otthon felesége, gyereke várta, beadták az állami gondozóba, hadd viselje az állam a gondját. Megállt a taxi az örmény templom mellett, mintha ma történe. Melyik város lenne, Bukarest talán, ha nagyon akar, emlékszik. Kis tér, filmet is készítettek róla. Felnéz, hát a tetőn két galamb éppen párizik. Rögtön elszállt a feszültség belőle. Mondta magában, ilyen prózát kellene írni...

Fehér Volkswagen, márkája Sharan.

Verset ír egy tücsökről, mely zenél. A tücsök egy üres házban húzza, mintegy magának. Elszomorodik ettől. Hogy olyan fölösleges, amit csinál. Szomorában már azt sem érzékeli, hogy ő maga a tücsök vagy az üres ház. Valamelyikkel azonosulni kell.

Reggel is úgy érezte magát, mint aki a mínusz huszadikon ébred. Intett neki, ám a dán nem vette észre. Azt sem, hogy a sztrádán rossz irányba kanyarodik. Szembe a forgalommal.

Kérdezi, hogy hol talál Shakespeare-t a hálón. Világhálón. Neten. Egy szobrot néztek meg, mely körplasztika, ilyen is van. Öngyilkos lett vagy elgázolta a vonat, ki mondja meg.

Nem vette észre, úgyhogy az első kocsi beleszaladt. A dánba. Szörnyethalt. A vezető mellett egy kutya ült.

Egy öregek otthonában dolgoztam Alvikban pár hónapig. A portán millió ember megfordult: öregek és... otthonok. Nem, tréfálok, a személyzet is gyakran. Volt közöttük egy magyar nő. Igaz, magyarországi magyar, nem mindig talált éppen ezért a szó, de erőltették. Illetve volt neki egy különös szokása: svédek előtt velem mindig magyarul beszélt, ha ketten maradtunk, átváltott svédbe. Azóta sem értem a logikáját.

A nőket azonnal értesítették. Hatot elismert a kilenc közül. Megkönnyebbült nagyon, hogy vallhatott.

Állt a parton, nézte a madarakat. A csérek külön, a sirályok külön, mégis egy bolyban kerengtek. Úgy érti, csér csérral párosult, sirály sirállyal. Másnap választás. Mindez addig ment, amíg az egyik rendőrt nyakon nem lőtte. Mert addig is érte sörét egyiket-másikat. Hármat kellett lelőni ahhoz, hogy a tévé képernyőjén a király megjelenjen.

A zaj, amit hallanak, nem helikopteré, nem rendőrkocsié, mégcsak tűzoltóé sem. Nem is a bombariadót gyakorolják, ugyanis azt nem szombaton szokták. Csőrével odakapott a mások csőréhez, mintha megcsókolta volna. Felgújtották a stúdióját. A legjobban mégis az fáj neki, hogy fia négerekkel barátkozik.

Kopt nyelven volt írva, diribdarabokból összeragasztották, kiderült, Jézus kérte meg, hogy „elárulja”... Akkor ez most hogy van? Megfordul vele a világ. Hallja a fiát, a gyáva apák ellen beszél, mit beszél, szónokol. Nyögve ül le a metróban, pedig hétfő van. Talán éppen azér? Kecseszakállá akár a Leniné.

Az a vélemény róla, hogy másolja önmagát. Prince. Mosolyogva mondta, hogy megy a halálba, körülötte takarították ki a bútorokat. Tudják, hogy következik a megtorlás. Befogták az anyja száját és behúzták a szomszéd lakásba.

Csuklóit a patibulumhoz szegezték. Egy lánygyerek elesett, a körülötte lévők rábuktak. Pánik tört ki. Eltapostak huszonkilenc öreget meg gyereket. Azt mondja róla egyik társa: „Agya mint egy tyúké, ám úgy lő, akár egy angyal.” Akár egy angyal. Felgyújtotta magát, beszaladt a turisták közé. Nem értették a szavát.

Brassó Pojánán történt.

Két hónapra rá, hogy megírta a Stabat Matert, meghalt. Élt 26 évet.

Hét golyó találta el, a két rendőr önvédelemből lőtt.

Felteszi a colás üveget a párkányra. Lefújja a szél, felállítja újra. Még nem kiált, nem énekel.

A baj az volt, hogy nem tudta szoptatni. Tizenkét éves orángután és még nem szült, hát világos. Most cuclival etetik. Meg akarta ölni, eltolta magától. Jobb karját felemeli, felfele bámul. Mi ez ahhoz képest, hogy ötszáz milliós szart találtak.

Ahelyett hogy kiszálltak volna, faroltak, a rendőrök felé. Csak ül és bámul. Jarryre gondol, harmincnégy évesen halt meg, az sem megoldás.

Egyedülálló nő. Bennreked a busz csomagtartójában. Mire visszalép, a tolvaj indít – a gyerekkel a hátsó ülésen. Azt hiszi, ez maga a pokol. Dulakodnak, nekivezetik a parkoló járműnek. A hátsó ülésen a gyerek. Amikor elfogják, 260-nal vezetni nyolcmilliós Porschéját, részeg. Várta, hogy elkapják. Fel vannak srófolva az idegei: teniszütővel szétveri szomszédja pofáját, napokba kerül azonosítani a tizenennyolc éves lányt. Közben előtte galambok röpdösnek, várják, hogy etesse őket. Azon sem csodálkozna, ha a Kremlből Sztálin kocsizna ki...

Meg volt győződve afelől, hogy szája sarkából lelógó cigarettával látta még az előbb, de hogy most rápillant, mosolyog éneklés közben. Mosolyognak - baráti társaság, az egyik a kutyát az asztalra állítja, az menekülne,

nem tud. Részeg. Felemeli a fejét, szédül. Nagy adag keserűség van a szája szegletében. Mintha a fogából áradna. Fogából szivárogná az önsajnálát. Forog a világ vele körbe-körbe. Kilencéves kislány éppen, kacag. Bent, vagyis a kör közepén petúniákból vörös, vörös folt.

Akárcsak valami centripetális erő... lábon tartja.

Nincs mani. Ezt a bűdös helyzet.

Most válik a férjétől, annak van pénze az egész villára, ő meg kereshet új lakást. Csak a két gyereket sajnálja. S még mindig jobb, mint Kubában! Látott egyszer egy filmet Észak-Koreáról, első snitt: egy nő burját szed. Titokban filmezték, remegő kezű kamerával. Levest készít belőle, megeszi. Kihányja.

Látja, nyitják az óvóhely ajtaját. Már megint bombáznak?

A lábbelije vezette nyomra a rendőröket. Testéhez viszonyítva apró a lába. Ezer-négyszáz férfit vizsgáltak meg.

Leírta papírra, megjelent, hogy Orbán Viktor veszély a nemzetre nézve. Ezt ő már tíz éve tudja, azért örvend mégis, hogy leírva látja. Mindig is csodálkozott azon, hogy a diktatúrában a leírt szónak milyen ereje van. És becsülete. Nem annak, amelyikkel a seggüket törölték ki. Sírtak. Emlékszik, attól, hogy törökül szólalt meg, a könnyük eleredt. Rég volt és Dobrudzsában. A Fekete-tenger vize sós, a Techirghiol tóé még annál is sósabb.

A baj a bal lábával volt, azzal lépett egyet előre, még egyet hátra. Nem tudta rászánni magát. Beteg, neve is van a betegségének, eddig meg azt hitte, részegen üldögél a gázórán. Az is meglehet, mindkettő. Északról fúj a szél...

Az ilyeneket a náci lelőtték „a helyen”. Azt gondolta: „Én nem értem volna meg a másnapot.” Orrhangon beszél, mintha meg lenne hülve. Havannából egy körözött személyt úgy loptak ki az „ő nevében”, hogy egy kofferbe rejtették a csomagjai közé. Úgy mondták: „a halat”. Rég volt, 1851-et írtak, Petőfi akkor már halott. Lehet mindez áprilisi tréfa? Él. Egy élő „halat”.

Azt mondja, neki Nyugaton nincs árnyéka. Az már baj. Az nagyon baj. Akkor ő nincsen. Írt egy mesét, abban Csóka azzal vádolja Szarkát, hogy ellopta az árnyékát. Ötvenöt éves, a rendőrség szerint nem eltűnt, hanem elrabolták. Csókának persze Délben nem volt árnyéka, s ő azt nagyon jól tudta, de sarokba akarta szorítani Szarkát. Így volt az a sztálini időkben is. Nem vicc. Az apja tudja. Ő maga nem. Röhög, ha azt mondja, hogy „gyévocská riszujet”.

A kislány rajzol. Vagy fest. Nem „málinkij robot”! Csak egy kis munkára viszsük... Ravasz a Csóka.

Bibliával a kezében jár szobáról szobára, és hajtja ki az ördögöt. Saját magát sebzi meg miközben harcol vele.

Egyszer huszonnégy napig nem mozdult ki a házból, csak a drogot adták be az ajtórésen.

A központban dolgozott, meg voltak elégedve vele, sőt szerették. A legkedvesebb és leggondosabb teremtés. Az első nő tulajdonképpen egy tizennégy éves lány volt.

Gyereke van, délben fogták el. Ideges. Nem tudja, hol szüljön – szülei haza várják, férje a családi villa egyik szobáját rendeztette be szülészetnek.

Harmincnyolc macskával élt, bezárta őket. Fogai kihulltak, meghal - rövidesen.

Olvasom a *Războiul fluturilor* című könyvet. Lepkék háborúja lenne magyar fordításban. Úgy is fejeződik be, egyik utolsó mondata ez: „A háborúban a lepkék abszolút szükségesek!” Szerzője kettő van: Paul Cernat és Andrei Ungureanu. Ez utóbbi moldáviai. Valamelyik őse lehetett magyar, bár nem biztos; tudjuk, ugye, a *Mioriþából*, hogy... Szóval ennek a könyvnek „biográfija” is létezik, bár regény, s azok között nem egy forrásmunkát 2040-ben, 2050-ben fognak kiadni. Mindenik a lepkékről szól különben. Ha valaki nem értette volna meg: néha az a gyanúm, hogy sokkal több fantáziájuk van, mint nekünk, magyaroknak.

'67-ben újra letartóztatják. Három évre számúzik, Szibéria. Feleségét előbb fojto-gatja, majd a kredenchez vágja. Mint a taknyot. „Én olasz vagyok!” – ordítja neki. „Nem svéd!” Száz dollárt kapott egy halottért. A tiszteket könnyebb sérüléssel hozták be, beadta nekik a mérget, senkinek sem tűnt fel. A sürgősségin. Összesen ötvenet ölt meg. Katonákat meg rendőröket. Szunni. '76 januárjában kicserélik Corvalánnal, a chilei kommunista párt titkárával. Zürichben találja magát. Szép város. Mindössze elsuhant mellette, Bázeltől jövet. „Bál, kérdezték, bál.” Már-mint hogy Báselen keresztül utazik-e. „Bâle” – látta kiírva a sztrádán Bazel előtt. Hát persze, hogy átutazik „bálon” – bjenszür. Hát Szürös Mátyásra valaki emlék-

szik-e? Corvalánnal meg mi történt?

Miről ír a *Brassói Lapok*? Hogy Gelencén ikerház eladó. Hogy a brassói Bonjour Canada Kft. magyarországi munkára keres szakképzetlen munkásokat. Hogy az autonómiát kis lépésekkel és párbeszéd útján lehet megvalósítani. Hogy Murphy felesége féltékeny. A legjobb zöldség pedig a best zeller. Idézik továbbá a *Ziua* című román nyelvű lapot, mely szerint a Legion Siculus „székely szabadsapat” létszáma öt-hatezer. Szerintük az anyaországban munkát kereső fiatal értelmiségiek közül toborozzák majd őket. Angol elitalakulatok képezik ki őket városi gerillaharcra.

Muñoz Molina, Mastretta, Goytisolo, sorolom neki a spanyol nyelvű kortárs írókat. Jegyzi: García Márquez, Fuentes, Cortázar. Amikor Isabel Allendéhez érünk, megkérdi, hogyan írják a családnévet. Kiejtem újra, ahogy egy magyar ejti, tíz procent szégyenkezéssel az előtt, akinek anyanyelve. Megismétlen hát, majd hozzáteszem: „Úgy, ahogyan az egykori chilei elnököt.” Nézem, akár chilei is lehetne, de csak annyiban vagyok biztos, hogy dél-amerikai. „Alliende?” – kérdi.

„Allende” – betűzőm. „Ahogyan az egykori chilei elnököt.” Könnyeztünk mind, amikor meghalt. Amikor az amerikaiak lelőtték, akár egy kutyát. Victor Jara is nem sokkal azután halt meg. A Stadionban. Ő akkor még meg sem született, próbálom menteni. Ha ilyet egyáltalán lehet. Azon töprengök, érdemes-e másokért, az ún. közös ügyért meghalni. Könyvtári látogató el. Arra gondolok, talán magáért tette.

Maszkabál, jelmez. Harmadik Gusztávot, ugye, megölték jelmezzel az arcán. A gyilkosság Verdit megihlette. No de New Yorkban ünnepelnek. Hogy mit is, nem tartották számon. Valószínű annak örvendtek, hogy élnek. Farsang lehetett, esetleg karnevál. Kis Velence, észak-amerikai Rió, globalizálódott mára a világ, semmi sem valódi. Festéssel locsolták egymást, mintha az vér lenne. Mindenki tudta, hogy nem igazi. Egy tányi családtól ötven kiló aranyat raboltak el. Öregek voltak; Marit Paulsent fényes nappal leverték a földre, egyik mankóját szándékosan kirúgták a hóba. A hóna alól. Hajnalban bizonytalan léptekkel fekete Dodge-ához ment, pisztolyt vett elő belőle. A járdára felfestette, hogy „MOST”, majd löni kezdett. Ha bezárták előle az ajtót, akkor az ajtón keresztül az arcukba.

Elhatározzák, hogy másnap összegyűlnek. Csöndes revolúció, kijevei mintára, Minszk. Ezalatt Sälénben (Svédország) keresték a 38 éves testét. Megtalálták még aznap este, úgyhogy a medve nem tett kárt benne. Egy földbe vájt bunkerben rejtőzött el. Amikor felszólították, hogy adja meg magát... Kezdetben számukra sem volt világos, ki az ellenség. Hiszen többet tudunk, mint amennyit be merünk vállalni magunknak. Oldalra fordítja a fejét, mintha a gond húzná le. Megölte három-

éves fiát, aki „a mindene” volt, akkor erről még nem is szóltunk.

Hazaküldték a nőket meg a gyerekeket. Várták a rendőröket, megjönnek talán ma éjszaka. Elutazott az idegen városba. Nem találkozott a lányával, beszélt viszont vele telefonon és meggyőzte, térjen haza kedvesével együtt. Viszik nekik a forró teát. A svéd külügyminiszter lemondott. Harminc éves. Meglepte a férjét ebből az alkalomból egy szexvideóval. Azt hitték, befogadja a család, ezzel szemben a lánynak altatót adtak be, a fiút meg meggyilkolták – hárman, bár a lány testvére magára vállalta. Ez történt.

Március 21-én húsz sátrat számoltak meg a minszki főtéren. Holnap hajnalig vagy egy sem marad belőlük, vagy tízszer annyit vernek fel. Kijev a minta, a narancs-sárga forradalom.

Nekem Peking jut eszembe – tankokkal hajtottak rá a puha emberi testekre. Ráadásul aludtak a sátrakban. Képzeld el, amint arra ébredsz, hogy szakadsz darabokra...

Ceauscuról azt állapították meg, hogy beteg, s láttátok Hitlert, az eszelőst. Nekem ez a karikatúra, Lukásenko: Hitler meg Ceausescu hibridjének tűnik. Figyel-tétek a szemét meg a száját?

Éppen a pizzériába igyekezett, amikor a bomba felrobbant. Nem hallott soha egy bombát robbanni, ő mégis tudta, hogy az. Tíz évig élt bezárva, az idős férfi időnként megfenyegette, hogy megöli. Szása, vagy minek hívták, csoda, hogy a nevét nem felejtette el. Lehet azt? „És most az ETA-nak is vége...” Méliuszra gondol, „nyugodjék békében”. *(A pizzériát „c”-vel ejtette gondolatban.)*

Azt mondják, hatvanezren voltak. Buszoztatták őket. Be volt rekedve, kortizont szedett, azért azt a három másodpercet le tudta énekelni, és nyert. Túl sokat ölelkeztek ahhoz, hogy barátok legyenek. Volt férje özet lőtt a konyha ablakából. A bányászok vonattal utaznak, a buszba bevezették a mérget. A krematórium szomszédságában laktak.

A kivégzésre várók között meglátta testvérét. Leengedte a fegyvert, ám a tiszt hozzá rohant. Díszravaló lett belőle mégis. Csicscentett csirke, hozzávaló: 2 dl száraz sherry, másfél deci sötét rum. Darfurban éheznek. Világháború van, ezt senki alá nem írja neki. Két fia halt meg, a kettő közül az egyiket eltemette, a másik teteme eltűnt.

Körfűrészt vásárolt a Lidl-ből, azzal darabolta fel a lakótársát, a gyerekekkel a szomszédban játszott. Feljegyezték a rendszámát, de már a rendőrökcsiben vallott. Kiállt a teraszra, s onnan kiabálta, hogy őt bezárták a lakásba és megerőszkolták. Értelmi fogyatékos, jószántából ment fel az idős férfihez. Kortizont szed, szombat este döntő. Egymás nyakába borulva zokog a két nő.

Apja baptista lelkipásztor. Elképzelni sem merete, hogy fia az ablakon kiugrott. A hőséget sem bírták, meg aztán nyilvánvaló vált számukra, hogy közel a vég. Azt mondja, új nemzetstratégiát kell kidolgozni. A hangsúly a nemzeten, nyilván. Csütörtök lévén azon gondolkodik, adjon-e a szarnak egy pofot. Nem tudta egy helyre elszórni a testrészeket, valószínűleg már a közös lakásban feldarabolta a nőt.

Mikor végre felvágják a metrókocsi oldalát, kisápadt emberek dőlnek ki belőle. Elnéz a távolba, látja a Visztulát. Hűvös a vize. Arra gondol: a világ legnagyobb temetője a Visztula. Fejét üti, visszafordul és megkérdi, mit akarnak? Lábán zokni. Kell az egy halottnak? Hátára veszi a búzakévé; nem sokat lát, inkább a neszezésre figyel. A farkaskutya lihegésére. Végül is megmérgezték?

Tudta, hogy ha dolgavégezetlen tér vissza, az övéi lövik le. A csecsenek hirtelen haragúak. Feltette ezért a kérdést magamagának: hogy fog az apósa feltámadni: kimászik talán a sírból? Nem szólt senkinek, de magában ezt kérdezte. Hogy felfele úszik a bálna a Temzén, az a londoniak ügye, biznisze, Hudy mesélte, hogy a vigyorít meg a vicsorít egy tőről fakadnak. A szíve végzett vele, bár cáfolják. Hibás, ugye, az öregasszony hibás, szájszaga megkerülhetetlen valamint főzelékszín a hálóingé.

* Válogatás a világhálóról

Gergely Tamás

Brassóban született, 1952. augusztus 19-én.

Középiskolába szülővárosában járt, majd a kolozsvári tudományegyetemen szerzett magyar-francia tanári oklevelet 1975-ben.

1979-től az Ifjúmunkás szerkesztője.

1987 óta Stockholmban él. 1998-ban jelent meg *Latorcza kontinens* c. kötete a marosvásárhelyi Mentor kiadónál.

KALEVALA

Szente Imre fordítása

TIZENHATODIK ÉNÉK

Väinämöinen hajót épít. Varázsígékért leszáll az Alvilágba.

Vének véne Väinämöinen, időtlen idők tudósa csónakot akart csinálni, fából új hajót faragni, partján párás félszigetnek, szélein ködös szigetnek. De nem volt faragni fája, dereglyéhez deszkaszála. (8)

Fölkutatni fát ki mēnjēn, törzseket ki fog találni, Väinämöinennek valókat, deszkaszálakat dalosnak? (12)

Pellervoinen, puszta sarja, szántóvető pöttöm Sampsa mēnjēn mostan fát keresni, tölgyfatörzseket találni, Väinämöinennek valókat, deszkaszálakat dalosnak. (18)

Úton méne-mēndēgele északra, kicsit keletre, egyik dombrul másikára, majd a harmadikra hágva; aranybalta vállra vetve, nyele rézzel van kirakva. Nyárfa nyújtózik előtte öt ölnyi magas hegyével. (26)

Nekigyürkőzik a fának, fejszóját tövére téve. Nyárfa fölkiált azonban, száját ily szavakra nyitva: „Embēr, mit faragsz belőlem, hadd hallom, mivégre kellék?” (32)

Pöttöm Sampsa Pellervoinen választát így adta vissza: „Azt faragom én belőled, kivágni azért akarlak: Väinämöinen csónakához, deszkaszálakul dalosnak.” (38)

Furesállva felelt a nyárfa, mondta mind a száz gallyával: „Likas csónak lesz belőlem, széteső, szivárgó sajka. Tele van tövem odukkal: nyolcszor is ezēn a nyáron hērnjó húsomat harapta, gyökerem kukac gyötörte.” (46)

Pöttöm Sampsa Pellervoinen készülődött mást keresni. El is indult új utakra, északi irányba mēnve. (50)

Szálfenyő szökött elébe, nyolc ölnyi magasra nyúlva. Fejszóját a fához csapta, baltájával megbongatta, tudakolva-kérdve tőle: „Alkalmas leszēl-ē, szálfa, Väinämöinen csónakának, deszkául dērēk dalosnak?” (58)

Fenyő mondta, fölfelelte, maga kedvetlen morogva: „Nēm vagyok való hajónak, hat pár borda hordozónak! Tele kērgem karcolással: nyolcszor is ezēn a nyáron holló lēngētt lombjaimban, varjú károgett karomban.” (66)

Pöttöm Sampsa Pellervoinen tovább méne-mēndēgele, elindulva új utakra, mostan dél felé haladva. Terebélyēs tölgyre bukkant, kilenc öl kerületüre. (72)

Tudakolta, kérdve tőle: „Tölgyfa! Válna-ē belőled harci bárka bordafája, törzsöke hadi hajónak?” (76)

Tölgyfa méltósággal mondta, erdő éke értelémmel: „Bőviben vagyok fa benem anyagul hadi hajónak; nem fenyőfa, fereg-ette, nem vagyok belül kikezdve. Nyolcszor is ezen a nyáron, mikor nagy melegék voltak, köröttem a nap kerengött, vállamon a hold világolt, kakukk ringott karjaimban, mellemén madárka fészkelte.” (88)

Pöttöm Sampsa Pellervoinen baltát válláról levéve, fejszével a fába vágott, tölgyre tündöklő acéllal, fáját gyorsan földre döntve, erdő ékését elejtve. Lombját gondosan lészédte, hasogatta hosszú törzsit, fögérendákat faragva, darabolva dészkaszálat, hajóhoz valót a hősnek, Väinämöinen csónakához. (100)

Vének véne Väinämöinen, időtlen idők tudósa bárkát bárdolt büvigékkal, versékkal hajót varázsolt egyetlen fa forgásából, tölgyfa törmelékeiből. (106)

Égyet énekelt alaphoz, másodikat oldalakhoz, harmadik varázsdalával sudár ágasfákat ácsolt, bordaíveket berakta, eresztéket egyberötta. (112)

Szépén hajlott már hajója, bordafái béeresztve. Haném három szó hiányzott: peremfáit rája rakni, elejét fölebb emelni, tatrészét helyére tenni. (118)

Vének véne Väinämöinen, időtlen idők tudósa mondogalódott magában: „Ej, szerencsém nincs ma nekem: hogy viszem ladikom vízre, hullámokra új hajómat?” (124)

Tanakodott-tépelődött, szavakat hol is szerezzen, hol vegyén varázsigéket. Füsti fécskének fejéből, hattyúrajnak hátuljárul, vadludak vonulatából? (130)

Útnak indult szószerezni. Hattyak ezreit előlve, libanyáját nyuvasztva, fécsefalkákat tarolva egyetlenegy szót se szerzett, valódi varázsigéket. (136)

Tanakodott-tépelődött: „Szókra lelnék százásával nyári rénnek nyelvtövében, fehér mókusnak fogában!” (140)

Tovább méne szószerezni, igegyűjtő útra indult: rétek rénjeit levágva, mókusokat mázsaszámra. Igét lelt egész halommal, haném hasznak nem vehette. (146)

Tanakodott-tépelődött: „Szókra lelnék százásával Tuonela sötét tavában, Manala komor mezőin.” (150)

Szót szerézni Tuonelába, igékért Manába méne. Hetekig méne-mendégéle: első hétén erdősökben, másodikon makkosokban, harmadikon hangaföldön. Messze látszott már Manala, Tuoni dombjai dörögtek. (158)

Vének véne Väinämöinen hangosan hahózni kezdett partján Tuonela tavának, Manala mocsarainak: „Hozz ladikot, Tuoni lánya, sajkát hozz, Manala sarja, hogy az árkon átevezzek, haláltónak túlfelére!” (166)

Tenyeres-talpas Tuoni-lánya, Manala csökött cselédje éppen szennyését szapult, lepédőt lappogatta Tuonela sötét tavában, Manala mocsárvizében. Szóval mondta, fölfelelte, foghgyről odavetette: „Csónakot csak akkor kaphatsz, ha elébb elébeszéléd, Manalába mért igyekszél belső bajtul mégtöretlen, jó halállal meghalatlán, egyéb végzettől veretlen?” (180)

Vének véne Väinämöinen így felelt neki szavára: „Tuonitól taszítva jöttem,

Manala vetett verembe.” (184)

Tenyeres-talpas Tuoni-lánya, Manala csökött cseléde, maga mondta, fölfelelte: „Mit hazudozol hiába? Jónél Tuonitól taszítva, Manától verembe ejtve, akkor Tuoni volna társad, Mana hozna most magával, fejedén halál fővege, Mana kesztyűje kezeden. Szólj valót, tē Väinämöinen, mondd, mi juttatott Manába?” (196)

Vének véne Väinämöinen így felelt e szóra néki: „Mana vermébe vas ejtött, Tuoniba acél taszított.” (200)

Tenyeres-talpas Tuoni-lánya, Manala csökött cseléde szóval mondta, fölfelelte: „Mit hazudozol hiába? Mert kit vas vetett Manába, Tuoniba acél taszított, ruhája vörös a vértül, inge harmattól iszamos. Vallj igazat, Väinämöinen, nē hazudozzál hiába!” (210)

Vének véne Väinämöinen így próbálkozott ezúttal: „Engem víz mosott Manába, halálba habok sodortak.” (214)

Tenyeres-talpas Tuoni-lánya, Manala csökött cseléde így felelt neki szavára: „Nēm hiszék hazudozónak. Mert kit víz vetett Manába, habok hoztak Tuonelába, át van ázva annak inge, merő víz maga, ruhája. Valahára vallj igazat, mi hozott ide Manába?” (224)

Ám vénségēs Väinämöinen újra füllentésre fogta: „Tűz taszított Tuonelába, Manalába lángok löktek.” (228)

Tenyeres-talpas Tuoni lánya, Manala csökött cselédje, így felelt e szóra néki: „Hasztalan hazudozásod. Akit tűz hoz Tuonelába, Manalába lángok löknek, üstöke ugyancsak üszkös, égött a szakállá szőre. (236)

„Hej, tē vénség, Väinämöinen! Ha csakugyan csónak kéne, vallj valahára igazat, hagy abba hazudozásod, mondd, mi juttatott Manába belső bajtól mégtöretlen, jó halállal meghalatlán, egyéb végzettől veretlen?” (244)

Szólt vénségēs Väinämöinen: „Hogyha egy kicsit hazudtam, egyetmsást el is tagadtam, végül vallhatok igazat. Bárkát tettem bájolással, varázsversékkel ladikot. Egy nap, másnap énekéltem, hát a harmadik nap este szétesett az ének szánja, elrepedt a rigmus rúdja. Árért jöttem Tuonelába, Mana földjére fűróért szánkóm újra szerkeszteni, megreparálni rudamat. Azért hozdad csak hajódat, küldjed hozzám azt a kompot, hogy az árkon átevezzek folyóvíznek túlfelére.” (262)

Tuonetar csúnyán csépülte, manai menyecske szidta: „Ó, bolondoknak bolondja, esztelenék esztelenje! Jőszántodbul jössz Manába, hívatlan halál honába! Bizony, bölcsebben cselekszél, ha fáludba visszafordulsz! Mert ide sokan sietnek, vissza nēm sokan vetődnek.” (272)

Szólt vénségēs Väinämöinen: „Asszony az, ki abbahagyja! Nēm fordul a férfi vissza, mégha mégoly élhetetlen! Hozd hajódat, Tuoni lánya, sajkádat, Manala sarja!” (278)

Ladikjára Tuoni lánya föl is vette Väinämöinent. Általvitte őt az árkon, halálónak túlfelére. Szóval mondta, fölfelelte: „Majd megjárod, Väinämöinen! Meghalatlán jössz Manába, élő testben Tuonelába!” (286)

Ott a gondos gazdaasszony, alvilágnak vén anyója habzó sört hozott köcsögben, kétfülű cserépcsuporban. Szóval mondta, fölfelelte: „Igyál ebbül, Väinämöinen!” (292)

Vének véne Väinämöinen sandán nézett serlegébe: belsejében békák ívtak, oldalán nyüvek nyüzsögtek. Száját szóra is nyitotta: „Ném érkéztem én avégett, kortyolni Mana-kupábul, sört Tuonela serlegébül. Sörivók megittasodnak, részegések rosszul járnak.” (302)

Alvilág anyója szóla: „Mondd, vénségés Väinämöinen, mért jövel ide Manába, tanyáira Tuonelának, mielőtt Manala szólít, hozzád ér halál hívása?” (308)

Szólt vénségés Väinämöinen: „Míg a csónakom csináltam, dereglyémén dolgozgttam, három büvigém hibádzott tatrészeit helyretennem, megemelnem az elejit. Szókat nem tudván szērezni sém földön sém fëllegékben, megpróbálkozom Manában, túlvilági Tuonelában alkalmas szókra lelni, vadászni varázsigék-re.” (320)

Az az alvilági asszony szóval mondta, fölfelelte: „Tuonela tudást nem árul, hatalmát halál nem osztja. Innen még ki nem menekszél, életëdben még nem érëd, hogy hazakerülj honodba, szeretëtt szülöhazádba.” (328)

Ajult álomba merítve fekteti a földi vándort Mana medvebőreire. Ott fekszik a férfi mostan, halál álma hullt szēmére; alszik ő, ruhája ëbër. (334)

Volt ëgy vénasszony Manában, vén banya, bibircsës állú, drótfonál ügyes fonója, vassodrony sodorintója. Hurkolt hálót százerőset, varázsolt ezërerőset egyetlenëgy nyári ëjën, egyetlen kövön kotalva. (342)

Volt ëgy vénembër Manában, háromujjú csonka-bonka, szitahálónak szövője, réz-sodrony sodorintója. Szótt az hálót százerőset, varázsolt ezërerőset egyetlenëgy nyári ëjën, egyetlen kövön kotalva. (350)

Tuoni vaskörmü legénye, vaskörmü, acëlfogású, huzogatta azt a hálót Tuonela taván kërésztl; húzta hosszant és kërésztblen, mëghúzta haránt irányban, Väinämöinent hogy në hagyja, elállja Uvanto útját, hogy míg a világ világ lësz, míg az ëgën holdvilág lësz, në távozzon Tuonelábul, Manalábul mëg në szökjön. (362)

Vének véne Väinämöinen mondogalódott magában: „Itt lelëm-ë hát halálom, végórám ütött-ë mostan Tuonela örök tanyáin, Manalának mélyeiben?” (368)

Nosza másik bërbe bújva, villámgyorsan másra válva, feketën folyóba ugrott, vidraként merült a vízbe, vaskukacként kunkorodva, vízikigyóként kígyózva surrant Tuonela tavábul, halál hálóin kërésztl. (376)

Tuoni vaskörmü legénye, vaskörmü, acëlfogású kora hajnalban kiméne, hogy a hálóit kihúzza. Százszámra fogott lazacot, hulladékhalat vagy ezret, nem fogta ki Väinämöinent, uvantolai öregët. (384)

Vének véne Väinämöinen mëgszabadulván Manábul száját szóra is nyitotta, maga mondta, fölfelelte: „Në adja az a nagy Isten, në vigyën oda valakit, hogy Manalába magátul, önként mënjën Tuonelába! Mert oda sokan sietnek, vissza

nëm sokan vetödnek Tuonela területérül, Manala mocsaraibul.” (396)

Azt is mondta még tanácsul, okulásul osztogatta ipëredöd ifjúságnak, növeködöd nemzedéknek: „Azt mondom, atyámfiái, valamíg világon élték, në vétseték vétlen ellen, në ártásokat ártatlannak! Bűnnek borzasztó a bére Tuonela örök tanyáin: ággyal várják ott a vétkest, heverövel a hibásat; matraca tüzes kövekbül, parázsló-piros lapokbul, paplana pokolkígyókbul, szöve Tuoni szörnyeibül.” (412)

TIZENHETEDIK ÉNÛK

Väinämöinen varázsígéket csikar ki „Világeröséböl”.

Gyógyító ráolvasások belsöd kórság ellen.

Vénék véne Väinämöinen, mivel nëm kapott ígéket Tuonelának tájairul, Manala lapályairul, mindëgyre azon ëvödött, folyvást forgatta fejében, szavakat kitöl szërëzzën, honnan hozzon büvigéket. (8)

Pásztor ballagott felëje, töle hallott ily tanácsot: „Százával találsz szavakat, ezrivel varázsígéket Antero Vipunen ajkán, gyomrában Világerösnek. Oda kellene kerülnöd, elevickélnöd elébe. Nëm valami jó az útja, de nëm is nagyon veszélyës: kell elöször ëgy szakaszon varrötükön vándorolnod, másodík mënetëlësën szablyaélekën szaladnod, harmadík huzakodáskor csatacsákányok sorain.” (24)

Vénék véne Väinämöinen eltökélte elmënësit. Bemëne kovács-komához, szölította ily szavakkal: „Idehallgass, Ilmarinen! Vassarukat verj ki nékëm, kalapálva kesztyűpárat; ingët fonj acélfonábul, vasalt vállrudat kovácsolj, vállaimra vasdorrongot, bélésnek acélt belébe, kívül lágyvassal bevonva. Indulok ígët szërëzni, vadászni varázsígékre hasábul Világerösnek, Antero Vipunen ajkán.” (40)

Mire Ilmarinen mestër szóval mondta, fölfelelte: „Vipunennek régën vége, Antero aligha indul csapdáit kivetni vadra, kelepcéit körbejárni. Në számíts szavakra nála, fél ige së tellik töle!” (48)

Vénék véne Väinämöinen nëm mondott lë mégsë róla. Mëndëgélte egész napes-tig varrötükön vándorolva, mëndëgélte a másík estig szablyaélekën szaladva, harmadík napon haladva csatacsákányok sorain. (56)

Maga verstudöd Vipunen, vénembër, Világeröse csak darvadozott dalostul, döglödött varázsígéstül. Nyakszirtjéböl nyárfa sarjadt, fehértörzsü nyír fejébül, füzfa nõtt füle tövëbül, orrából boróka bokra. fenyő hajtott foghúsábul. (66)

Odaërve Väinämöinen meztelen kardját kivonta bőr borította hüvelybül, öblös-re kötött övérül: vágta nyárfáját nyakáru, nyeste nyírfáját fejerül, körist álla kapcájáru, füzfáját füle tövëru, orráról borókabokrot, fenyőfáját foghúsábul. (76)

Döfte vasfejü dorongját szájába Világerösnek, vicsorgó vörös ingyëbe, ferdën lógó fogsorába. Szóval mondta, fölfelelte: „Mozdulj már, mihaszna szolga, szünj mëg föld alatt fekünni, örök álomban alunni!” (84)

Verstudöd Vipunen akkor álmáböl riadt azonnal: szörnyen szaggatott a szája, këgyetlen kínokat érzëtt. Fogait a rúdba vájva, lágyvasat lërágta róla, de acéljába

akadva csak nem bírt a rúd belével. (92)

Vén Väinämöinen azonban szája szélín álldogálva, egyik lábával megingott, balbokája megbicsaklott; hanyatt-homlok hullt a szájba, Vipunen vörös ínyére. (98)

Nosza verstudó Vipunen száját szélösebbre nyitva, álla kapcaít kítátva koncát kardostul lényelte, garatján légurgulázta vénék véne Väinämöinent. (104)

Akkor verstudó Vipunen száját szóra nyitva mondta: „Mindönt összeöttem eddig, kossal éltem, kecskebakkal, vén tehénnel töltekéztem, keményhúsú kant haraptam, haném ilyet még nem ettem, ehhez fogható falatot.” (112)

Vén Väinämöinen pediglen mondogalódott magában: „Alighaném itt a végem, innen már ki nem menekszem, kárhozat kalickájából, romlásnak rékesztékébül.” (118)

Tanakodott-tépelődött, mi légyen, mi lesz a sorsa. Ott lógott övén a kése, jófajta eres fanyéllal: csónakot csinált belőle, ladikot varázsiggékkal. Csónakázott erre-arra, bélcatornákon csurogva, minden zégzugát bejárta, siklott minden szögletébe. (128)

Vén Vipunen, vers tudósa evvel nem sokat törődött. Vén Väinämöinen azonban fűrgén fölcsapott kovácsnak, vállalkozott vasverésre: köpenyét tévén kohónak, ingeujját fújtatónak, birkabőrit légvonónak, gatyaszárát gázfogónak, harisnyáját füstfogónak; üllőnek tévé a térdit, kalapácsnak a könyököt. (140)

Kalapálgatott-kopácsolt, ütemést ütögelődve. Éjthosszat csak verte-verte, nap-hosszat nem is pihenve, véknyában Világerősnek, Nagyhatalmúnak hasában. (146)

Akkor verstudó Vipunen morfondírozott magában: „Ki lehetsz, világ vitéze, fenelátta szörnyű fajzat? Ettem mindenfajta embért, ezreket elemésztettem, haném effélet nem ettem. Szénpor szálldogál a számba, pörzsölő parázs ínyemre, torkomat salak tömíti. (156)

„Eredj már utadra, undok, földnek átka, fuss belőlem, mielőtt előkeresem, meglelém szülőnyádat. Mert ha megmondom szülednek, ráolvasom jónyádra, szenvedhet szegény miattad! Apja-anyja bándigálja fertelmességét fiának, gyalázatát gyermekének.” (166)

„Fél nem foghatom eszémmel, nincsen sejtelmem sē róla, hogy estél belém bajomra, veszett eb gyanánt gyötörni, harapdálni, rágni rajtam, elemésztetni egészen. Kór vagy-é, kit Isten küldte, Úr határozta halálom, avagy álnokság vetése, más okozta, más szērızte; fizetség fejébe küldtek, pénznek pórázán vezetnek?” (178)

„Ha kór vagy, kit Isten küldött, Úr határozta halálom, folyamodom én Uramhoz, Istenbe vetem bizalmam. Nem hagyja az Úr a jókat, híveit halálba venni.” (184)

„Ám ha vagy gonosz vetése, rontás, mástul rámbocsátva, majd kitudom én, ki küldött, meglelém szülőházadat.” (188)

„Régén onnét jött a rontás, bűbájoskodás bogárzott: varázslóknak városából, ráolvasók rétejirül, betyárok búvóhelyérül, szemfényvesztők szerűiről, pusztulásnak parlagárul, föld méhének mélyeibül, holtaknak hideg honából, kárhóztak kertjeibül, földindulás fészkeibül, szétrepedező rögökbül, tovagördülő göröngybül, zizzenő homok zajából, lápoknak lapályairul, mohát sē termő mocsárbul, bőven buzgó lápkutakbul, felfakadó forrásokbul, erdei lidérc likából, hét hegységnek horhosából, vörösrézerdő hegyérül, sárgarézhegy erdejébül, léngő lombú lúcfenyőkrül, jajgató jegényefákbul, korhadt kérgű szálfenyőkrül, rothadó-reves tövekrül, róka réjjogó helyérül, szarvasűző szurdikokbul, vérmedvének kővárából, bozontosnak barlangjából, Észak éktelen havárul, lappoknak lapos honából, sarjatlansivár ugarrul, művelhetetlen mocsárrul, határtalan harcterekül, embérmészárló mezőkrül, suhogó sovány füvekrül, vörösen szivárgó vérbül, tenger tágas téreirül, tagolatlan tótükkörül, fekete tavak sarából, mérhetetlen mély kutakbul, sustorgó-sebēs folyókbul, forgók fortyogó vizébül, Rutja sodró sellőjébül, zuhatagok zajlásából, magasságos menny ködébül, fehér fellegek fejérül, szikkasztó szelek nyomából, viharok vetéseirül.” (238)

„Tégéd is talán ezékbül küldtek, átkozott, kínozni, szégény szívem rejtékébe, büntelen belem tövébe, mardosónak-koptatónak, örlőnek-kopácsolónak?” (244)

„Kushadj már, pokol kutyája, mēnj tőlem, Manala dögje, haramja, eriggy hasambul, zsarátnok, zsigereimbül! Hagyj föl szívem szúrásával, lépemnek lētiprásával, gyomrom gyűrögetésével, tépdésésével tudómmek, köldökömmek kotrásával, lágyékom lukasztásával, csigolyáim csörlésével, dērekam dōfölésével!” (256)

„Hogyha vesztenék e harcban, jőnek jobbak majd helyembe, sanyarúságban segédnek, bátorítónak bajomban.” (260)

„Földnek bábáit idézēm, ugarok urait hívom, földből szablyaforgatókat, huszárezredēt homokbul, erömül-egészítómül, oltalmamul-orvoslómül szorongató szükségēmben, keserves-kemény kínomban.” (268)

„Hogyha ennyinek sēm enged, nēm hagyna alább hevével, ébredj, erdő, embérestül, bozótosok bajnokostul, seregéstül sűrűségék, tengerek-tavak hadastul, százával vasasvitézék, ezren talpig vértēzetben: pokolfajzatot püfölni, johomból Judást kivetni.” (278)

„Hogyha ennyinek sēm enged, nēm hagyna alább hevével, kelj vizekbül, Vízi Asszony, kék kendős, futó habokbul, lēnge leplü, lápkutakbul, tisztaság, tavak sarából, gyámolul gyötört öregnek, gyarló embérnek erőül: ártatlanoknak nē ártson, büntelenēket nē bántsa.” (288)

„Hogyha ennyinek sēm enged, nēm hagyna alább hevével, jőjj, Boldogaszszony-anyácska, teremtés aranyvirága, anyja mindēn asszonyoknak, ősanánk, világ szülője! Jőjj kitapogatni kínom, szüntetni szorongatásom, segélj, hogy bajom kibírjam, romboló ragályt lētörjem.” (298)

„Hogyha ennyinek sēm enged, nēm hagyna alább hevével, Ukkóhoz, Egek

Urához, fordulok fêlhôlakóhoz: jôjj, jelênj még, hogyha hívlak, segítségemre sietve, rossz rontást rövidre szabva, kôrságom tövét kivágva tüzes kardod pêngéjével, sziporkázó szablyaéllel!” (308)

„Eriggy már utadra, undok, földnek átka, fuss belôlem, nincs hely számodra szívemben, menedék menekülônek. Keress más lakást magadnak, távolabb tanyára lelve, volt uradnak udvarára, anyádasszony zsámolyára!” (316)

„Ha mégérkezél hazádba, szeréncsésen célhoz érve, alkotódnak ablakára, volt uradnak udvarába, jelëzd majd a megjövéséd, titkos jellel érkezéséd, dérrrel-durral mënydörögve, villámokkal vagdalózva, kapujukat rúgva-rontva, ajtót-ablakot kitörve, vihareként a házba törve, szélörvényként a szobába; kapj bele bokacsontjába, lábikrájába harapva, gádorában gazd’uradnak, ajtajában asszonyodnak; gazdádnek szemét kiszúrva, asszonyod fejét beverve, ujjaitak görbe görcsbe, fejük ferdére facsarva.” (336)

„Hogyha véléd ezt kevésnek, kakasként ugorj az útra, csapj föl tikfinak csatázni, trágyadombon dögölôzni! Lovakat lëöld az ôlban, jószágot a jászol mellett, szarvait ganajba szôrva, farkukat a földre vetve, tehének szemét kiszúrva, csontjukat törekre törve!” (346)

„Hogyha szél hozott e tájra, szêlhordta ragály vetése, téli szêlnek szerzeménye, ragadványa rossz idônek: szelek útján mënj utadra, viheder vigyên magával, ághëgyën sê hagyva ülni, përcenetre sëm pihenni, vashëgy ormaira víve, rézhëgy csúcsára ragadva! Ott fúvathatod fejedet, hintázhatsz hideg szelekben.” (358)

„Hogyha égbôl volt jövéséd, fodorodó fêllegëkbül, emelkedj mëgint az égre, levegôben lëngedëzve, harmathullató kôdôkben, csillogdáló csillagokon; ottan tûzként tündôkölhetsz, sziporkaként szôkdëcsêlhetsz nap nyargalása nyomában, hold keringését követve.” (368)

„Vagy ha lënnél víz vetése, tengër habja hordaléka, akkor mënj a vízbe vissza, hullámok alá húzódva, iszap várába vonulva, homokhalmokon mëgülve, hullámoktul hajtogatva, lomha tengërtôl lëködve!” (376)

„Ha jöttél halál honábul, elköltözöttek körébül, szállj szülôhazádba vissza, Kalma bús birodalmába, szétporladozó rögökbe, szërte gördülô göröngybe, ahol annyian enyésznek, hatalmasok is lëhullnak.” (384)

„Ha mëg onnét volt jövéséd: erdei lidérc lukábul, égigërô fák honábul, fenyvesëknek fészkeibül, akkor most oda bûvöllek: erdei lidérc lukába, égigërô fák honába, fenyvesëknek fészkeibe, ott maradnod mindörôkre, míg a palló szêj-jelpállik, gërendák gombát terëmnek, ház fôdele földre roskad.” (396)

„Majd mëg máshová bûvöllek, oda küldelek, kurafi: kanmedvének kôvárába, bozontosnak barlangjába, lápoknak lapályaira, mocsaroknak mélyeibe, ingó-ringó ingóványba, lötykôlôdô lápkutakba, hal nélkül való vizekbe, sügért sëm tûrô tavakba.” (406)

„Talán ott sê lelsz tanyára, akkor hát oda bûvöllek: Észak éktelen havára, lapoknak lapos honába, sarjatlan-sivár ugarra, müvelhetetlen mezôre, melynek

holdja-napja sincsen, nem is várhat virradatra. Ott majd élheted világod dorbézolva-dáridózva: fára fëlkötözve szarvas, rénnék részei fagyasztva, éhénkórászoknak étkül, mohóknak marakodásul.” (420)

„Majd még máshová bővöllek, küldelek kemény-kégyetlen: Rutja sodró sellőjébe, vad vizeknek zajlásába, hova fák fejest zuhannak, gyökerestül gyantás törzsek, terebélyesek tövestül, ormostul faóriások. Úszkálhatsz, pizsok pogánya, zúgónak zuhatagában, forगतagban forgolódhatsz, sekélyesben sorvadozhatsz.” (432)

„Talán ott sē lelsz tanyára, akkor hát oda bővöllek: Tuonela sötét tavára, Manala mocsaraiba. Onnan nincs szabadulásod, ép bőrrel ki nem kerülhetsz, hogyha én ki nem segítlek, ki nem váltalak kégyesen kilenc kossal, jó kövérral, egy anyának ellésével, kilenc törzsökös tinóval, egyhasi busa bikával, kilenc csilagos csikóval, egy kancának ellésével.” (446)

„Ha kérdöd, ki visz ki innen, ha szükségöd lenne lóra: gondoskodom én fuvarrul, hátasért fejed nē fájjon! Van paripája pokolnak, vadonnak vörös sörényű, füstöt fú az orrlíkából, torkából tüzet okádik, csupa vasbul van patája, körmei kemény acélbul, kapaszkodni könnyű véle, meredéken még sē kottyán hozzá illő jó lovasnak, sarkát vékonyába vágva.” (460)

„Ha nem tartod ezt élégnek, ott a Hiisi hósiklója, sátán sije égérfából, öreg ördög bunkósbotja Hiisi földjeit befutni, gonosz lélkéknek ligetít, Hiisi földjén hancúrozni, ördög erdeit bejárni. Ha utadba kő kerülne, az dirib-darabra törjön, kérésztben fekvő fa törzse helyben kétfelé hasadjon, hogyha embēr áll elébed, útnak szélire szaladjon.” (474)

„Mozdulj már, mihaszna, innen, falurossza, fuss pokolra! Sosē várj a virradatra, pitymallatra-pirkadatra, a hajnali napsugárra, kakaskukorékolásra! Most van mindēn rossz mēnése, fene förtelēm futása: hold világánál haladhatsz, világossal vándorolhatsz.” (484)

„Ám ha nem sōpörsz sebēsen, ēbellētte, még makacskodsz, kapok karvaly karmaira, vérivő vonyogójára, húsēvőnek horgaira, vércse ágas villájára, förtelmeset fojtogatni, gyalázatosat gyötörni, markolászni, míg kimúlik, míg belészorul a lélek.” (494)

„Elfutott elébb az ördög, még améknek volt is anyja, mikor Istennek ideje, eljött Ūrnak érkezése: csak tē nem szaladsz, szülētlen, nem iszkolsz, gonosz idētlen, kódorgó kutya, nem ugrasz, ēbellētte, nem takarodsz, napkeltéig késlekēdvē, halogatva holdhunyásig?” (504)

Vēnēk vēne Vāināmōinen száját akkor szōra nyitja: „Jól mēgvagyok itt magamban, vigan élēm én világom! Máj van – mēgfelel kēnyérnek, hāj – kēnyér mellē valónak, tūdō – jó lēsž főzeléknek, zsiradék is zsirozónak.” (512)

„Ūllōm ūltetēm alábbra, szilárdan a szivizomba; kalapácsütéseimnek kēnyēsēbb helyet keresēk. Ítéletnapig így élēk, többē nem szabadulsz tōlem, ha nem hallhatom igēid, varázverseid özōnnel, szavaidat szāzasával, igēidet ezresē-

vel. Szó hiába el nē hulljon, verembe varázs nē vesszēn, tudás föld fölött maradjon, föld alá ha mēgy tudója!” (526)

Akkor verstudó Vipunen, az a vén Világerőse, szájában tudás tömege, hasában igék hatalma, szavak székrényét kinyitja, dalát ládászámra dönti. Legszebb versit válogatja, tudományától mi tellik: mindēnek eredetéről, ősidők varázsigéit, nēm gyerekeknek valókat, éltésnek sēm érthetőket a mai nehéz időkben, elkorcsosuló korunkban. (540)

Énekelt eredetéről, dallott dolgok ősökárul; Alkotó hogyan akarta, Teremtőnek tervezése: levegő lēve magátul, levegőbül víz kiválot, vízbül szárazföld született, földbül fák, füvek fakadtak. (548)

Mondta, mint volt hold kelése, fényēs napnak féljövése, égpillérek építése, égnek félcsillagozása. (552)

Szóval verstudó Vipunen bölcs dalait mondta-mondta; szēm nēm látott, fül sē hallott embēr-émlékzet óta dalnokot, nagyobbat nála, sē táltost, nagyobb tudásút. Szájából ömölt a szózat, nyelve forgott friss ütemre, mint ügető lónak lába, telivér paripa tánca. (562)

Napról-napra mondta versit, éjrül-éjre énekélte. Mēgállott a nap fülelni, hold világa hallgatózni, szünt a tengēr tombolása, háborgó habok csitulnak, lassúdott folyók futása, Rutja romboló esése, Vuoksi vad vízének árja, még a Jordán is mēgállta. (572)

Väinämöinen, vénék véne immár mēgkapta igéit, fölszērülkēdett szavakkal, kedvérevaló varázssal. Készülődött hát kimēnni Antero Vipunen ajkán, belébül Világerősnek, nagyhatalmúnak hasából. (580)

Szólt vénségēs Väinämöinen: „Hej, tē Antero Vipunen! Nyisd ki szadat szélēsebbre, állad kapcáit kitátva, hadd mēnjen ki már hasadbul, hadd induljak el hazámba!” (586)

Akkor verstudó Vipunen szóval mondta, fölfelelte: „Mindēnfélét ēttem-ittam, ezreket elemésztettem, de olyat sohasēm ēttem, mint vénségēs Väinämöinen. Igēn tetszett érkēzésēd, jobban tetszik távozásod.” (594)

Azzal Antero Vipunen fogait kivicsorítja, száját szélēsebbre nyitja, álla kapcáit kitátja. Vén Väinämöinen pediglen kijött torkából tudósnak, beléből Világerősnek, nagyhatalmúnak hasából. Fogai közül kifordult, ügyesen homokra huppant, mint aranyos szőrű mókus, arany mellényēs mēnyétke. (606)

Avvál mingyárást mēgindult, a kovácsot mēgkereste. Monda Ilmarinen mestēr: „Osztán kaptál-ē igéket kedvedre való varázsra, csónakod hogyan csináljad, tatjarészit hogy tapasszad, elejét hogyan emeljed?” (614)

Vénék véne Väinämöinen így felelt neki szavára: „Szókat százával szērēztem, ezrivel varázsigéket. Szavakat szabadítottam, versēket a sírverēmbül.” (620)

Ballagott a csónakához, míves mestērműhelyébe; csónakát csinálva készre, oldalait összeróva, tatrészit helyére téve, elejét mēgemelintve. Kész a csónak ácsolatlan, fa forgácsolása nélkül. (628)

TIZENNYOLCADIK ÉNĚK

Väinämöinen és Ilmarinen vörsönyt indul léánykéröbe Pohjolába

Vének véne Väinämöinen mind azt forgatta fejében: léánykéröbe kéne menni, fonatos fejüt kikérni Észak éjsötét honábul, szomorú Sariolábul; Pohja páratlan léányát, ékös északi mënyasszonyt. (8)

Hupikékre kis hajóját, pingálta tulipirosra, orrát bévonta arannyal, elegyítette ezüsttel. Némely szép napon pediglen, hajnalnak hasadta táján csónakát a vízre vonta, százbordás hajót habokra héjahúzott siklófákrul, gömbölyü vörösfenyökörül. (18)

Áll az árboca középén, árbocon vitorlavászna, egyfelöl vörös vitorla, más felén még kék vitorla; maga szálla csónakába, hágva útrakész hajóra, indult tengérnek terére, habtarajos hullámokra. (26)

Elébb száját szóra nyitva, maga mondta-mondogatta: „Ladikomba lépj, Úris-ten, hatalmas, utazz hajómmal, gyéngé embérnek erőül, segédül csekély-magammak tengér végtelen vizein, határtalan hullámokon! (34)

„Fuvó szél, simán szalasszad, hullám, vidd hajóm kímélve, nehogy ujjam nedvesítem, tengér tükrét átlukasszam hátán végtelen vizeknek, beláthatatlan lapályon!” (40)

Annikki, nevének éke, szüze éjnek-alkonyatnak, esték hosszúra húzója, kora hajnalok kelöje éppen szennyesét szapulta, öltözékét öblögette vörös vízipalló végén, szélin szélés dëszkahídnak, fokán ködlö fëlszigetnek, partján párálló szigetnek. (50)

Térül-fordul, nézelödik, örül a gyönyörü napnak, széme jár az égi kékén, tükrén végtelen vizeknek; fényes nap ragyog fölötte, villogó vizek alatta. (56)

Tengér tükrére tekintve, fejét fordítva a napra, szélés Suomela folyóra, Väinölä vizére látva: tengéren fekete foltot, észrevétt valami kékét. (62)

Száját akkor szóra nyitva, mondogalódott magában: „Mit jelenthetsz, furcsa foltja, mi lehetsz, habok homálya? Volnál vadludak csapatja, avagy ringó réce rajja, szárnyra kelj nekém azonnal, fëllegékbe félröpülve! (70)

„Ha lénnél lazaclelöhely, vagy egyéb halak gyűlése, rébberj szét sebësuhánva, menekülve mély vizekbe! (74)

Léhtnél kiálló köszirt, vízben korhadó gërenda, ha a hullám elborítna, rád gördülne víz verése.” (78)

Közelebb került a csónak, vitorlášhajó vonulva fokán ködlö fëlszigetnek, partján párálló szigetnek. (82)

Annikki, nevének éke fölismerte már valónak: habokat szelö hajónak. Mondogalódott magában: „Lénnél bátyámnak ladikja avagy csónaka apámnak, fordulnál felénk azonnal, honni föld felé fejeddel, orral a hazai révnek, más révek felé faroddal. Ha még másnak vagy hajója, úsznál tölünk távolabbra, más révek felé sietve, fordulva felénk faroddal.” (96)

Honni csak nēm volt a csónak, de nēm volt vadidegēn sē: Väinämöinen volt hajósa, időtlen idők tudósa. Lám, közelebb is kerülne, bizonynal beszélgetésre, egy szót hozni, vinni másat, harmadikat húzni-vonni. (104)

Annikki, nevének éke, szüze éjnek-szürkületnek tudakolta, kérdeve tőle: „Há hajózol, Väinämöinen, merre-merre, víz vitéze, hova készülsz, földnek éke?” (110)

Vén Väinämöinen e szókra vitorlásrul válaszolta: „Indulék lazac-ívásra, tavi pisztrángot találni Tuonela sötét tavában, Manala mocsaraiban.” (116)

Annikki, nevének éke választát így adta vissza: „Mit hazudozol hiába? Ismerēm halak ívását. Bizony, bátyuskám valaha, nēm így indult jó apuskám vaktában lazacfogásra, tavi pisztrángot találni: háló volt egész halomnyi, tele-csónaknyi csaléték, húzóhálók és zsinégék, zurboló botok berakva, ülése alatt szigonyok, csákyák csónaka farában. Há hajózol, Väinämöinen, merre mégy, Uvanto sarja?” (132)

Vén Väinämöinen felelte: „Mégyek vadliba-vadászni, tarkatollasokra lesni, csurgócsőrűekre lőni hetedhétország tavában, mérhetetlen mély vizekben.” (138)

Annikki, nevének éke így felelt neki szavára: „Ösmerēm az őszintéket, föllelēm a füllentőket! Bizony, bátyuskám valaha, nēm így indult jó apuskám dő-rén vadliba-vadászni, vöröscsőrűek lesére: fölfont fegyvert vitt magával, erős ívű számszéríjat, fekete kutyát kötélén, szijon számszéríja mellett, partszélén szökellt kutyája, kövekēn szaladt kopója. Vallj igazat, Väinämöinen, végülis hová hajózol?” (154)

Vén Väinämöinen javallta: „Mi lenne, ha háborúba, hadba volna indulásom, vitézi verekedésbe, vérben gázolva bokáig, térdig talpalva vérésben?” (160)

Szóla Annikki azonban, csörfölt cincsatos kisasszony: „Háborúhoz is könyítok. Éd’sapám is elmēnt egykor hadba, gyilkos háborúba, vitézi verekedésbe: százan voltak kik eveztek, evezőtelenēk ezren; számszéríjak rēndbe rakva, kardok késznlétbe’ tartva. Végre vallhatnál igazat, hazudozást abbahagyva! Há hajózol, Väinämöinen, szándékszol, Suvantolainen?” (174)

Vén Väinämöinen ezúttal így felelt neki szavára: „Lépj a csónakomba, lányka, szép hajadon, kis hajómba! Majd igazat mondok akkor, hazudozást abbahagyva.” (180)

Annikki azonban szidta, csattogott a cincsatoska: „Szelek szálljanak hajódba, viharok vitorlásodba! Majd a bárkád fölborítom, hajódat habokba döntöm, ha azonnal még nēm mondod, merre mégy, hová hajózol. Hanēm most igazat halljak, elég a hamiskodásbul!” (190)

Vének véne Väinämöinen választát így adta vissza: „Mondhatok valót is végül, habár egy kicsit hazudtam: léánykérőbe igyekszēm, mégyek szép szüzet szērēzni Észak éjsötét honábul, szomorú Sariolábul, férfiú faló falukbul, hősöket ölö helyekrül.” (200)

Annikki, nevének éke, szüze éjnek, szürkületnek, mihelyt mēgtudta a titkot,

immáron való igazat, főkötőit félrelökte, öltözékit öblítetlen szélés dészkapad szegélyin, vörös vízipalló végén. Szoknya szélit kézbe kapta, fodrait marokra fogta, futásnak eredt azonnal, szélvészént szaladt hazáig. Kovácsot kereste otthon, mēnt a bátyja mūhelyébe. (214)

Maga Ilmarinen mestēr, időtlen idők kovácsa épp egy vaspaddal vesződött, elégyengetve ezüsttel; hajában korom, könyöknyi, vállán szénpor, ölnyi vastag. (220)

Annikki ajtóban állva száját szóra is nyitotta: „Édēs bátyám, Ilmarinen, időtlen idők kovácsa! Verj ki most nekēm vetélőt, karikagyūrūt kovácsolj, fülönfüggőt, kettőt-hármat, öt-hat láncocskát övemre: akkor megmondom a titkot, hamisítatlan igazat!” (230)

Monda Ilmarinen mestēr: „Jól van, ha való a híréd, verheték nekéd vetélőt, gyártok gyūrūt ujjaidra, kebledre csinos kērésztet, fülönfüggőket fűledbe; ám ha híreid hamisak, meglévőd is összerontom, lészakítom, lángba hányom, kohómba tolom középre!” (240)

Annikki, nevének éke válaszáat így adta vissza: „Hajaj, Ilmari kovácsom, nēmigēn vészēd tē nőül, akit eljegyztél egykor, kit akartál asszonyodnak! (246)

„Égyre csak kopogsz-kopácsolsz, kalapálgatsz nyakra-főre, lovakat vasalsz nyaranta, vasbul tárgyakat telente, éjszám szánodat szērēléd, napszámra kason kovácsolsz, hogy majd elmēhess arádért, elporoszkálj Pohjolába. De már elviszik előled, leleményések lēföznek, magadétul megrabolnak, szōktetik szerelmes társad, kit kinéztél másodéve, kit kikértél harmadéve. Már mēningél Väinämöinen kék hullámokon hajózva arany bārkája farában, rézevezővel evezve Észak éjszótét honába, szomorú Sariolába.” (266)

Bánatba borult kovácsunk, búsulásba vas verője. Markából fogó kifordult, kalapács kihullt kezéből. (270)

Monda Ilmarinen mestēr: „Annikki, aranyos hūgom, verék én nekéd vetélőt, karikagyūrūt kezedre, fülönfüggőt, kettőt-hármat, öt-hat láncocskát övedre: fűtsd be fürdőnk illatosra, fűtős szaunánkat szagosra válogatott vékony fával, finom forgáčshulladékkal! Kevéske hamut keverve lūgodatnak vesd a vízbe, hogy fejemet mēgsikáljam, törzsem dörzsöljem fehérre ősztül összegyűlt koromtul, télēn tartó vasveréstül.” (286)

Annikki, nevének éke fürdőt titkon félfűtötte szēldöntötte száraz fával, tüzes mēnykötől töröttel. Sellőből szēdett köveket forró gőz vetése végett, vizet vett varázskutakbul, lábolatlan lápszēmēkből. Csalitosban tört csapókat, varázsvesszőket ligetben; mézes ágát áztatgatta illatos kövek közében. Zsírokból lūgot sūrített, főzött szappant is velőbül, szappant, gyōngyözöt, szagosat, gyōngybuborékoshabosat, vőlegény fejét sikálni, törzsit dörzsölni fehérre. (304)

Maga Ilmarinen mestēr, időtlen idők kovácsa lánycsecsebecsét csinálgat, fülönfüggőt fabrikálva fürdő forralása közben, míg a szauna megmelegszik; azokat hūgának adja. Szólt a szorgalmas kisasszony: „Már a fürdőt félfűtöttem, forró már

a füstös szauna, már a vesszőt megfonnyasztva puha nyírscapót csináltam. Kedvedre fürödj, fivérem, bőven önts vizet magadra, tarkódat tisztára mossad, szemédet sziporkaszépre!” (320)

Maga Ilmarinen mestér fürdőházba ment fürödni, kedvére kimosakodva, fehérre fürösztve testit, szémeit sziporkaszépre, szemöldökeit szíromra, tarkóját tojásfehérre, egész testit tündöklőre. Jó a fürdőből a házba fél sém is ismerhetően: orcái sziporkaszépék, piros rózsa pírja rajtuk. (332)

Száját szóra is nyitotta: „Annikki, aranyos hűgom, add elő patyolatingem, rakd ki ünneplő ruhámat; kellően kicsinosítva méhessek menyasszonyomhoz!” (338)

Annikki, nevének éke hozta a patyolatinget makulátlan tiszta testre, póre bőre hűvösére, aztán adta gyolcsgatyáját, szép szüéléje szötte vásznat szénporatlan tomporára, csont-ném-láttató csípőre. (346)

Hozta a puha harisnyát, anyja lánykori kötésit, szöglettelen száraira, izmos lábakra; majd a pompás pár cipellőt, csizmát, némét mesterművet húzva fél harisnyájára, anyja lánykori művére. Kihozta a kék kabátot, alul májszínű szegésűt, patyolatingére húzta, arra a gyönyörű gyolcsra; majd dolományt is darócbul, négyszérés szövetszegésűt kerített a kék kabátra, újdonatúj ujjására; ezérgombos barna bundát paszománttal-pikkelyekkel vett daróc dolományára, ama szépén beszélgette; majd övvel övezkélődött, arannyal tűzött tüzszövel, anyja kötöte lánykorában, fonatos fejú vasalta; húzta tarka kéztévőit, aranypántos kesztyűpárat, lapp fiak remékélésit szépformájú két kezére; majd süvegét, jó magasat aranyfényű fürteire; valamikor apja vette, vőlegényül azt viselte. (378)

Most hát Ilmarinen mestér félkészült, félöltözött, kicsipte magát csinosra. Szolgáját is szólította: „Fogd be fürge jó fakómat karmazsinkasom elébe, hadd induljak hosszú útra, mënjek messzi Pohjolába!” (386)

Szölt a szolgája viszontag: „Van csödörcecsikónk hatával, zabon tartott jó paripa; mélyikkel akarsz utazni?” (390)

Monda Ilmarinen mestér: „Védd a legjobb lovamat, rakva szérszámot réája, fakóm szán elébe fogva! Tégy kilenc kakukkolót is, tíz csicsérgő csizmadarat hámigámon hangicsálni, zablászijamon zönögni: fölfigyelnek rá a szépék, lélkésédnek majd a lányok! Medvebört boríts a fára, hogy puha légyen ülésém, szörméjébül vízi szörmények szán fölé földélt feszítve.” (404)

Akkor régi rabszolgája, pénzén vásárolt cselédje szép csikóját szérszámozta, fakóját a szánba fogta. tett kilenc kakukkolót is, tíz csicsérgő csizmadarat hámigáján hangicsálni, zablásziján zöngicselni. Fára medvebört borított urának ülőhelyéül; szörméjébül vízi szörmények szán fölé földélt feszített. (416)

Maga Ilmarinen mestér, időtlen idők kovácsa, Ukkót kérlelte fohással, imádkozva Istenéhez: „Ukko, hullass új havakat, vess utamra hófehéret, hogy a szánka jól szaladjon, suhanjon sebés futással!” (424)

Szézrett új havat nagy Ukko, hullongatott hófehéret, hangafüvet hóba rejtve, bogyós bokrokat bevonva. (428)

Akkor Ilmarinen mestér acélszánkójára szállott. Száját szóra is nyitotta, maga mondta, fölfelelte: „Szíjamat tē tartsd, szērēncse, szállj a szánomba, nagy Isten! Szíjszakadástól szērēncse, Isten óvjon szántöréstül!” (436)

Gyeplejét kezébe kapta, ostorát marokra fogta, avval ménjét megcsapintva szóval mondta, fölfelelte: „Induljunk, lovam, iramban, lēnsörényű, szēdd a lábadd!” (442)

Hajtott vágatában haladva, part kanyarjait követve, tengérszűkületék szélén, égērerdők oldalában. Parton kaptatott kopogva, partoknak porát kavarva; kavics szóródott szemébe, tengēr tajtéka nyakába. (450)

Hajtott egy nap, hajtott másnap, harmadikat is haladta, hát a harmadik nap este csak beérte Väinämöinent. Száját szóra is nyitotta, mondta messziről kiáltva: „Ó, vénségēs Väinämöinen! Testvéri kötést tēhetnénk, hogy bár kérjük mind a ketten, vetélkēdünk vōlegények, nēm visszük a lyányt erővel, kedve ellen kényszerítve!” (462)

Vén Väinämöinen felelte: „Tartsuk testvéri kötēsünk: nēm visszük a lyányt erővel, kedve ellen kényszerítve. Adják annak a mēnyasszonyt, akihez magátul mēnne; nē lēgyünk neheztelēssel, hosszúra növō haraggal!” (470)

Égyütt mēntek hát elōre, maguk módján mind a ketten: hajt a csónak, partra csapkod, hajt a csōdör, körme csattog. (474)

Telt valamēlyes idōcske, pillanatnyi-pērcenetnyi. Hallik már a házōrzőjük, ugyancsak ugat kutyájuk ott a pusztá Pohjolában, szigorú Sariolában. Elēbb csōndesen csahintott, morgadozva közbe-közbe, falat nyomkodva farával, farkával a földet verve. (484)

Szōlt a pohjolai gazda: „Mēnj ki már mēgnézni, lányom, mért kaffant a ház kutyája, leffentyūs fülūt mi lelte?” (488)

Szōlt a kotnyeles kisasszony: „Éd’sapám, nincs érkēzésēm: almozok elēbb az ólban, ellátom az állatokat, majd malomkōvön darálok, sima lánglisztēt szítálok fēlmázsás kōvön finomra evvel a csekély erőmmel.” (496)

Házi hiisi csak csaholgat, morgadoz a szūrkeszōrű. Szōl a pohjolai gazda: „Mēnj ki már mēgnézni, anyjok, mit ugat úgy az ēbadta, vár kajlája mit veszēkēl?” (502)

Ám azt mondta rá az asszony: „Nincs nekēm arra érkēzésēm: ennyi embērt kell ētetnēm, rakni rēggelit elēbük, nagy kēnyeret kell kisütnöm, tēsztát gyūrva-tapsikolva; nagy kēnyēr kevéske lisztbül, evvel a csekély erőmmel!” (510)

Pohjolai gazda mondta: „Mēnyecskének mindig sūrģős, lánynak mindig lōg a nyelve, fūrđopadkán is fūtözve, heverōn is hentērēgve. Mēnj, fiam, tē nézz utána!” (516)

Fia mondta, fölfelelte: „Én nēm érek rá kimēnni: csorba fejszēm kell kivernēm, vastag tōkēt szējjelvágnom, fēlhasogatnom halomba, aprófának aprogatnom; nagy halomba, fāt finomra – evvel a csekély erőmmel!” (524)

Vár kutyája csak csaholgat, csak vonít a várnak ōre, ēbellētte ēgyre csattog,

szigetnek zsaruja szűköl, földet döfködve farával, farkát fölfelé csavarva. (530)

Mond a pohjolai gazda: „Ném csahol csak úgy a szürke, vén eb nem vonít hiába, fenyőfákat nem morogja.” (534)

Maga mén utánanézni. Mén az udvaron kérésztül, ki a messzebbik mezőre, szérűskertékén kívülre. (538)

Arra néz, amerre ébje, orra állását figyelve, szélhalom heggyén kérésztül, égérendő málja mellett. Látja már saját szemével, mit ugatott úgy kutyája, mért izgul az istenadta, bojtos farkút hogy mi bántja: jödögél vörös vitorla térein Örömöbölnek; karmazsinkasos közelég Mézmező felől a földön. (550)

Az a pohjolai gazda hamarsággal mén a házba, szelemén alá szobába. Mondta már, mihelyt belépett: „Immár vendégek jövének hátán kékellő haboknak; karmazsinkasos közelég Mézmező felől amonnan, nagy vitorlással vonulnak Örömöblön át eminnen.” (560)

Szólta a pohjolai asszony: „Sorsot vetni hogy lehetne érköző idegénékrül? Gyere gyorsan csöpp cselédem, berkényefát tégy a tűzre, finom forgácsot a lángba! Ha a fának vére folyna, hozzánk háború közelget, ám ha víz fakad a fábul, biztos béke lesz a részünk.” (570)

Pohjolának csöpp cselédje, szérény szolgálóléánya berkényefát tett a tűzre, finom forgácsot a lángba. Ném fakadott vér a fábul, vér sē víz sē hullt belőle: színmez volt, ami szívárgott, izzadott cukorsziruppal. (578)

Szögletből szüle kiszóla, kendője alól anyóka: „Mikor méz folyik a fábul, ha cukorszirup szivárog, akkor vendégség mi vóna, lakodalom lesz belőle.” (584)

Pohjolai asszony akkor, Pohja asszonya, léánya udvarára csak kiugrott, telek végibe viharzott, tengér tükrére tekintve, délén járó napra nézve. Láta már, mi látszik ottan, hogy egy új hajó közelég, százbordájú bárka úszik térein Örömöbölnek. Kékén csillogott a csónak, vérésen vitorlavászna, fénkkölt férfi ült farában, réz-kormánylapát kezében. Láttak ménlovat amonnan, vérés szán szaladt utána, repült karmazsinkasával föld felől a Mézmezőrül; kilenc szépségēs kakukkja hámigáján hangicsála, tíz csicsérgő csizmadárka zablásziján zöngicséle; szán farában izmos ifjú, gyeplején valódi férfi. (608)

Szólta a pohjolai asszony, maga mondta, fölfelelte: „Mélyikühöz mégy örömmel, hogyha még találnak kérni örökös szerelmes társnak, csókolnivaló csibének? (614)

„Az, amelyik jó hajóval, árbocán vörös vitorla, térein Örömöbölnek, Väinämöinen, vénék véne: kincset hord hajója annak, dereglyéje drágaságot. (620)

„Az, akit a szánja szállít, karmazsinkasában ülve, föld felől a Mézmezőrül, az még Ilmarinen mestér: hamisságot hoz magával, szemfényvesztést szánkasában.” (626)

„Mikor majd a házba lépnek, hozz be méz-sört egy edényben, hozzád kétfülű köcsögben. Annak a kezébe adjad, kihöz menni volna kedved. Adjad Väinölä urának: jószágot hozott hajója, dereglyéje drágaságot.” (634)

Észak ékes szép leánya bézzég tudta, mit feleljen: „Ó, anyám, szülőanyácska, félnevelő drága dajka! Nőül nem mégyék vagyonhoz, sém embérem szép eszéhez, mégyék inkább szép szeméhez, deli, formás termetéhez! Ezelőtt sē volt szokásban vagyonért a lányt eladni, inkább ingyen kell od’adni Ilmari kovács kezébe, mert a Szampót megcsinálta, tarkatornyosat kovácsolt!” (648)

Szólta a pohjolai asszony: „Jaj, báránkám, balga gyermek! Ilmarinenhez igyekszél, gürcölőhöz gondozónak, kovács szennyesét szapulni, fejéről a koszt kotorni!” (654)

Válaszolt a lány viszontag, maga mondta, fölfelelte: „Nēm mēk vāinölāi vénhez, toszonkosnak támaszául. Vénembēr bajomra vóna, nincs öröm öreg legénybül!” (660)

Vén Väinämöinen eközben elsőnek futott a célba. Jó vörös vitorlásával, kék hajóját kormányozza sikamló acélsínekre, rézveretēs révrudakra; bésiet a belső házba, födelük alá befordul. Mondja már a lépcsőjükről, ajtónyílásbul-küszöbrül, mondandóit mondja-mondja, száját ily szavakra nyitva: „Jössz-ē hozzám, szép kisasszony holtomiglan hitvesémnek, örökös szerelmes társnak, csókolnivaló csibének?” (676)

Szóla Pohja szép leánya, tudakolta, kérdve tőle: „Mégfaragtd már hajódat, tudtál csónakot csinálni fonófámnak forgácsábul, tilolóm darabjaibul?” (682)

Vén Väinämöinen felelte, maga mondta, elbeszélte: „Fölségēs hajót faragtam, remēk csónakot csináltam; szélviharban is szilárdat, ellenszélben is erőset, mely a hullámot hasítja, széltében szeli a tengert, buborék gyanánt barangol, mint vízi virág, libégve, táncol Észak tengérében, habtarajos hullámokon.” (694)

Szóla Pohja szép leánya, maga mondta, fölfelelte: „Nēm dicsérēk vízi vándort, tengéresszel nēm törődöm. Esze elszalad a szélel, viharok viszik magukkal. Aligha akarok lenni, nēmigēn lēsžek tēnékēd örökös szerelmes társad, öledbevaló csibécske, fekhelyednek megvetője, fejedalja fölverője.” (706)

TIZÉNKILENCEDIK ÉNĚK

Ilmarinen megállja a próbákat, s elnyeri Észak szép leányát

Akkor Ilmarinen mestēr, időtlen idők kovácsa belépēt a belső házba, födelük alá befordult. (4)

Méz-sört kínáltak kupában, kezébe egy kanna márcot nyomtak Ilmari kovácsnak. Akkor megszólat a mestēr: „Soha, míg a földön élēk, míg a hold halad az égēn, nēm iszom ezēn italbul, míg nēm láthatom sajátom, kész-ē már, akire vágyom, kész-ē választott virágom!” (14)

Az a pohjolai asszony így felelt neki szavára: „Baj van ám avval a vággyal, baj a választott virággal: ēgyik lába lábbelitlen, másikon mēg annyi sincsen. Mindjárt

méglészen egészen, vihetéd, akire vágyol: szántsd föl azt a kígyó földet, vipérvadont hasítva még sē mozduló ekével, még sē moccanó vasakkal! Hiisi már beléhasított, Lempo brázdát vont beléje rézzel vastagított vassal, eleven parázs ekével. Szerelmes fiam, szegényke, szántást félbe-szërbe hagyta.” (32)

Akkor Ilmarinen mestër beméne menyasszonyához, maga mondta, fölfelelte: „Szüze éjnek, szürkületnek! Ugyé emlékszél, hogy egykor, mikor Szampót szerkesztettem, tarkatornyosat csináltam, esküvél nagy esküvéssel, igaz Istennek elötte, hallatára Ég Urának: férjhezmenéséd fogadtad hozzám, hűségés feledhéz, örökös szerelmes társnak, ölembe való csibének? Most anyádasszony nem adna, lányát tőlem megtagadja, küld a kígyó földet ásni, vipérvadont ekézni!” (50)

Arája tudott tanácsot, szépe szívesen segített: „Idehallgass, Ilmarinen, időtlen idők kovácsa! Aranyos ekét kovácsolj, elégyengetve ezüsttel, avval szántsd föl azt a földet, vipérvadont ekézzed!” (58)

Akkor Ilmarinen mestër aranyát kohóba tette, fűjtató elé ezüstöt, ezékből ekét kovácsolt. Vasbakancsot vert magának, lábszárvédókat acélbul; vértjeit magára vette, szárait rászërélte, testit páncélba pakolta, acélövekkel övezte, vaskesztyűt húzott kezére, kőből készült kéztévöket. Tüzes táltosát befogta, jármot téve jó lovára, úgy indult ugartörésre, mező megművelésére. (74)

Fejek fordultak a földbül, kopogó koponyacsontok. Szóla ekkor ily szavakkal: „Adta istenverte férge! Mit horgadozol magasra? Ki engedte még, ki biztat fejedet felém emelnéd, nyakad egyre nyújtogatnod? Férég, félre most utambul, menekülj avarba, mocskos, bozótokban bujdokolva, száraz szénában lapulva. Mert ha fölvetéd fejedet, Ukko majd kupába kólint tühégyés tüzes nyilával, jajfakasztó jégesóvel!” (90)

Kígyó földet fölszántotta, férges földet megművelte, vipérvadont mind kivette, szántó szélire dobálva. Munkájából jöve mondta: „Kígyó földet fölszántottam, férges földet megműveltem, vipérvadont kivágtam. Kiadod-é hát leányod, elvihetém-é enyémet?” (100)

Az a pohjolai asszony így felelt neki szavára: „Csak akkor adom leányom, választottad úgy vihetéd: Tuoni medvéjére mënve, Mana farkasát befogva onnét, Tuoni tájairul, Manala híres honábul! Százan mëntek megvadászni, egy sē volt, ki visszatérjén.” (110)

Mostan Ilmarinen mestër beméne menyasszonyához, szóval mondta, elbeszélte: „Már megint munkára küldtek: farkast fogjam még Manában, Tuoni medvéjére mënjenk ottan, Tuoni otthonában, Manala híres honában.” (118)

Arája tudott tanácsot, szépe szívesen segített: „Idehallgass, Ilmarinen, időtlen idők kovácsa! Feket fabrikálj acélbul, vaskantárszíjat kovácsolj vízvető kövön kotalva, három zúgónak zajában. Úgy mënj Tuoni medvéjére, Manalának farkasára!” (128)

Mostan Ilmarinen mestër, időtlen idők kovácsa feket fabrikált acélbul, vaskantárszíjat kovácsolt vízvető kövön kotalva, három zúgónak zajában. (134)

Avval méne vadfogásra. Maga mondta-mondogatta: „Köd tündére, Terhenetär, szórj ködöket most szitáddal, könnyű párákat potyogtass vándorló vadak nyomára, hogy ne hallják lépteimet, el ne fussanak előlem!” (142)

Még is fogta azt a farkast, medvét vasbékóba verte Tuoni tágas erdejében, ké-kellő ködű vadonban. Mondta, megjövén a házba: „Adjad, asszony, most a lányod! Medvét meghoztam Manából, farkast fogtam Tuonelában.” (150)

Szóla Pohjola banyája, maga mondta, fölfelelte: „Csak úgy bízom rád rucámat, úgy vihetéd vadlibámat, ha a csőrös nagy csukával váltod még, hatalmas hallal onnan Tuonela tavából, Manala mocsaraibul, húzóháló nélkül fogva, kézi szákkal sém kerítve. Százan próbáltak szerencsét, egy sē volt, ki visszatérjén.” (162)

Szállt szívére szörnyű bánat, elkeseredett egészen. Mēnt a mátkája lakába, szóval mondta, elbeszélte: „Munka lett megint a részem, korábbiaknál keményebb: nagy csőrös csuka fogása, kövér hal kiemelése Tuonela sötét tavából, Manala örök vizébül, horogtalan-hálóttalan, minden mást is nélkülözve.” (174)

Arája tudott tanácsot, mátkája megint segített: „Idehallgass, Ilmarinen! Föl sē véd, füttyülj a gondra! Tüzes táltos sast kovácsolj, lángokban lakó madarat! Az csapjon a nagy csukára, tömérdék halat kihozva Tuonela sötét tavából, Manala mocsaraibul.” (184)

Most hát Ilmarinen mestér tüzes táltos sast kovácsolt, lángokban lakó madarat. Annak vasbul volt a marka, karmai kemény acélbul, hajószélnyi volt a szárnya. Maga szálla szárnytövére, hágott hátára sasának, vastag vállcsontja hegyébe. (194)

Táltosmadarát tanítva, szólt hatalmas szárnyasához: „Táltosom-turulmadaram, arra szállj, amerre mondom: Tuonela sötét tavára, Manala mocsaraira! Csapj le ott a nagy csukára, tömérdék-hatalmas halra!” (202)

Hát a táltos, szörnyű szárnyas kék levegőégbe lendült, csukafogni csak megindult, fogas szörnyeteg-fogásra oda, Tuonela tavára, Manala mocsaraira. Vízet szántja egyik szárnya, másik mēnnyboltot hasítja, tengert körmöli a karma, csőre zátonyokon csattog. (212)

Maga Ilmarinen mestér folyó mélyeit figyelte, Tuonela tavát kutatva. Táltos sasmadár ugyancsak. (216)

Kelt a vízbül víz manója, Ilmarinent megragadta. De a táltos tarkón kapta, fordított fején erőset, majd a víz alá merítve fekete iszapba nyomta. (222)

Jó csukája Tuonelának, közeledik víz kutyája. Nēm éppen csekély csukácska, ha nēm is nagyon nagyocska: nyelve elmēgy fejszenyélnek, fogai gereblyefognak, torkán három tó lēfutna, hátán hét hajó mēgülne. Kovácsot kereste szája, Ilmarit izēs falatnak. (232)

Sasmadár is jó suhanva, levegőben lēngedēzve. Nēm éppen iciny-picinyke, ha nēm is nagyon nagyocska: szája százölesre tátva, torkán tíz folyó lēfutna, nyelve dárdanyél lehetne, öt kaszára tellne karma. Lēcsapott a nagy csukára, halál irdatlan halára, hátába beléhasítva pénzét pusztítani kezdte. (244)

Csőrös nagy csuka azonban, szörnyű hálnak szélés háta, sasnak lábát csak lühúzta, majdném víz alá merítve. Karmait a sas kivonva föllendült a fellegekbe, fekete sarat kavarva tükrén tiszta kék vizeknek. (252)

Fönn keréngélve-körözve készül újabb támadásra. Kiskörmét beléakasztja álla csontjába csukának, víz ébének vállaiába, kapaszkodik másik körme érchegy élés sziklájába, vashégynek kemény kövébe. Körme a kövön kicsorbult, lefordult a sziklafárlul, csuka hangos csobbanással menekült a mély vizekbe sasmadárnak karmaibul, markából turulmadárnak, nyakában karomnyomokkal, vérző vállában sebékkel. (268)

Vaskarmú madár eközben újabb küzdelémre készült. Sziporkákat szórt a szárnya, lángsóva csapott szemébe. Csukát karmaiba kapta, víz kutyáját megragadta, csőrös nagy csukát kihozta, víz királyát húzta-vonta hús haboknak mélyeibül felső tiszta tótükörre. (278)

Sikerült a szörnyű sasnak harmadik rugaszkodásra a csudacsukát kifogni, Tuonela halát kihúzni Tuonela sötét tavából, Manala mocsaraibul. Víz kivetkezett színébül csuka pikkelypénzeitül, ég sém ismert önmagára táltos sasnak tollaitul. (288)

Vaskarmú madár azonban fölszállt a csudacsukával ágára tavaszi tölgynek, szálfá léngő lombjaira. ottan vámot vett belőle, hasába beléhasítva, mellehúsát marcangolva, fejét csúful helybenhagyva. (296)

Szóla Ilmarinen mestér: „Feneütte sasmadara! Micsoda madár az ilyen szégyéntelen szörnyszülötte: belefal csak úgy csukamba, halamnak hasát hasítva, mellehúsát marcangolva, fejét csúful helybenhagyva!” (304)

Vaskarmú madár e szóra szállni kezdett szégyenében, fölemelkedett a földrül, fejét fellegekbe fúrva. Félhő fordult, menny csikordult, egek lapjai lécsúztak, kettétört Ukkónak íja, holdnak szarvai lehulltak. (312)

Maga Ilmarinen mestér vitte nagy fejét halának ajándécul az anyósnak. Szóval mondta, fölfelelte: „Ebbül lesz dörék ülőke Pohjola palotájába!” (318)

Majd a száját szóra nyitva, mondanivalóját mondta: „Kígyó földet fölszántottam, vipéravadont ekéztem, farkast fogtam Tuo-nelából, medvét elhoztam Manából, csőrös nagy csukát kifogtam, hatalmas halat kihúztam Tuonela sötét tavából, Manala mocsaraibul. Adod-é tehát arámat, lesz-é végre lány jutalmom?” (330)

Szólt a pohjolai asszony: „Azt azonban rosszul tétted, hogy fejét úgy elfarag-tad, hasát félhasítva hoztad, mellehúsát marcangolva, belekóstolva belébe.” (336)

Mire Ilmarinen mestér így felelt neki szavára: „Sëmmi zsákmány sëm hibátlan, habár hozzák jobb helyekrül, hát még Tuonela tavárul, Manala mocsaraibul! Kész-é már, akire vágyom, kész-é választott virágom?” (344)

Szólt a pohjolai asszony, maga mondta, fölfelelte: „Kész van már, akire vágyol, kész van választott virágod. Még kell válnom vadrucámtul, kiszolgáltatom kacsámat Ilmari kovács kezébe, örökös szerelmes társnak, holtáiglan hitvesé-

nek, ölébe való csibének.” (354)

Csőpp gyerek csücsült a padlón, csöppség padlóról pötyögte: „Szálla szép madár e házra, kósza vadmadár e várra. Ragadozó kelt keletről, levegőből héja hullott; eget érte egyik szárnya, másik mély vizet hasított, tengeren törölt a farka, fejét füllegébe fúrta. Körülnézéget körözve, erre szállva, majd amarra; félrepült a férfitárra, csőrével tetőre csapva. Férfivárnak vasfödele: nem is bírt bemenni rajta. (370)

„Körülnézéget keréngve, erre szállva, majd amarra, asszonyvárra ráröplve, csőrével tetőre csapva. Asszonyvárnak rézfödele: nem is bírt bemenni rajta.” (376)

„Körülnézéget keréngve, erre szállva, majd amarra, leányvárra ráröplve, csőrével tetőre csapva. Leányvárnak lénfödele: nem nehéz bemenni rajta.” (382)

„Kastély kéményére szállva, ereszkedett egyre lejjebb, tető alsó ablakára, tolokáját félretolva, ült a bástyán kékbegyűcske, párkányon a tarkatollas. (388)

„Fonatosokat figyelte, szüzek szépségét csodálta, a leggyönyörűbbet leste, fonatosfejűek szépít, gyöngyét gyöngykoszorúsoknak, virágát virágosoknak.” (394)

„Végül vércseként suhanva, karmát karvalyként meresztve lécsapott a legszebbikre, récerajnak legjavára, gyöngyére-gyönyörűjére, tisztára-tulipirosra. Égi szárnyas arra szálla, héja karma azt kereste, aki féltűnt szép fejével, tökéletes természetével, gyöngye gyöngyös tollaival, pelyhei puhaságával.” (406)

Az a pohjolai asszony maga kezdett most beszélni: „Hogy neszelte még, napocska, aranyalma, hol hallottad nevendékünknek növésit, lénhajának lénbenésit? Odafénylött tán ezüstje, aranya aranyosunknak, ott süttött napunk sugára, halvány holdacsánk világa?” (416)

Padlóról poronty beszéle, kiskomácska közbeszóla: „Úgy neszelte még napocska, mézes mackó megtalálta útját lányunk udvarába, hajadonunk hajlokába: híret apja nagy nevének, hallotta ügyes hajósnak; anyjáról annál is jobbat: kényeret dagaszt, kerekét, kakastéjjel friss kalácsot, jól tartva a vendégségét. (428)

„Úgy neszelte még napocska, tanítatlan úgy tanulta nevendékünknek növésit, szép szűzike serdülését: egyszerű erre elménő-ben, kert alatt közel kerülve, kora hajnalban haladva, pitymallattal-pirkadattal füst emelkedett fonálként, pernye szállongott szítálva hajadonnak hajlokából, serdülő leány lakából; maga éppen malmot hajtott, köve hajtókarján lengve; hajtókar vígan kakukkolt, tengelye nagyon tikácsolt, csapja sármányként csicsérgött, köve gyöngyöt járva pörgött. „ (446)

„Másodízben erre járva, szántóföldünk széle mellett meglátta a lányt mezőben, sárga rétén ringva gyűjtött festéknek való virágot, főzni sárgálló fazékban.” (452)

„Harmadízben elhaladva ablaka alatt a lánynak, hallja szorgalmas szövésit:

kezében a borda buffog, vetélője fűgén futkos, mint menyétke kő lukában; bordafogok kopognak fakopogtató madárként, forog körbe hengérfája, mint az ágon fűrge mókus.” (462)

Szólta a pohjolai asszony, maga mondta, fölfelelte: „Lám csak, megjártad galambom! Ném megmondtam százezerszēr, hogy nē hangicsálj az erdōn, nē dalolj a dombtetőkōn, nē mutasd nyulánk nyakadat, gömbölyű fehér karodat, fiatal melled frisseségit, bontakozó bájaidat! (472)

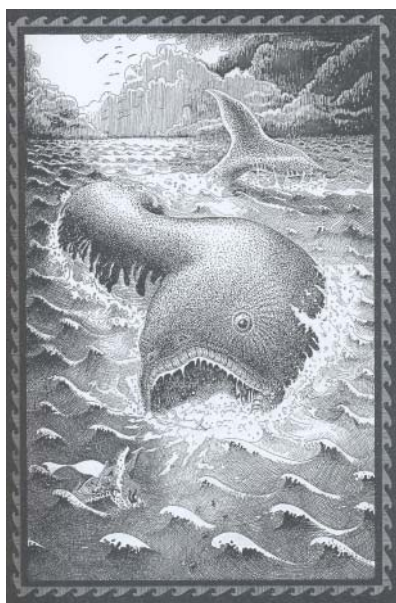
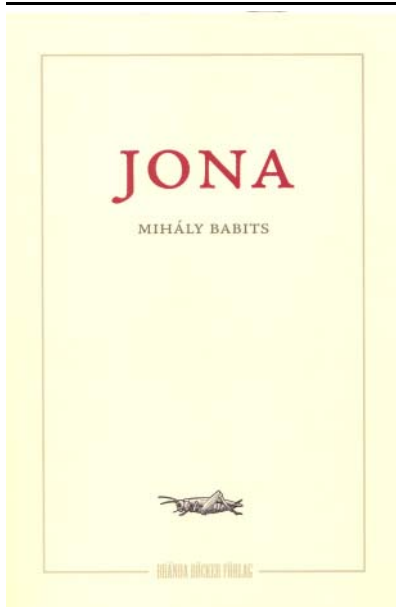
„Ősztől arra ősztökélek, nyarakhosszat hajtogatom, legutóbb talán tavasszal, mondtam második vetéskor: rakjunk rejtězō lakocskát, rája rejtékablakocskát szép léánynak lēnszōvésre, négyes nyüst nyűvōgetésre, hogy nē jusson férfiaknak, finn legényeknek fülébe!” (482)

Közbeszól padló porontya, kajabál a kétheteske: „Kancát könnyebb rejtēgetni, sörényesnek ōre lēnni: szūzet rosszabb rejtēgetni, hosszú hajnak ōre lēnni. Akár kővárat keríthetsz tengēr szélēs téreire, hogy lányaid ott légyenek, csēpērēdjenek csibéid: nēm maradhatnak magukban, nēm serdülhetnek sokáig, hogy legényhad rá nē leljēn, nē jōjjenek férjjelöltek, férfinép magas fōvegben, paripák acélpatak-
kal.” (498)

Vēn Vāināmōinen ekōzben feje lōgatva, lēverten hazája felē haladva, mondogalódott magában: „Jaj nekēm, szēgény számárnak! Nēm jutott elēbb eszēmbē nōsūlnēm fiatal fōvel, zsēnge ifjú éveimben! Boldogsága bánja annak, aki nēm vēs ifjan asszonyt, nincs gyērēke gyermekēsszel, csalādja csirakorában.” (510)

Nēm javallja Vāināmōinen, rosszallja Suvantolainan, hogy a vén szūzlányt szeressēn, virulóra vāgyakozzon. Azt sē, hogy hajóra szállva vaktában a vízre mēnjēn vetélytārssal vēršēnyēzni, fōleg nēm fiatalabbal. (518)

Folytatása következō lapszámunkban

Ove Berglund dicsérete

A Falvak Kultúrájáért Alapítvány 2007. január 22-én – a Magyar Kultúra Napján, a Stefánia Palotában tartott ünnepségen, az Egyetemes Kultúra Lovagja címet adományozta Ove Berglund író, fordítónak (Stockholm, Svédország) „A magyar kultúra külföldi népszerűsítésért.”

Indoklás: Vezető szerepet vállal a magyar irodalom svéd nyelvű népszerűsítésében. A svédországi magyarok nyersfordítása alapján fordította József Attila és Babits Mihály verseit és megszervezte a kötetek kiadását és terjesztését. Ezek mellett Balassi Bálint, Petőfi Sándor, Juhász Gyula, Ady Endre, Radnóti Miklós verseit is fordította, és előkészítette gyűjteményes kötet megjelenítését. A kortárs költők közül Kányádi Sándor verseit fordítja, és kötetet állít össze a magyar irodalomból felnőttek és gyermekek számára. Ove Berglund személyében a magyar irodalom svédországi „nagykövetét” tisztelhetjük.

Az ünnepségen a svéd író és fordítót, az adományozó testület svédországi tagja, az **Ághegy** szerkesztője, svéd nyelven fogadta a lovagok sorába.

A többnapos együttlét alatt a két író köteteket cserélt, így került Ove Berglund Babits *Jónás* könyve a szerkesztőhöz, aki kellemes kötelességének tartja bemutatni ezt az olvasóknak. Ove Berglundnak saját kiadója van, megjelent köteteivel, s munkásságával, ezután is, annak a nagyszerű hídnak egyik pillére ő, amit a magyar és a svéd irodalom között, több hozzá hasonló barátunk segítségével, közösen építünk mindnyájunk hasznára.

Ove Berglund Babits fordítása: a Jona fedőlapja és kötetet díszítő Björn Edlund egyik rajza

Kedvesemmer, aki e verset első olva
 sója: volt, kifoghatatlan szeretettel
 adja a leírást - mely ép e napra
 készült el - névnapjára 1938. = ban
 Miklós

Jónás könyve

Első rész

Monda az Ur Jónásnak: „Kelj fel és menj
 Ninivébe, kiáltó a Város ellen!”

Nagy ott a baj, megáradt a gonoszság:
 Szennyes habjai szent lábamat mossák.”

Ézött, és fűtkele Jónás, hogy szaladna,
 de nem hová a Mennybeli akarta,
 mivel rihellé a prófétaságot,
 félt a várostól, sivatagba vágyott,
 ahol magány és békeség övezze,
 semhogy a feddett népség megkövesse.

Kivülén azért Jafó kikötőbe
 hajóra szállott, mely elvinné őtet
 Tarsis felé, s megadta a hajóbéret,
 futván az Urat, mint tolvaj a hóhért!

FÖRSTA DELEN

”Res dig och gå”, sa Herren till Jona,
bege dig till Nineve, anropa staden.
Nöden är stor och ondskan där flödar,
sörjan har nått mina heliga fötter.”
Sade han. Jona stod upp för att rusa,
men ej i den riktning som Herren beslutat.
Att vara profet han skydde som pesten,
fruktade staden och längtade öknen
för att i ensamhet leva helt fredad,
slippa av uppläxad folkhop bli stenad.
Sålunda nådde han hamnen i Jafo,
fann där en skuta som skulle till Tarsis,
betalade hyran för vidare öden,
flyende Herren som tjuven från bödeln!

A várost annely mint egy fátyla éget
nagy korzakkom át, és nemzedékek
élték fényénél, s nem bírt meg vele
a sivatagnak annyi vad ozele?

Melyben lakott sok százszor ezer ember
s rakta fészket munkálva türelemmel:
"É sem tudta, és ki választja szelylet,
mit rakott jobb =, s mit rakott balkezével?"

Bird art reám, majd szitálásom én.
A só tied, a fegyver az engém.

Te csak prédikálj, Jónás, én seleksem.

Ninive nem él örökke. A tők sem,
s Jónás sem. Eljön az ideje még,
síuletni fognak újabb Ninivél
és jönnék új Jónások, mint a tömör
magvaiból új indák cepe-céner,
s negyven nap, negyven év, vagy ezer annyi,
az én számban nyolcanart jelenti."

Így szólt az Ur, és Jónás hallgatott.

A nap az égen lassan ballagott.

Mesze lépésös tornyai Ninivénél
a hőtől ringatva emelkedének.

A szörnyű város mint zihálva roppant
deven állat, nyúlt el a homorban.

Babits Mihály

Staden, som varit en fackla som brunnit
under de stora epoker som svunnit,
generationer som ledda av lågan
motstått de vildaste ökenstormar,
människor, mångfalt hundrade tusen,
som arbetat tåligt, satt bo, vårdat husen?
Vad ninevern gjorde med vänstra handen
och vad med den högra står skrivet i sanden.
Lämna åt mig du att utskilja svaren.
Orden är dina men mina är vapnen.
Du är predikaren, jag den som handlar.
Staden, likt kurbitsen, lever ej evigt.
Du inte heller. Den tiden ska randas
då nyare ninever födes att andas,
nyare jonaer kommer till världen,
nyare kurbitsar gror från dess kärnor.
Fyrtio dagar, år eller sekel –
för mig har de alldeles samma mening.”

Sålunda talade Herren, och Jona
teg, medan solen på himlen sakta
fortsatte vandra, och torngaveltrappan
i Nineve hävde sig långsamt av hettan.
Staden stänkade, sträckte i sanden:
en levande best där vid himmlaranden.

Biokémikusból fordító

Ove Berglund 2007 január 22. óta az egyetemes kultúra lovagja. A címet a magyar irodalom svéd nyelvű népszerűsítésében vállalt vezető szerepéért nyerte el. Az elismerés átadására a XI. Magyar Kultúra Napja Gálán, a budapesti Stefánia Palotában került sor. A rendezvény emelkedettségét és ünnepélyességét a díszörség mellett a Szent Korona jelenléte fokozta.

A több órás ünnepséget Ove és élettársa Margareta figyelemmel és érdeklődéssel hallgatta végig, pedig gyakorlatilag semmit nem értettek az elhangzottakból. A Fővám téri Vásárcsarnok egyik emeleti kávézójában tanult néhány alapki-fejezést kivéve Ove semmit nem tud magyarul. Mégis fordít; kitartóan, szívét, lelkét beleadva ontja magából a magyar versek svéd fordításait. Ő itt most valószínűleg korrigálna engem, hiszen saját bevallása szerint ő nem fordítja, hanem közvetíti, tolmácsolja a magyar lírát a svéd közönség felé.

Ove Berglund nyugdíjazásáig orvosként dolgozott, szakterülete a fertőző betegségek, egész pontosan a HIV vírus tanulmányozása volt. A 80-as évek végén aktívan harcolt a feketék, a homoszexuálisok és a drogfüggők véletlenszerű kényszer-elkülönítése ellen. Több nemzetközi, biokémiai témájú publikációja mellé az elmúlt három évben két irodalmi munka is felkerült a polcra. Saját kiadója, a Brända Böcker Förlag 2004-ben egy József Attila kötetet, 2006-ban pedig Babits Mihály *Jónás könyvét* jelentette meg.

Íme a bizonyíték, hogy a közhiedelemmel ellentétben az orvosok egymás között a latin szavak ismételtetése mellett másról is szót ejtenek. Ove kollégája és tanára, a magyar származású Georg Klein József Attiláról szóló tanulmánya kapcsán kezdett el komolyabb figyelmet szentelni a magyar költészetnek. A versek világa abból a tucatnyi svéd fordításból, ami akkor rendelkezésére állt, azonnal magával ragadta. A svéd változatok minősége azonban többnyire nem elégítette ki Ove-t:

„Ilyet én is tudok, sőt, még sokkal jobbat is”. Innen ered az elhatározás, hogy nyugdíjas éveit a magyar lírának szentelje. Az évek során sorra ismerte meg a Svédországban élő, magyar gyökerű irodalombarátokat. Ők jelentik munkafázisának első állomását. A magyar versből ugyanis nyersfordítást készítenek, amit az eredetivel együtt elküldenek neki. Ő aztán megvizsgálja a versformát, a rímeket, mindezt úgy, hogy a magyar szöveg számára egy teljesen érthetetlen szövegfolyam. Bár a szavak jelentését külön-külön nem érti, a vers értelmére, hangulatára valahogy mindig ráhibáz. A nyersfordítás aztán kezei alatt folyamatosan érlelődik, formálódik.

Ove Berglund lovaggá ütése

Lägg din hand

Lägg din hand
 på pannan min
 som handen din
 var min

Värj mitt liv
 med sten och kniv
 som livet mitt
 var ditt

Älska mig
 så ljuveligt
 som hjärtat mitt
 var ditt

Tedd a kezed

Tedd a kezed
 homlalomra
 mintha kezed
 kezem volna

Úgy őrizz, mint
 ki gyilkolna
 mintha éltem
 élted volna

Úgy szeress, mint
 ha jó volna
 mintha szívem
 szíved volna

Ove nem mindennapi feladatot és tegyük hozzá, ezzel felelősséget is vállalt magára. Mára ő lett a magyar irodalom egyik fő közvetítője Svédországban.

Nem túlzás azt állítani, hogy az irodalom mellett mindenevő, ami a magyar kultúrát illeti. Többször járt Budapesten; ilyenkor általában találkozunk, és egy kiadós gulyásleves mellett alig győzők válaszolni kérdéseire. Foglalkoztatja a történelem, a jelenlegi politikai viták, az épületek művészettörténeti sajátosságai, és a "honnan ismerszik meg a magyar" kérdéskör. A házi pálinka szerelmese, és igazi inyenecnek számít, hiszen próbálta már a Kossuth cigarettát is.

2005 nyarán egy göteborgi levélkihordó kíséretében Székelyföldre is ellátogatott. A kísérő magyar léte a szokatlannak tűnő Sancho Panza nevet viseli, Ove Berglundból pedig Don Quijote lett. Valószínűleg akkor még nem is sejtette, hogy a lovagi név mellé egy szép napon a lovagi címet is begyűjti. Sancho és Quijote Nagyváradon a holdvilágnál verseket olvasott fel a József Attila szobornál. A lovagot boldogság töltötte el, amikor a költő mogorva arcvonásai az *Altató* sorainak hallatán kisimultak. Az utazás célja elsősorban a Kányádi Sándorral való találkozás volt, aki hargitai szállásán fogadta a két megfáradt utazót. Ove ugyanis arra készül, hogy válogatást jelentessen meg Kányádi műveiből, nagy hangsúlyt fektetve a gyerekversekre. Ezért is tartotta fontosnak, hogy az író személyesen is megismerje, és a fordítások során felmerülő kételyeket tisztázhassák.

Ove Berglund örök optimista, vidám, önzetlen személyiség, aki nem vész el az apró részletekben, kivéve persze, ha versekről van szó. A sorokban mindenek a helyén kell lennie. Sem időt, sem energiát nem sajnál, hogy a rím kedvéért a megfelelő szóra rátaláljon. Először csak magának írt, hogy megismerje a versek természetét. Majd amikor egy csokorra való összegyűlt, felébredt benne a vágy, hogy ezeket a fantasztikus magyar alkotásokat svéd honfitársaival is megossza. Ő így tiszteleg hazánk nagyjai előtt.

Mint említettem, jövőbeli tervei között szerepel Kányádi Sándor munkásságának bemutatása, valamint egy válogatáskötet, amely a legnagyobb magyar költők legszebb verseit tartalmazza. Ehhez kívánok neki erőt, egészséget és hogy a magyar líra iránti szeretete soha ne halványuljon el.

Nagy Anikó

Bernhard Nordh:

A hódtavi újtelepesek

(Nybyggarna vid Bäversjön)

Fordította: Bartha István és Hegyi Éva

Gondozta: Szász Enikő

Tizennyolcadik fejezet

Amikor Isaksson néhány nap múlva visszajött Näverbäckenbe a takarmányért, magával hozta Beritet és Manuelt is. A hóban a nyom már ki volt taposva, úgy hogy a szánkókat jól megrakhatták. Még egy forduló, s a näverbäckeni szénaboglyáknak híre-hamva sincs.

Isaksson jókedvű volt. Tegnap Berit tizenegy hófajdot szedett össze zsákjába, s egy róka is fennakadt a csapdában. „No, meg a takarmány... ez az áldott jó takarmány, amely talán megmentheti az állatait!” Tekintete az építendő háznak idehordott gerendákra tévedt, s azon tűnődött, hogy egyáltalán okos dolog-e annyi munkát belefektetni ezen a helyen, amelyet talán el kell hagyniuk. Az új törvény szerint az irtáshatáron túl semmilyen újtelepre nem lehet papírt kapni, -ezt hallotta, amikor lent járt a faluban. „Talán okosabb, hogy Bäcklidenbe költözzenek? Simon újtelepe felszabadult egy újabb beírásra. Ott pedig jó kaszálók vannak, s kövér a fű, ha kedvező az időjárás. Az irtásokon pedig elegendő gabona meg burgonya terem majd. Mimi...? Nem, ő egész biztos nem jön vissza! De egyébként sincs semmivel sem több joga, mint féltestvérének.”

Helge azt mondta, hogy meggondolja a dolgot.

- Ha nem akarod Bäcklident, semmi kifogásom az ellen, hogy ott építs, ahol Beritnek akartam újtelepet. Az annyira közel fekszik a területemhez, hogy talán a pandúrral el is intézhetném az építési engedélyt. Azon a helyen pedig nagyszerű újtelepet létesíthetsz, ha egy ügyes fehérnépet kapsz segítségül.

Helge figyelmesen nézett az újtelepesre. „Ha a széna valóban ilyen nagy hatással van Isakssonra, -gondolta magában- akkor az összegyűjtésére fordított fáradtság nem volt hiábavaló. Vagy talán van valami a dolog mögött? Valami csalafintaság?

Beritnek nincs szüksége a helyre? – kérdezte Helge csodálkozva.

- Dehogy nincs, hisz' nem lakhat ott egyedül. Amondó vagyok, hogy igen jól meglennél ott, ha egy talpraesett menyecskét kapnál a házhoz. Berit jól tud bánni

az állatokkal, ügyesen veti a hálót, ért a hurkokhoz, még a kasza is jól áll erős kezében. Ha van mit ennie, s ha jó húsban van, senki nem mondhatja rá, hogy nem takaros.

Isaksson hirtelen elhallgatott, s az az érzése támadt, hogy lánya jövője körüli buzgalmában máris túl messzire ragadtatta magát. Helge arcát figyelte, amelyen néhány éles ránc keményítette meg az ajkak vonalát.

Nehogy azt gondold, hogy én felkínálom őt! – visszakozott Isaksson. – Csupán mondom, hogy kit kaphatsz segítségül, mert előbb-utóbb eljön a nap, amikor egyedül már nem boldogulsz s szükséged lesz valakire.

Helge bólintott.

- Majd meglátjuk, hogyan lesz tavasszal. - Megköszönte Isaksonnak az újtelepre vonatkozó ajánlatát és megígérte, hogy majd ellátogat oda valamelyik nap, ha arra visz az útja.

Guðrunon nagy nyugtalanság lett úrrá, amikor Helge a bäversjöiekkal beállított a kunyhóba. Tekintete egyikről a másikra tévedt, majd hirtelen magára kapta bundáját meg a sapkáját, és kirohant.

Helge forró levestel kínálta a vendégeit, s gondja volt arra, hogy Berit tálját jól megtöltse. Szánalommal nézte vékony arcát, és kitartóan nézte nagy, szürke szemeit. Nagyon régen volt az, amikor, utoljára nézett egy világos, értelmet sugárzó, tiszta csillogású, fiatal női szempárba.

Isaksson rosszul leplezett örömmel észlelte, hogy Helge érdeklődést mutat a lánya iránt. Az a gondolta, hogy Beritet jó kezekre bízta. Az utóbbi napokban egyre jobban megerősödött, s lassanként tántoríthatatlan elhatározással érett benne: semmilyen eszközt sem szabad sajnálnia ahhoz, hogy lánya számára előkészítse az utat: Az értelmes ember többet ér, mint az oktalan. Merő esztelenség, hogy egy bolond útját állja a lányának. Hiszen mi öröme lehet Guðrunnak az életben, azon kívül, hogy éjjel-nappal teletömheti a gyomrát? Felmenni a mennybe? Hát miért nem ment már fel a szerencsétlen, hogy átadja a helyét azoknak, akik ragaszkodnak a földi élethez?! Valakinek csak segítenie kell a szerencsétlennel, hogy mielőbb útra keljen, ha egyéb közbe nem jön...

Ilyen és sok más hasonló gondolat fogamzott meg Isaksson fejében, az ínség és nyomorúság hatása alatt. „Beritet meg kell menteni! Jó, hogy most van széna az állatok számára, és néhány fajd is akad a zsákban, de ez csak ideig-óráig elég. Sok az ínséges nap, és sok hosszú keserves éjszaka jön még, amikor korog a gyomor, és a sötétség olyan hangokat hoz elő, mint amikor rágcsláló patkányok véresre harapják fogaikat az ágydeszkán. Már ideje is, hogy Beritnek bekötözzék a fejét. Bizonyára neki is vannak vágyai, amikor tavasszal rügyeznek a fák, hiszen nő ő is, s asszonytól született. Ím, itt áll az a férfi, aki gyermekeinek apja lehet, aki távol tartja majd tőlük az ínséget. Aki pedig útját állja...”

Isaksson arckifejezése megkeményedett, s észre sem vette Berit arcán a halvány

pírt, midőn a levest megköszönte.

Gudrun, szürke kutyája kíséretében, körüljárta a két, szénával megrakott szánkót. Ajkai érthetetlenül mormoltak valamit, arca időnként meg-megrándult, mintha valakivel viaskodna. Hirtelen megoldotta az egyik szánkó leszorító kötelét, felölelt egy nagy adag szénát és néhány lépéssel odébb a földre tette, majd ismét visszasietett a szánkóhoz és addig hordta a szénát, amíg a szánkó teljesen üres lett. Már a második szánkó szénát is majdnem egészen lerakta, amikor Isaksson kinyitotta a kunyhó ajtaját. Valamit kiáltott, s néhány pillanattal később Helge rohant oda, Berit és Manuel kíséretében. Helge ért elsőnek a szánkóhoz és megragadta Gudrun kezét.

- Mit csinálsz? - A lány nehezen lélegzett és egész testében remegett.

- Ezek el akarják vinni a szénánkat! - lihegte.

- Én adtam oda Isakssonnak, - mondta nyugodtan Helge. Az állatainknak nincs mit enni.

- Nem adhatod oda az állataink szénáját!

- De Gudrun, hisz' nekünk nincsenek állataink. -Jövő tavaszra majd szerzünk magunknak, és addigra új fű nő. Érted? Nyugodj meg!

Helge hangjában némi türelmetlenség érződött. Félrehúzta a lányt a szénától.

Isaksson és Manuel ismét rakni kezdték a szánkókat, de alig haladtak a munkában előre, amikor Gudrun kitépte magát Helge kezei közül, és éles sikollyal a szénára vetette magát. Amennyit csak bírt, átkarolt belőle. Helge dermedten állt néhány pillanattig, majd hirtelen odaugrott, hogy felemelje az őrjöngő lányt. Amaz erős ellenállást fejtett ki, kiabált és karmolt.

-Nem lehet az ő állatai elől elvinni a szénát! - Helge minden erejét megfeszítette, de így is alig bírt vele. A lány körmei mély barázdákat szántottak arcán, vadul tépte a haját. A kutya morogva járta körül őket, nem tudta, kinek a pártjára álljon.

Kis idő múlva Gudrun Helge karjai között összecsuclott. Nagyokat sóhajtott, habzott a szája. Nyöszörögve, minden ellenállás nélkül hagyta magát a kunyhóba cipelni.

Mire Helge ismét kijött, a szánkókat már megrakták. Isaksson figyelmesen nézett rá.

- Nincs könnyű dolgod velem!

Helge azt felelte, hogy most fordult elő először, hogy Gudrun erőszakoskodott, egyébként szelíd, mint egy bárány.

- Lesz még vadabb is, ne félj!

- Meglehet, de talán ez a kitörés is éppen azt mutatja, hogy kezd magához térni.

- Hogy visszanyerné tudatát, gondolod?

- Igen, ezelőtt néhány hónappal nem törődött volna a szénával. Szénára nincs szükség a mennyországban.

Isaksson vállat vont.

- Nem! Eszelősből soha nem lesz ember. Bolondul élnek mindaddig, míg a földbe kerülnek. Nem kellett volna magaddal hoznod...

- Hagytam volna, a pokolban! – kérdezte Helge indulatosan. – Azt már nem!

- Ha sajnáltad is, nem kellett volna idehoznod a hegyekbe. - jegyezte meg Isaksson szárazon.-Härnösandba kellett volna vinned. Néhány éve nagy ispotályt építettek ott. Tudom, mert odavitték Andreast is, Lofalletből. Az egyházi ünnepek alatt kezdett őrvöngeni: szembeköpte a papot, amikor az éppen a feltámadásról beszélt; hóna alá kapta a gyermeke koporsóját és az erdőbe rohant. Ott ledobta magát egy kő mögött, és addig lőtt, amíg a lőpora el nem fogyott. Négy legényre volt szükség, hogy megkötözzék. Most ott ül az ispotályban. Az őrlteknek nem szabad az emberek között élni. Amondó vagyok, hogy okosan tennéd, ha az istápolyba adnád Simon lányát. Elég hosszú az út Härnösandig, de rövid lesz, ha arra gondolsz, hogy még előtted az élet! Ezt azért mondom neked, mert szénát adtál, és jó szomszédod akarok lenni. Ha nem kaptam volna szénát, nem törődnek veled, akárhogy is van.

„Ha Gudrun állapota valóban rosszabb lesz, talán mégis jobb az örültek házába vinni. Isaksonnak igaza van. Nem élhet a vadonban együtt egy eszelőssel” – töprengett magában Helge..

- Majd meglátjuk - mondta később - , ha rosszabbul a baja, valóban tenni kell majd valamit vele.

Isaksson úgy vélte, hogy itt nincs sokat mit teketóriázni. Ember belőle úgysem lesz. Ha nem hamarabb, akkor márciusban alkalmasabb elvinni, akkor könnyebb a szállítás.

Berit egész idő alatt csendben volt. Gudrun kitörése, hogy megmentse a szénájukat, még mindig izgalomban tartotta. Lelke mélyén nagyon jól megértette Gudrun. Egész biztosan ő sem cselekedne másként, ha állatokat akarna tartani, és valaki csak úgy elvinné a szénáját. Lehetséges, hogy ez a tébolyodott most már gonosz ellenségnek nézi őket, és eszerint fog velük szemben viselkedni. Ez a gondolat élt benne, amidőn búcsúzásakor kezet nyújtott.

- Nem tudom, hogy eljöhettek ismét, ha majd nem bírunk vele.

- Dehogynem! Reméljük, hogy addigra elfelejti a történeteket.

A kunyhóban megbeszélték ugyanis, hogy Isaksson és Berit újév után ismét eljönnek Näverbäckenbe. A férfiak együtt mennének Norvégiába, Berit pedig Gudrunnál marad. Helge felajánlotta Isaksonnak, hogy abban az esetben, ha nem tudna elegendő bőrt a vásárra vinni, akkor pénzt kölcsönöz neki, hogy megvegye a legszükségesebbeket. Az összeget pedig majd elszámolják, ha Isaksonnak lesz eladó tinója. Isaksson az élelembeszerezés lehetőségét semmi szín alatt nem akarta elszalasztani, s távozásakor odadörmögte, hogy Berit biztosan eljön, hiszen a lánya ennél sokkal nehezebb dolgokat is meg tudott már oldani.

Helge mozdulatlanul állt, s hosszasan nézett a távolodó szán után. Berit az utolsó

Dániel Lajos: Portré (ceruzarajz, 20 x 25,
1960-1970)

szán mögött ment, segített Manuelnek tolni. Mielőtt eltűntek volna az erdőben, visszafordult és integetett. Helge felemelte a karját, - de aztán ernyedten visszaengedte, és mélyen felsóhajtott.

- Óh, ha Gudrun mégis olyan lehetne, mint mások!

Amikor belépett a kunyhóba, Gudrun az asztalnál, magába roskadva ült. Szőke hajfürtjei eltakarták az arcát, szemeit félig lehunyva tartotta. Lassan, vontatottan simogatta kutyáját, amely fejét a lány ölébe hajtva követelte a simogatást. Gudrun megrázta a fejét és panaszos hangon megszólalt:

- Nem mehetünk a mennybe, ha nincs szénánk az állatok számára!

Helge rovátkát vésett az ajtófélfába. Ez az öthüvelyknyi vastag gerenda volt az újtelep naptára: három vonást mutatott december havában.

Tizenkilencedik fejezet

A karácsony előtti hetekben nagyon rossz időjárás volt. Egyik hóvihar a másikat követte, alig egy napos időközökkel. Vadászatra még csak gondolni sem lehetett. Elég sok fáradságot adott a tűzifaszerezés is. Nehezen szedtek össze annyit, hogy a házban meg ne fagyjanak. A gyermekek majdnem egész nap az ágyban voltak, a felnőttek sem voltak fenn néhány óránál többet Minél többet pihentek, annál kevesebb táplálék kellett; a legtöbb házban már akkor volt a nyomor, hogy rosszabb nem is lehetett, alig tudták magukban a lelket tartani. Néhány újtelepes kénytelen volt faládákat eszkabálnia csonttá aszott gyermektetek számára. Egyike ezeknek volt Isaksson is, akinek legfiatalabb gyermeke a nagyhéten fekete himlőben meghalt.

A szenteste előtti nap virradatkor Helge felkötötte hosszú, fenyőfából készült süléceit, s nekivágott az szaki rengetegnek. Az idő nyugodt és tiszta volt, zavartalan vadászatot ígért. Éjszakára talán nagyon hideg lesz, de Helge azt remélte, hogy még az éj beállta előtt hazaér. Néhány kilométernyire kunyhójától rókanyomot látott az új hóban, de ezzel nem törődött. Semmi kedve nem volt rókahúst enni karácsony estéjén, amikor talán rénszarvasra is szert tehet.

Helge gyorsan siklott a friss havon és még a délelőtt folyamán elérte azt a helyet, ahol néhány héttel ezelőtt négy szarvast látott. Minden télen maradt a hegyekben néhány, a csordától elszakadt kóbor szarvas. Az újtelepeseknek tilos volt ezeket megölni, de az ritkán fordult elő, hogy a csellengő vadak közül valamelyik is megérte volna a tavaszt. A viharok által kemény páncéllá összepréselt hó alatt alig találtak maguknak valami ételmet. A rozsomák és a farkas nem törődött a rájuk süített bélyeggel, ott pusztítottak, ahol csak érték. Helge engedélyt kapott Torkeltől, hogy a kóbor szarvasok közül egyet elejtsen, ha másként nem tud ételmet szerezni Mária-gyermekek.

Helge arra számított, hogy a rossz idő miatt a szarvasok nem változtatták helyüket. De hiába nyomozott körül széles körben utánuk, nem találta őket. Folytatta útját észak felé, itt-ott egy-egy fajd nyomát látta, de egyébként semmi sem volt, amiért a puskáját kézbe kellett volna vennie. Hazafelé tartott, amikor egy furcsa fatönköt látott. Közelébe érve, látta, hogy a hóból kiálló valami, nem fatönk, hanem maga Olof Nilsson. Helge felismerte, hogy ő az az újtelepes, aki az elmúlt nyáron tinójával Näverbäckenen járt. A megfagyott ember merev, sovány testén, az éhhalál jelei látszóttak. Megpróbálta felemelni. Félre kellett kotornia a havat, hogy kiszabadíthassa a hullát. A halott hátizsákjában jó nagy adag rénszarvashúst talált. Lecsatolta a hátizsákot, hogy magával vigye. Azt gondolta, hogy a hús akkor is hús, ha az halott ember hátán lóg. Nem sokat töprengett azon, hogy szerencsétlen Nilsson hogyan jutott idáig. Valószínűleg, az éhségtől és kimerültségtől elcsigázott ember leült, hogy pihenjen egy kicsit, aztán meglepte, halálba simo-

gatta a fagy.

Helge, hátán a megfagyott rénszarvashússal haza igyekezett, hogy mielőtt a holttestet elcipelné megbizonyosodjék az otthoniak hogylétéről. A hússal valószínűleg nagyobb örömet okoz az éhező asszonynak, mint a fagytól eltorzult arcú hullával. Néhány kilométer után feltűnt Nilsson háza. Helgét valami különös, nyomasztó érzés kerítette hatalmába, amikor észrevette, hogy a kémény nem füstöl. Közelebb jutva látta, hogy a vihar óta senki sem nyitotta ki a ház ajtaját, a hó érintetlenül feküdt az ajtó előtt, egészen beborította az ablakot.

Helge előbb körüljárta a konyhót. Lekotorta az ablakról a havat. A tenyérmű, piszkos ablakszemen át semmit sem látott. Néhány pillanatilag a vadon felé tekintett, s úgy érezte, mintha egy hullaház kellős közepén állna... Halottak földjén, amelyen élőlény nem maradhat meg. Menekülni szeretett volna, de lábait ólomnehéznek érezte. Válláról hóba csúsztatta a szarvashúst: „a halottak elvárják, hogy törődjem velük!”

Az ajtó előtt is magasan állott a hó, kínlódva eltakarította. Amikor végre sikerült kinyitnia az ajtót, megnyugodott. Az eléje tároló kép éppen olyan volt, mint amilyenre számított. A konyhó teljesen kihűlt. A gerendán három kupac bőr. A tinóé és a két kecskéé. A szobában fapriccs rajta szakadozott báránybőr és néhány ócska rongy. Helge a priccshoz lépett, felemelte a báránybőrt. Alatta egy asszony aludta örök álmát, ölelő karjában halott gyermekét tartotta.

Helge visszaeresztette a báránybőrt. Tekintete az asztalra esett, amelyen berágott apró fognyomok tanúskodtak az itt lezajló szörnyű tragédiáról. Nyilvánvaló volt, hogy itt ember és az állat egyaránt éhen pusztult. Kiment a házból, behúzta maga mögött az ajtót. Sietett az erdőbe, hogy elhozza Olof Nilsson holttestét. Tapogatóznia kellett a konyhóban, amikor visszaért. Odébb tolta az asszony és a gyermek tetemét, beemelte az ágyba a családőt, halkán imát mormolt, miközben rájuk borította a báránybőrt. Más nem tehetett. ”Eljövök márciusban, és koporsót készítek.”

Nehéz szívvel indult hazafelé. Csillagos este volt és a hideg marta az arcát. Az erdő mélyén farkas üvöltött, Helge nem figyelt a farkasokra. Gondolataiba merülve haladt. „Igaz az öregek itése, nem élhet itt az ember... Nem lehet ember módjára élni, állatként is csak alig-alig. Jobb dolga van a börtönbeli fogolynak, mint a hegyvidék éhező népének. Halálos ítélet? Nem lehet nagyobb kín akasztófán kimúlni, mint asszonyt és gyermekét az éhségtől összezsugorodva látni, amikor semmit sem tehetünk a halál ellen! Óh, ha Gudrun... Ha gyermekünk volna, és ha látnia kellene, amint az apróság éhségtől gyötrődve fát harapdál... Ez szörnyűbb kín, mint az akasztófa alatt állni. – Ha egyedül volna... Nem, délre nem mehetek! Élve nem jutok a törvényezők kezébe! Inkább szabadon, kényszer nélkül haljak meg. Éhínség vagy akasztófa... inkább egy felbőszült medve ontsa ki a vérem,

vagy a farkasok végezzenek velem... „

Összerázkódott. Gyorsítani kezdte az iramát. Mögötte, egyre közelebb hozzá, a farkasok üvöltöttek.

Gudrun nem hagyta kialudni a tüzet, a kunyhóban kellemes meleg fogadta a hazatért férfit. A lány nyugtalanul tekintett Helge fagyos arcára.

- Sokáig voltál! – mondta aggódó hangon.

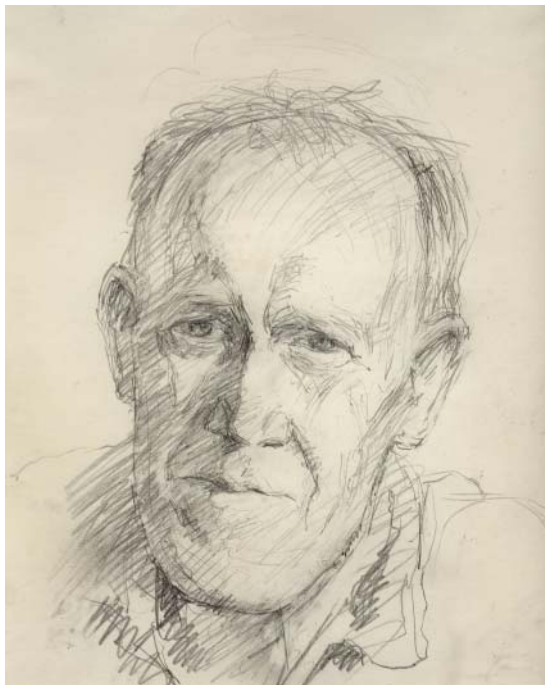
Helge türelmetlenül válaszolt, s egy jókora darabot vágott le a kőkeménnyé fagyott húsból. Fazékba tette, havat hozott rá. Soha még ennyire nem érezte szükségét annak, hogy legyen valakije, akinek elmondhatná gondjait. „Mit is mondhatnék Gudrunnak? Semmit! Ha elmondanám, hogy három éhenhalt emberre találtam, talán ismét azt hajtogatná: *megyünk a mennybe...* A mennyek... A vadon feletti égbolt, a légtenger, amely viharokat, havat és hideget bocsát a földre? Van Isten, aki látja, hogy mi megy végbe ebben a pokolban? Nem valószínű, hogy Isten az emberközé van, ahol úgy látszik, minden élet megsemmisülésre van ítélve.”

Helge levágott egy darabot a félig főtt húsból, s rágni kezdte. Úgy érezte, halottember-íze van. Rosszullét környékezte. Adjak-e Gudrunnak ebből a húsból? Ehetek-e belőle, anélkül, hogy megfulladnék? A szarvas még kel bennem és elrohan azokba a gyomrokba, amelyek számára eredetileg rendeltetett. Ej, de hiszen - a hús az csak hús, akárki gyomrába kerül is.” Miután jóllakott és felszította a tüzet, nem sikerült a nyomasztó érzéseitől megszabadulnia. A kunyhó, amelyre a mai napig büszke volt, undorítónak és bűdösnek tűnt. Kerülte Gudrun tekintetét, mintha attól tartott volna, hogy valaki mást talál a helyet a lány helyett, akit a csónakban magával hozott Bäcklidenből. Valamit tennie kell. Már nem sok hiányzik ahhoz, hogy örültebb legyen, mint ez a szerencsétlen teremtés, akivel megosztja kenyérét és ágját.

Isakssont hirtelen, jövőt ismerő bölcsnek látta. Ezen a napon bármelyik hontalan szerezhethet magának lakóhelyet, ha elég erősek az idegei, hogy elviselje a megfagyott emberek látványát. „Mit mondott Isaksson Gudrunról? Valami olyasmit mondott, hogy ördöggé válik, mielőtt Gudrunról megszabadul.”

Halántékán kiduzzadtak az erek, mereven nézte a tüzet. „Ha volna valaki... egyetlenegy ember, akivel szót válthatnék, akivel megoszthatnám gondolataimat, akkor elviselhető lenne itt az élet... Ha nehezen is, ha küszködve is. De vele? Meddig bírja!? Ezzel a szerencsétlennel odáig juthat, hogy egy szép napon, kézen fogja, és elindul vele a hegytetőre, ahol egy lépcsőn a mennybe mehet... A hegyek között persze, nincs lépcső, csak szakadékok és hegyomlások vannak, amelyek örök időkre elrejtik az embert.”

Helge sóhajtott. Homlokán veríték gyöngyözött. „Határoznom kell, mielőtt éhes farkas módjára üvöltöni kezdek. Nem pusztulhatok el esztelenek módjára. Nem

Dániel Lajos : Portré (ceruzarajz, 20 x 25,
1960-1970)

sorvadhatok el, mint a szerencsétlen nép idefenn a hegyekben... Életem ne legyen lebegő szalmaszál. Jobb eldobni az életet akkor, amikor még erejében van az ember, s amikor ez még egészen egyszerű. Ha majd Gudrun elalszik, szépen kisonok a házból, és kabátom ráhajtom a füstlyukra. Így Gudrun végre mennybe juthat. S velem mindegy, hogy mi lesz? A pokol egy és ugyanaz, legyen az a föld felett vagy a föld alatt.

Gudrun a férfi arcát figyelte, de az nem vette észre, hogy gondolataiba lát a lány. Gudrun megérintette a férfi vállát.

- Beteg vagy?

Helge bólintott.

- Igen, nagyon beteg! Talán lefekhetnék...

Miután újból megrakta még a tüzet, Helge is lefeküdt a lány mellé. Gudrun simogatni kezdte Helge arcát, s az hirtelen erősen magához szorította, s úgy tartotta, mintha még több emberi meleget akart volna magába szívni, hogy megolvassza azt a fagyot, amely a nap folyamán testébe marta magát. Csókolni kezdte a meleg, lágy ajkakat, újra és újra, s érezte, hogy kihűlt vére forrósodni kezd.

- Te, kedves kicsi leányka! –suttogta rekedten.

A lány mosolygott, szemeit behunyta és karjaival átölelte a férfi nyakát. Egyikük sem hallotta a vadon hosszan elnyújtott éhségüvöltését...

A tűz kialudt, s Helge még mindig mozdulatlanul feküdt a lány mellett. Nyugodtan aludt, s úgy tűnt, mintha Gudrun esetlen simogatása minden rossz gondolatát megsze-
zte űzte volna. Arcának kemény vonásai kisimultak.

Huszadik fejezet

Az ünnepek alatt, a björkneszi Anna jött át Bäversjöbe. Kevés lisztet és kását hozott magával, és azt mesélte, hogy segítség érkezett délről. Isaksson kételkedve nézett rá.

- Aligha marad valami számunkra, - dörmögte keserűen. –Ha jön is valami segítség, az elfogy a lentiéknél, hisz' sok ott a nép, akinek nincs ételme.

- Dehogy! Jut mindenkinek - magyarázta lelkesen Anna. – A pap félretett a hegyvidékiek számára is. Azt mondta apámnak meg Nilsnek, hogy hirdessék, mindenki részesül a segélyből. Liszt meg kása jött, s azt beszélük, hogy vetőmagot és burgonyát is kapunk.

Isaksson felesége összekulcsolt kezekkel ült. Sovány arcán különös fény tükröződött, s szemei úgy csillogtak, mintha a mennyországot látta volna. Anna egy kis zacskó lisztet nyújtott át neki. Kölcsönbe adta, amíg ők is elhozzák a segélyrészüket. Az újtelepes felesége kinyitotta a zacskót, s reszkető kezeit megmerítette a durvára örölt lisztben. Szája megrándult, lélegzete nehézzé és akadozóvá vált.

Amikor a tűzhelyhez ment, hogy vizet forraljon az üstben, hasztalan próbálta viszszafojtani zokogását.

Miközben a kását főzte, tizenkét éves gyermekük elkeseredett harcot vívott. Tekintetét mereven az ajtóra szögezte, keményen, elszántan, mint egy öregember, aki már réges rég megtanult úrrá lenni az érzései felett. Csupán meg-megránduló orrcimpái árulták el, hogy testének minden idegszálával a kásafőzést figyeli. A fiúcska hatéves leánytestvére már nem tudott ennyi fegyelmezettséget tanúsítani. A tűz mellett állt, sápadtan, soványan, felpuffadt hassal. Tekintete fátyolos volt, s amikor időnként kinyitotta piciny száját, habos nyál csurgott ki rajta, s végigfolyt az állán. Annak ellenére, hogy Anna kóstolót hozott bizonyosságul, Isaksson mégis nehezen tudta felfogni a dolgot. „Csak úgy egyszerűen lemenni a faluba, és árut hozni, jól-lehet, sem bőre sem pénze nincsen. Nem, ilyen időket még egy ember sem élt meg. Akik nem tudták megvívni az életharcot, azok meghaltak. Ezelőtt mindig így volt. Segítség sohasem volt a hegyi lakók számára. Ha csakugyan van a papnak lisztje számukra is, ez nem lehet más, mint merő tévedés.”

A segítséget azoknak küldték, akik már sok télen át éheztek, anélkül, hogy hangjukat hallatták volna, akik némán cipelték koporsóikat, amikor a tavasz beköszöntött. A koporsók száma, s nem az elhangzott panaszos szavak, bizonyították a tél

Dániel Lajos: Portré: (ceruzarajz, 20 x 25, 1960-1970)

keménységét.

- L i s z t...

Az újtelepes szinte harapdálta a szót. „Kapható odalent? Liszt, amiből kenyeret lehet sütni, liszt, amit sóshalba lehet keverni?”

-Nem hazudsz? - Hangja nehéz volt.

Anna megrázta a fejét.

- Miért hazudnék? Menjetek le a faluba, ahányan csak bírtok s a szánkókat is vigyétek magatokkal. A pap azt mondja, hogy van, s ő nem hazudik.

Az anya tálalta a kását, s közben meleg tekintetet vetett a björknesi lányra.

-Áldjon meg az Isten, te gyermek! – mormogta fojtottan. – Angyalként jöttél hozzánk.

Anna arca egy árnyalattal sötétebb lett, s valami makacsféleség tükröződött a szemében. „Gyermek! Mindenki gyermeknek nevezi. Mikor bebizonyíthatja,

hogy már érett nő?” Helgeről érdeklődött.

Isaksson a kásátál fölött gyanakodva nézett rá.

- Mit akarsz tőle?

- Hírt kell vinni neki is, hogy jöjjön és részesüljön a segítségből.

Isaksson dörmögött. – Igen, persze! Helgét is értesíteni kell. Majd holnap korareggel felszaladok Näverbäckenbe és elmondom, hogy lisztet kap a községben.

- És az az új... Olof Nilsson? Nem tudom, hogy azok újtelepe merre fekszik.

Isaksson azt válaszolta, hogy ő Olof Nilsonnak is szól. – Berit és Manuel előre mennek a szánkókkal. Ha az idő kedvez, akkor még a község előtt utolérem őket.

- Helgétől szénát kaptunk - mondta az asszony. - Áldott jó ember.

- Szénát? – ütődött meg Anna a szón, miközben a két kecskére gondolt, amelyeket csak nagy fáradtsággal tudott életben tartani.

- Igen, hisz' neki nincsenek állatai - magyarázta Isaksson. - Tavasszal pedig majd segítünk neki házat építeni. Berit hozzáköltözik.

Forróság öntötte el Anna arcát. Beritre pillantott, s néhány másodpercig farkaszemet néztek egymással.

- Megkért már?

Lánya helyett Isaksson válaszolt:

- Igen, hisz' egyedül nem tud boldogulni. Itt az én birtokom mellett fog majd építkezni.

- És ő...?

- Ő majd az ispotályba megy.

Anna tágra nyitotta a szemeit, s egyik kezét ökölbe szorította, ujjai elfehéredtek.

- Nem szabad az ispotályba kerülnie! - fakadt ki hevesen.

- De hisz' Helge nem tarthatja magánál; összekarmolja, csak úgy folyik a vér az arcából....

- Karmolja...?

- Nagyon vad lett az utóbbi időben. Senki nem bír vele.

Anna megrendülten ült az asztal mellett, tekintete tele volt félelemmel.

- Ha Mária az istápolyba kerül, az a halálát jelenti.

- Dehogy! – tiltakozott Isaksson.

- Azt beszélik, hogy Andreast egy földalatti lyukban tartják, nem láthatja a Napot, és vastag kőfal veszi körül.

Az újtelepes válasza érthetetlen mormogás volt. Ő sem tudott többet, mint a lány, hogy mi is az igazi helyzet egy ilyen intézetben. A töprengéstől ráncos lett Anna homloka.

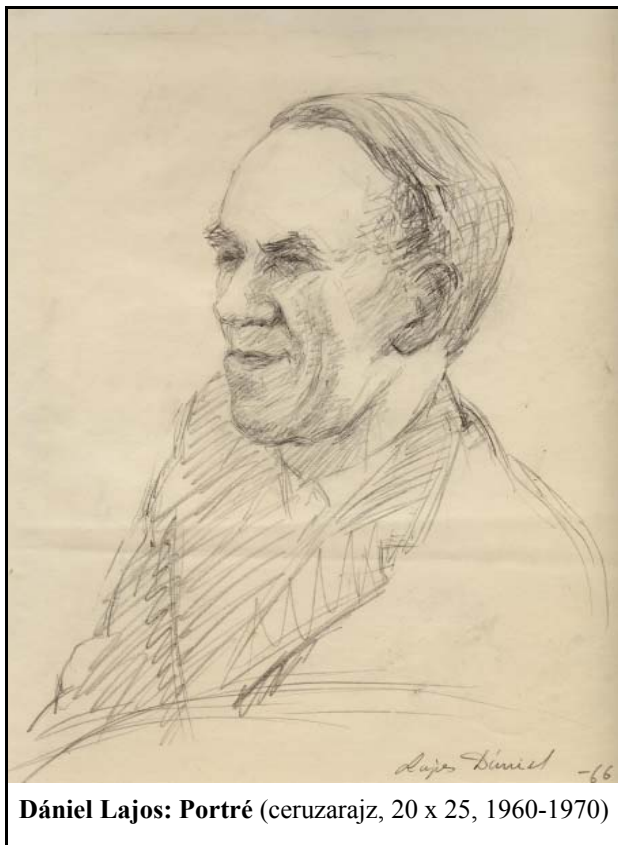
- Ha Helge nem tarthatja Máriát, akkor majd magam viselem gondját!

Isaksson ingerülten legyintett.

- Te?! Ugyan már!

- De igen. Én nagypa kunyhójában lakom, apám meg Nils azt mondják, hogy az az enyém, és szerzek majd ételmezt az ő számára is!

- Csak lassabban a testtel! Apádnak is lesz egy-két szava mielőtt egy eszelőst

Dániel Lajos: Portré (ceruzarajz, 20 x 25, 1960-1970)

veszel a konyhódba - jegyezte meg Isaksson szárazon.

A lány szomorúan nézett Isakssonra.

- Apám tiszteli a törvényt - mondta Anna büszkén. -Holnap elkísérlek Helgéhez, és majd magammal viszem Máriát. Nem hagyom, hogy az ispotályba kerüljön.

- Nem szükséges, hogy velem gyere, - tiltakozott Isaksson mérgesen. – Helge magával hozza úgysis, ha majd lejön a faluba. Szólhatok neki, hogy álljon meg Björknesben. Egészen biztos, hogy másként gondolkodsz majd, ha meglátod Máriát.

Anna bólintott. Csakugyan, Helgének Björknes mellett kell elmenni, ha lemegy a faluba. Legalább mindjárt ott is hagyhatja Máriát, s azt is megmondhatja végre, hogy mi legyen a kecskékkal. Ha Berit odaköltözik Helgéhez, akkor az ő kötelessége, hogy az állatok gondját viselje, hiszen a szénát már úgysis megkapta.

Anna egy kis zacskót húzott elő a hátizsákjából és odanyújtotta Isakssonnak.

- Itt van egy kis kása, adjátok oda Helgének, hogy legyen erejük lejönni.

Isakssonnak sehogy sem ment afejébe, hogy ez a taknyos kislány mennyire fennhordja az orrát. „Hogy majd gondját viseli Simon lányának. Hm... Bezzeg, nagy a szája, amikor jól hámlik a hárs. De a pap sem fog minden nap ételmet osztani az éhezőknek.”

Evés után a Bäversjöiek előkészültek a faluba való lemenéshez és korán nyugovóra tértek. Háromszáz hosszú kilométert kell vándorolniuk, mielőtt ismét itthon lehetnek.

Anna ott éjszakázott, hogy másnap Berittel és Manuellel együtt menjen vissza. Neki a földre ágyaztak. Fáradt volt, mégis került az álom. Szeme sajgott és égett, s néha kínjában beleharapott a takaróba, hogy visszafojtsa zokogását.

„Berit Helgéhez költözik... És nem ő lesz az aki a Helge ételét megfőzi, gyermekeit megszüli. Neki... neki semmije sincs!”, Felnézett a mennyezetre, amelyet a tűzhelyen pislákoló parázs gyengén megvilágított. „Semmim sincs? Dehogy!. Gondozom majd azt a lányt. Az a szerencsétlen nem pusztulhat el ispotályban. Egy ilyen gonosztett biztosan nagy büntetést hozna az egész hegyvidékre.”

Isaksson még napfékelte előtt elérte Näverbäckent. Beszámolt a délről jött segélyről, s azt tanácsolta Helgének, hogy rögtön keljenek útra.

– Sokaknak van szüksége élelemre, s akik netalán késve érkeznek, könnyen élelem nélkül maradnak. – Azt ajánlotta, hogy Gudrunt Bäversjöben hagyja, de magával viheti a faluba is. A pap talán elintézné, hogy elszállítsák oda, ahová tartozik. Az Anna ajánlatáról, hogy Bäversjöben befogadják, semmit sem szólt, mert szerinte nagy hiba lenne, ha egy hetvenkedő lánygyermek szava után igazodnának.

Helge töprengő arcán még csak nyoma sem látszott örömmek.

- Hosszú az út -mondta fanyarul, - kétszer olyan hosszú, mintha Norvégiába mennénk.

- Igen, igen, de most akkor is kaphatunk árut, ha fizetni nem tudunk. És nem kell a magas hegyeken átvergődnünk. – Nehéz téli időkben sohasem szabad a hegyekben hosszabb utakat megtenni, mint szükséges. Az ember könnyen otthagyhhatja a fogát valahol...

Isaksson sietett. „Ha nem akar részesülni a segélyből, az az ő baja. Az üzenetet átadtam, most pedig megyek Olof Nilsonhoz.

- Megyek Olof Nilssonékhoz.

- Nekik már nincs szükségük segítségre - mondta Helge keserűen.

- Nem kell a segítség...? – csodálkozott Isaksson.

- Nem, mert már nem él. Családja és az állatai is éhen haltak. Szólhatsz a papnak, hogy vezesse be őket a halottak könyvébe.

Isaksson nagyot szusszanva leült és közelebbi felvilágosítást kért. Helge röviden elmesélte a rideg valóságot. Furcsának találta, hogy Nilssonnak nem volt több takarmánya. Az a tény, hogy tehene és két kecskéje már decemberben éhen pusztult, arról tanúskodik, hogy nem sokat gyűjtött télire.

- Én inkább azt hiszem - mondta Isaksson elgondolkodva -, hogy rosszul kerítette be a szénáját, és a szarvasok tönkretették. Ilyesmi már korábban is megesett.

- Gondoskodnunk kell majd, hogy eltemessük őket - jegyezte meg Helge.

- Hát igen. Azok, akik áprilisban még élnek, leviszik őket a temetőbe.

Isaksson elpanaszolta, hogy neki is meghalt egyik gyereke.

- Éhinség? – kérdezte Helge.

- Nem. A fekete himlő...

mindketten tudták, hogy a gyermeke esetleg túlélte volna a fekete himlőt, ha jobb koszton tarthatták volna. Különben az éhínséget nem volt szabad emlegetni. A vadonban még senki sem halt 'éhen'. Az a sok elpusztult gyerek 'hasfájásban' vagy 'lázban' hunyt el, a pap egyszer sem írta be a nagykönyve, hogy éhen haltak. Ez valahogy nem illett bele a könyvébe.

- Hát jössz-e velem Norvégiába? – kérdezte Helge, amikor szomszédja útra készen állott.

Isaksson összehúzta a szemöldökét.

- Ha egyszer megígértem, akkor megyek. – De meg kell mondanom, hogy nem bírom felfogni, miért nem jössz le a faluba.

- Mondtam már, hogy nagyon messzi van. – Jön Berit?

- Jön, de legalább tíz napba telik, amíg vállalkozhatunk a hosszú útra.

Gudrun a férfiakra nézett. Úgy tűnt, mondani szeretne valamit, de nem találja a szavakat. Isaksson hosszan nézte és gyanúja támadt. Mintha megduzzadtak volna a keblei... „A jóltápláltságtól van-e, vagy egészen más van a dologban?” Nem szólt semmit. Becsukta maga mögött az ajtót.

Miután Isaksson elhagyta Näverbäckent, Helge a kunyhótól néhány kilométernyire felállított rókaapdákhoz indult.. Szívesen lement volna ő is a faluba, de attól tartott, hogy Gudrun túl soká maradna egyedül. Ha Berit nem jön január közepe előtt, akkor kénytelen Gudrun magával vinni Norvégiába. Addig még csak elég lesz az élelmük, de tovább már nem. Megkérdezte Gudrun, van-e kedve vele menni a rókaapdákhoz, s a lány készségesen sietett magára kapni bundáját és a sapkáját. Arca égett a buzgalomtól. A férfi csodálkozott. Először történik, hogy érdeklődést mutat a vadászat iránt. Helge mégsem remélte, hogy ez jó jel.

Gudrun felcsatolt sílécen állott, amikor Helge bezárta a kunyhó ajtaját. A szürke kutya vadul ugrálta körül a lányt, de az észre sem vette.

- Kicsoda az a Berit? – szólalt meg hirtelen.

- Isaksson lánya.

A lány mély lélegzetet vett.

- Az aki elvitte a szénánkat! – mondta indulatosan.

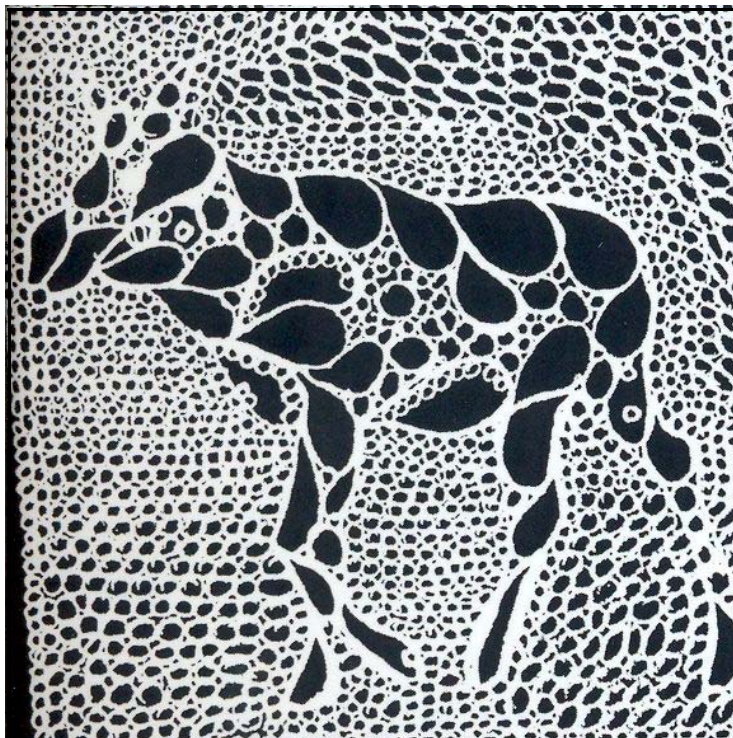
- Nem, Gudrun, nem vitte el, magam adtam nekik a szénát. De ők majd cserében segítenek házat építeni.

- Idejön?

- Igen, veled lesz, amíg mi Isakssonnal Norvégiába megyünk élelemért.

- Ide ne jöjjön! Én is veled megyek Norvégiába! - Hangja mély volt, szinte kiabált. Gyors mozdulattal lendített a síbotokon, s mire Helge felcsatolta a léceit, a lány már jó ötven méterre volt a háztól. A férfi szíve a szokásosnál erősebben vert, amint a nyomába sietett.

Folytatása következő számunkban

Dohi Alex: Rénszarvas (tusrajz)

Tor Åge Bringsværd – Thore Hansen**LOCSPOCS
és a titokzatos luk****Kozák Katalin** fordítása

Messze, bent a tengeren, van egy elvarázsolt sziget. Csak kedden és pénteken látható. Ezért nincs rajta a térképen.

Áll ezen a szigeten egy kastély, a kastélyban pedig egy ősi, nemesi származású tengeriszörny-család él. Itt él Locspocs is. Ez a történet pedig róla szól.

Locspocs nem ismerte se anyukáját, se apukáját. Szülei már kiskorában eltűntek. Senki sem tudja, hova lettek. Mindenki halottnak véli őket. De azért Locspocs gyakran gondol rájuk. Nem jó bizony ez a bizonytalanság.

Még szerencse, hogy van a Nagymama.

Locspocs nagyon szereti, ha a Nagymama mesél a Papa gyerekkoráról. Arról, mennyit csintalankodott. Meg, hogy hogyan találkozott a Mamával. És arról, amikor Locspocs megszületett...

A Nagyinál, a tűzhely fölött, nagy kép lóg a falon. Egy francia polip festette. Két fiatal, boldog tengeri szörnyet ábrázol, akik kis tengeri szörnyet tartanak a karjukban.

„Alig vagy hat hetes”, mutogatja mindig Nagymama.

Mikor Locspocsnak rossz kedve van, bekúszik a konyhába és a kép elé ül. Néha úgy tesz, mintha beszélgetne a képpel.

De egyszerűen csak történik valami...

Egy nagy palack sodródik a sziget partjára.

A kövekhez ütődik és összetörik.

„Jóságos hullámok!” mondja Ludvig bácsi, és az orrára teszi a pápaszemét. Mert a palackban egy levél rejtőzik.

A víz szinte mindent elmosott.

De azért valamit el lehet olvasni...

Ez áll benne: **pedig él...nem mozdulhat...a luktól ...segítetek nekünk**
Senki nem érti.

„De ezt a farokírást ismerem!” kiállt fel Nagyi. (A tengeri szörnyek a farkukkal írnak vagy rajzolnak.) „Fogadni mernék akármiben, hogy ez az Emil fiam írása!”

Mindenki másra néz.

És Nagymama sírva fakad.

„Hát akkor mégis él a Papa,” mondja Locspocs szinte ijedten.

”És talán a Mama is?”

De Ludvig bácsi kételkedve csóválja óriási fejét.

„Nem lehet tudni milyen régen írták ezt a levelet,” mondja.

„A palack talán több éve sodródott a tengerben.”

De azért Locspocs nem adja fel a reményt.

Másnap bepakolja a hátizsákját.

Elbúcsúzik a Nagymamától, és a többiektől.

„Nem nyugszom, míg meg nem találom őket,” mondja Locspocs. „És már elég nagy vagyok, hogy egyedül is elbaldoguljak.”

„De hol akarod őket keresni?” kérdezik a többiek.

„Mindenhol!” válaszolja Locspocs, és tengernek indul.

Keletnek úszik. Nyugatnak úszik.

Északnak úszik. Délnek úszik.

De senki sem tud semmit... senki nem érti a levelet. Miféle „luk”-ról van szó?

Locspocs már két éve keres és kutat.

És már kezd kifáradni.

Egy szép nap, amint éppen egy pálmasziget strandján pihen, kalózhajót pillant meg. Locspocs felé tart.

A hajóból nagy ágyúk néznek ki.

És az árbocon fekete zászló lebeg. Rajta egy fehér koponya és két keresztbe tett csont.

Locspocs attól fél, hogy rálőnek, ha újra a vízbe merészkedik. Arra se lenne ideje, hogy elbújjon a dzsungelben. Úgy dönt inkább, beássa magát a homokba, csak a feje látszik ki. Behunyja az egyik szemét, és úgy tesz, mintha egy nagy kő lenne.

A kalózok elrettentően néznek ki. Szőrös az arcuk, némelyiknek még karika is van az orrában.

Nem veszik észre Locspocsot. Súlyos kincses ládákat cipelnek.

Locspocs vár, hogy egyedül maradjon. De amint előmászna, óriási robaj hallatszik a dzsungel felől – szikrázó füstoszlop csap fel az égnek.

A kalózok eszüket vesztve rohannak vissza a partra. Rémülten, egymás hegyén-hátán menekülnek. Némelyikük ordítózik vagy sír. Még a legszörösebbje is szipog.

A homokba huppannak, és bután bámulnak egymásra. „Mit tegyünk?” nyögdősnek.

„Hogy mi milyen fafejűek vagyunk!”

„Nyugi!” ordít a kapitány és fellép valamire, amiről azt hiszi egy nagy kő, de valójában az Locspocs feje. „Most aztán a legfontosabb hogy tartsuk meg a hidegvérünket!”

A kapitány köszörüli a torkát, és szigorúan körülnéz. „Először is: Remek luk kincseink elrejtésére.”

„Úgy van!” kiabálnak a kalózok.

(Luk? Gondolja Locspocs)

„Senki nem merészkedik egy ilyen szörny közelébe,” mondja a kapitány.

„Így igaz!” kiabálnak a kalózok.

(Szörny? Gondolja Locspocs)

ZümZZZZZümZZ

ZZZZümZZZZZ ZZZüm

ZZZZümZZZZ ZZZümZZZZZZZZZüm

Darázs?

„Jaj, de valamiről elfeledkeztünk,” mondja a kapitány. „Hiszen mi magunk sem merünk lemenni ebbe a lukba! Még csak ez kellett. Egy kincsekkel teli rejtkehely. És egy ici-pici gyémánt, nem sok, de még annyit se tudunk megkaparítani!”

„Húúú!” sóhajtják a kalózok.

„Tehát leszögezem” mondja a kapitány, „hogya a továbbiakban, a legnagyobb valószínűség szerint merem állítani, hogy egy egyáltalán nem mindennapi, de annál inkább komoly helyzet előtt állunk!”

„Úgy van!” kiabálnak a kalózok. „Te aztán fején találod a szöveget! Így igaz!”

A kapitány meghajol, a kalózok meg megtapsolják.

Éppen akkor Locspocs hirtelen felnyitja a szemét. „Csak nem a mamámat és a papámat fogtátok el?” mondja dühösen.

Egy másodperc alatt a strand kiürül. Mert hirtelen még azok is fejest ugranak a vízbe, akik úszni se tudnak...

„Két szörny azért még nekem is sok!” kiáltja a kapitány vízzel teli szájjal.

„Ígérem, soha senkit nem rabolok ki többé! Holnap, esküszöm, beállok postásnak vagy asztalosnak!”

„Mi is!” - bugyborékolnak a többi kalózok. „Postásnak vagy asztalosnak! Mi is!”

Locspocs teljes rohammal kúszik befelé a dzsungelbe.

Könnyen megtalálja a helyet, amiről a kalózok beszéltek, hiszen még mindig füstölög és gőzfelhők szállingóznak belőle.

„Mama?” mondja óvatosan Locspocs.

Valaki fújtat és hörög a mélyből.

„Te vagy az, Papa?” kérdezi Locspocs és behajol a lukba.

De nem a szülei. Nem is tengeri szörnyek. A mély luk alján, aranyak és gyémántok között, részvények és értékpapíroktól körülvéve, egy dühöngő, fortyogó sárkányleány fekszik! Teste egészen ki van ficamodva, gyönyörű, kagylókkal berakott szárnyai a teste köré gyűrődtek.

„Mit tátod itt a szádat!” mordult Locspocsra a lány.

„Segíts ki innen, te idétlen!”

Locspocs leveti hosszú farkát, és a sárkányleány végre felmászhat.

Egy ideig állnak és szótlanul merednek egymásra. Aztán Locspocs kezét nyújt és meghajol. „Locspocsnak hívnak,” mondja. „Tengeri szörny vagyok.”

„Hát rögtön láttam, hogy valami nem stimmel veled” mondja a sárkányleány. „Se szárnyad nincs, és nem hinném, hogy tüzet tudnál okádni, és...”,

„Viszont udvariasabb vagyok, mint te” mondja Locspocs. „Mert te még megköszönni se tudsz semmit!” Locspocs hátat fordít és elkúszik.

„Hékás” kiálltja a sárkányleány. „Ne sértődj már meg! Ha te is ennyi ideig feküdtél volna tehetetlenül egy ilyen lukban, neked sem lenne olyan jó kedved!” Locspocs után fut és visszatartja. „Köszönöm szépen,” mondja és pukedlizik egyet. „Hamayokonak hívnak, és még sosem láttam tengeri szörnyet, de azért szívesen lennék a barátod!”

Aznap este tüzet raknak a parton. Sokáig fent vannak és beszélgetnek.

Hamayoko elmeséli, hogy egyszer úgy megfájult a hasa repülés közben... de úgy megfájult, hogy kényszerleszállást kellett végeznie. De nem nézett körül – és belezuhant abba a mély lukba. Úgy beszorult, hogy meg sem tudott moccanni. Ott találtak rá a kalózok...

„Még szerencse, hogy nem öltek meg!” mondja Locspocs.

„Óriási szerencse!” mondja Hamayoko. „De éppen kerestek egy helyet, ahová a rabolt kincset elrejtetheték – és ugye minden mesében az áll, milyen jó, ha van egy sárkány, aki vigyáz a kincsre... Így is lett. Bezúdították nekem az összes kincset. És akkor még jobban beszorultam! Aztán elmentek. Anélkül, hogy egy falatot vagy egy csepp italt hagytak volna hátra...”

„Hát nem csoda, hogy dühbe gurultál, amikor visszajöttek,” mondja Locspocs.

„Na ná!” mondja Hamayoko. „Olyan dühbe gurultam, hogy majdnem felrobbantam!”

„De most már túl vagyunk rajta,” mondja Locspocs.

„Most már haza is repülhatsz – már ahol laksz.”

„Japánba” mondja Hamayoko. „Japánban lakom, egy hegy tetején – anyukámmal és apukámmal és ...”

Locspocs nagyot nyel. „Hát igen, pont ez az,” mondja. „Te hazamehetsz anyukádhoz és apukádhoz, én pedig... folytathatom a keresést. Én elvesztettem a szüleimet – fogalmam sincs hova lettek!”

„Talán segíthetnék neked a keresésben?” kérdezi Hamayoko.

Mielőtt lefekszenek, nagy kövekkel gondosan eltorlaszolják a kincses gödör bejáratát.

„Ha a kalózok olyan ostobák lesznek, hogy visszamerészkednek, még egy aranyrögöt sem tudnak majd megkaparintani!” dörszöli össze a kezét a sárkányleány.

Nappal meleg van, de az éjszaka hideg.

Jól összebújnak és elalszanak.

Másnap reggel Locspocs csak egyre mondogatja a palackposta szavait:

pedig él...nem mozdulhat...a luktól ...segítetek nekünk

Mit jelenthetnek ezek a szavak?

Hamayoko feje ide-oda hajlong, annyira gondolkodik, hogy még a füle is füstölög. „A világ telis-teli van lukakkal,” mondja. „Ha szeretnénk megtalálni a mieinket, jobb, ha azonnal felkerekedünk!”

Locspocs úszik, Hamayoko pedig repül fölötte. Mindenfelé keresnek, kutatnak. Sok furcsaságra akadnak, de amit keresnek azt nem találják. Egyszer csak...

A kiadó engedélyével norvég nyelvből fordította: **Kozák Katalin**

© Gyldendal Norsk Forlag AS – Gyldendal Barn & Ungdom 2005

Ruffen og det mystiske hullet

Kozák Katalin önmagáról

Budapesten születtem, 1979 óta élek Oslóban. Itt végeztem egyetemet (UiO). Színháztudományból, művészettörténetből, és magyar nyelv- és irodalomból van diplomám. Az utóbbiból Svédországban, az uppsalai egyetemen vizsgáztam. Négy évig a Norvég Színházban dolgoztam Bjørn Endreson állandó rendezősegédjeként, aki Norvégia legfőbb Beckett szakembere volt. Rengeteget tanultam tőle és a legendás „Beckett-gjeng”-től.

Pedagógus pályám a Hartvig Nissen Gimnáziumban kezdődött, ahol drámaelméletet és színháztörténetet tanítottam. Gyerekeim születése után négy évig óvodai peda-

gógusként dolgoztam és ez alatt az oslói egyetemen elvégeztem a gyakorlati pedagógiai szakot. Első főiskolai állásom egy évig Nyugat-Norvégiához kötött. 1994 óta az oslói főiskolán dolgozom drámaszakos tanárként, színháztörténészként. Színházművészeti pedagógusnak tartom magam. Kutatással is foglalkoztam. A Molde városában székelő Teater Vårt-hoz is kötődtem, ahol több színházi előadáshoz írtam - gimnáziumi tanárok számára - drámapedagógiai szaktanácsadót és az előadásokhoz kapcsolódó tanfolyamokat tartottam.

1996-97-ben a Tell kiadóban megjelent Színháztörténet I. és II. (Teaterhistorie Bind I og II) című európai színháztörténet munkának társszerzője voltam. Ez a könyv a mai napig különböző művészetpedagógiai főiskolák és gimnáziumok drámaszakos hallgatóinak kötelező szakirodalmi listáján szerepel.

A magyarországi Móra kiadónál fordításomban jelent meg három, népszerűnek bizonyuló mesekönyv: Tor Åge Bringsværd: *Locspocs, a kis tengeri szárny úszni tanul*; *Locspocs újabb kalandjai*; és *Locspocs és a Bolygó Hollandi*. Három új *Locspocs* fordításon dolgozom, amiket a három régi mesekönyv újranyomásával együtt a Móra készül kiadni a következő években.

A Norvég-magyar Csecsemő Színházról: A budapesti *Kolibri Családi Színházzal* másfél évtizeddel ezelőtt kezdődött az együttműködésem, amikor a színház társulata a *Locspocs és a Bolygó Hollandi* bábszínházi változatával nyitotta meg kapuit. Azóta munkahelyem (Høgskolen i Oslo, HiO) által is szakmai kapcsolatban vagyok velük. A Glitterbird - projekt keretében az Európai Unió támogatását több mint három évig élvezve, Franciaország, Olaszország, Dánia, Finnország, Magyarország és Norvégia 3-3 művészeti produkciót alkotott a három évesnél kisebb gyerekek számára. 2005 őszén, Budapesten széleskörű szakmai visszhangot keltő színházi fesztivált tartottak a Glitterbird művészei. A záró fesztivál 2006 őszén Párizsban volt. A magyar és a norvég színházi produkciók nagy sikert arattak. Ennek a több éves magyar-norvég művészeti kapcsolatnak büszkén vállalom az anyaságát, vagy legalább a bábaságát.

Mint a fentiekből kitűnik, az évek folyamán valahogy Beckett abszurd színházából kiindulva a csecsemő színház abszurditásainál kötöttem ki. Újabban a pici gyermekek tabula-rasa figyelme és lelkesedése köt le. Az esztétikai kommunikáció alapvető mibenléte és tulajdonságai érdekelnek, ennek dramaturgiáját kutatom. A felmerülő kérdésekről és dilemmákról tartok előadásokat, ahol saját csecsemőszínházi produkcióm tapasztalatait próbálom közvetíteni és elemezni. Legutóbb például 2006 augusztusában Tromsøben volt erre alkalmam egy nemzetközi, 0-3 éves korú gyerekekkel foglalkozó konferencián. Legközelebb 2007. március elején, két előadás keretében, Belgiumban, Hasselt város Katolikus Pedagógiai Főiskoláján lesz erre módom. Nagy örömmre szolgál, hogy Betty borte (*Itt a Betty, hol a Betty*) című előadásomat (Bruna Molin Bruce kolleganómmel együtt) a Kolibri Színház jóvoltából pici gyerekeknek is eljátszhattuk.

Lőrinczi Ágnes

A csend - Pilinszky János költészetében

A költő munkájának legalább akkora része a csönd és a hallgatás, mint a megnyilatkozás. Csakhogy többféle csönd, többféle hallgatás létezik. Az egyik például tehetetlenségből és tanácstalanságból fakad. Ez bizony keserves, s még részletekben is nehéz önmagunknak bevallanunk. De van aktív csönd és aktív hallgatás is, ami leginkább az atléták felkészülésére hasonlít. Ez jófajta csönd. Veszélye, hogy olyannyira megszokjuk, hogy többé nincs is kedvünk az aréna kétes nyilvánossága elé lépni.

(Pilinszky, J.1993. II: 114)

Bevezető

Pilinszky János egyike azoknak a költőknek, akik még életük folyamán legendává lettek az olvasó közönség számára. Bizonyosan nehéz és ugyanakkor áldott helyzet lehetett ez Pilinszky számára is.

Én magam a véletlen folytán kerültem kapcsolatba ezzel a rövid versével:

*Az ágy közös.
A párna nem.*

Életfogytiglan- (Pilinszky, J. 2000:154)

Akkor, tizenévesen, még nem ösztönzött eme felfedezés semmiféle megismerésigényt. Néhány évre rá újból elem került néhány Pilinszky-vers, de ekkor már fogságába estem a merészen egyszerű súlyos verssoroknak:

*Megtörtént, holott nem követtem el,
és nem történt meg, holott elkövettem.*

Merénylet - (Pilinszky, J. 2000:132)

*Tíz ujjam van. Hajam. Fejem.
Egyhelyben állok.
De csurom vér és forog a korong,
és nincs világ, és nincs megállás.*

Summa - (Pilinszky, J. 2000:151)

Ezek után kis keresgélés eredményeként bukkantam rá a gyerekkönyveim közt az igen megkapó *Kalandozások a tükörben* című meséjére. Gyerek lettem, keresni kezdtem és találtam. Megláttam a költői arcot. Később megismertem a költő hitét is. Jegyzeteit, esszéit olvasva láttam azt, amit, egysikúán értelmezve verseit, eddig nem vettem észre - Pilinszky János aktív, élő hitét. Hogy lehet az, hogy egy ilyen mély gondolkodó költő hite nem érződik verseiben? - tettem föl magamnak a kérdést. A költő őszinteségéből kiindulva nem a család eredetét vagy okát kerestem, hanem az élő hit párlatát a versekben, így bukkantam rá a csendre.

Ekkor láttam meg az aktív csend sokféleségét, ekkor bukkantam rá arra a határvonatra, ahol a csend megszólal, s a szavak elnémulnak.

Wilson mindig szimultán partit játszik, s így az újonnan belépett színészt csak akkor veszed észre, amikor már percek óta a színen van. - Beszélgetések Sheryl Suttonnal

(Pilinszky, J.1984.II:135)

Az 1921-ben született költő igen sokféle, műfajilag fölöttébb változatos életművet tudhat magáénak. Írt verset, prózát, filmnovellát, költői oratóriumot, verses mesét, lírai színműveket, esszét, kisprózát és publicisztikát. Pilinszky kiadott írásai ma már nehezen megszerezhető ritkaságok annak ellenére, hogy többször, sok ezer példányban kiadták őket.

Pilinszky szeretett nővére tragikus halála után (1975) nem írt többé verset. Összegyűjtött művei 1992 és 1994 között öt kötetben jelentek meg Budapesten. A *Beszélgetések Pilinszky Jánossal* posztumusz kötet (vál. és szerk. Török Endre, Budapest 1983) az 1980-as évek egyik legnagyobb magyar könyvsikere volt. Pilinszky János szeretetteljes személyiségéről többen nyilatkoznak ismerősei közül - mind a mai napig például: Jelenits István, Töröcsik Mari, Maár Gyula, Kocsis Zoltán, Esterházy Péter, Vattay Elemér, s hosszan folytathatnánk. Legismertebb életrajz és-tanulmány írója: Tüskés Tibor. *Az Arcok és vallomások - Pilinszky János alkotásai és vallomásai tükörben* című tanulmány a legelterjedtebb Pilinszky életrajzok és tanulmányok egyike.

Hogy mitől századunk kiemelkedő költője Pilinszky János, azt egész életművén és személyiségén kívül az a tény is megerősíti, hogy külföldön, Nagy-Britanniában, Franciaországban és másutt is igen népszerű volt. Angol nyelvre Csokits János, Peter Jay, és nem kisebb angol kortársköltő, mint Ted Hughes fordította műveit. Az angolok szerint Pilinszky egész megjelenésében KÖLTŐ volt. Kítűnő gondolkodó, filozofikus, elemző természetével segített megértenünk az üzenetét. Erről tanúskodik az 1963-ban készült lírai riport *Hűség a labirintushoz* - beszélgetés Pilinszky Jánossal és Maár Gyula dokumentumfilmje is (MTV, 1965.) Ő az első költőnk, akiről néhány éve olyan CD-ROM-ot jelentettek meg, ami személyes dokumentumait, fotóit, nyilatkozatait, a róla készült film részleteit valamint saját előadású verseit is tartalmazza. Ez is azt mutatja, hogy költészete most

igen becses olvasótáborunk számára. A Petőfi Irodalmi Múzeum, 1996-ban, a költő két kerek – mindig egybeeső – évfordulója, születése hetvenötödik és halála tizenötödik évfordulója alkalmából tanácskozást rendezett. Az emlékülés anyaga, az ott felolvasott tanulmányok *Merre, hogyan?* címmel 1997-ben – Tasi József szerkesztésében –, kötetbe gyűjtve is megjelentek. Az emlékülés és az előadások megjelentetése a múzeum dicséretes és immár hagyományos vállalkozása. Az elmúlt években hasonló kötetek jelentek meg Illyés Gyuláról, József Attiláról, Déry Tiborról, Nagy Lászlóról. A Pilinszky-kötet talán minden korábbinál változatosabb. Vannak itt nagy ívű áttekintések, egész életpályáját érintő megfogalmazások (Jelenits István, Balassa Péter, Radnóti Sándor, Juhász Erzsébet dolgozata), kiváló műelemzések (pl. Szigeti Lajos Sándor írása az *Apokrif-*ről), A legutóbb megjelent Pilinszkyről szóló könyv a Hafner Zoltán által szerkesztett *In memoriam Pilinszky János – Senkiföldjén*. (Nap Kiadó, In memóriám sorozat 2000.) Ebben a kiadásban esszék, tanulmányok, kritikák, levelek, személyes jellegű dokumentációk, fényképek felhasználásával kortársai és írótsársai, barátai és pályatársai mutatják be Pilinszky Jánost.

Dolgozatom célja a Pilinszky költészetében jelenlévő mögöttes tér, a megnevezettekkel ellentétben, a hiányzó részek feltárása, vagyis a csönd feltárása. Célom, hogy megvizsgáljam, miként van jelen e csönd a versekben, hogy mi az oka és célja; ezt szándékozom tanulmányozni. Ehhez segítségül vettem Pilinszky János verseit más alkotásait és saját értelmezéseit, magyarázatait is, amelyeket a vele készített beszélgetésekben találtam. Felhasználtam tanulmányait, naplójegyzeteit, cikkeit, esszéit és fordításait is verseinek megfejtésére.

Célomat, a csönd körvonalazásával, értelmezésével, megnyilvánulási formáinak kiemelésével terveztem elérni.

A körvonalazás, mint első lépés azt a célt szolgálja, hogy felhívja az olvasó figyelmét a csöndre, mintegy rávezesse a csönd keresésére és megragadására. Az értelmezés magával a csend kitapintásával kezdődik, ezután pedig a költői hozzáállás és a költői feladat megfogalmazásán át a személyes csend fölfedését foglalja magába. A személyes csönd, mint hasonlítási alap, mint a versek mondanivalójának gyökere, fontos része a dolgozatomnak. A megnyilvánulási formákat elsősorban a téma és a motívumhálózat értelmezésével emelem ki, ezt követően stílus- és a formaelemzést végzek a *Ravensbrücki Passió*, a *Négysoros* és az *Egy sírkőre* című versek felhasználásával. A megnyilvánulási formák megfigyelési alapja a többször visszatérő témák: *emlékezés*, *bűntudat*, *üdvözülés*, valamint a *csillagok*, *a hó*, *a tenger* motívumok.

Dolgozatom záró része összegezés. Kiegészítője az a rövid biográfia, amely tárgyi eligazítóként és háttérként, nem hanyagolható fontossággal bír.

A csend körvonalai Pilinszky alkotásaiban

Dolgozatomban a következő fogalmakat használom, amelyeknek pontos jelentését szükségesnek látom tisztázni:

Csönd: - a mögöttes tér, a hiányzó részek, a gondolati mélység meghúzódása a sorok mögött, amely megmutatkozik a Pilinszky-írásokban.

Aktív csönd: - Pilinszky saját szavaival élve: *De van aktív csönd és aktív hallgatás is, ami leginkább az atléták felkészülésére hasonlít.* (Pilinszky, J. 1993. II: 114)

Személyes csönd: - A személyes csendnek, dolgozatomban, nem a stilsztika fogásként használt tömör megfogalmazás okozta csöndet, hanem Pilinszkynek a csöndet kikövetelő egyéni filozófiáját, értékvilágát nevezem.

Pilinszky műfajilag gazdag életműve nem egyszer ellentmondásos. Gondolatvilága, metafizikai és erkölcsi világképe, szorongása, felelősségtudata a világ bűneiben és részvéte mindenki szenvedése iránt, mint egységes alap van jelen költészetében. Gyakran érezhető az is, hogy prózájában és a verseiben egyaránt *Nem azt a fát, amit látunk, s elbűvöl, hanem azt a fát, mit ihletünkben pillantunk meg!* (Pilinszky, J. 1995: 37), hanem egy sokkal igazabb világot, *a mögöttes területet* próbálja szavakba ültetni. Az igazi költészet Pilinszky szerint nem lehet csupán a valóság másolata.

Költészetének világképét a prózai alkotások fejlesztik tovább, kerekítik teljes egészé. Maga az irodalmi forma adja ezt a lehetőséget. Ezért érezhetjük a prózai alkotásokban a versekkel való eszmei és tematikai közelségét annyira szembetűnőnek.

Pilinszky költészete a prózájában bővebben kifejtett életszemlélet, gondolatiság és vallásosság tiszta párlata. A versírás Pilinszkyknél nem filológia, vagy esztétika, sőt nem is alkotás, hanem ahogyan ő fogalmazta:

Nekimenni megváltást áhító dolgoknak, mik kemény zártságban: az unalom és üresség sivatagában élnek. Megpróbálni <hűen> megragadni őket, majd elfogadni a fogalmazás véletlen kegyelemszerű megoldását. Ez már nem én vagyok, vagy csak félig én. Isten felé vezető úton járok.

(Pilinszky, J. 1995: 39)

Leggyakrabban a prózai művekben találjuk meg a magyarázatot, az értelmezés kulcsát a versekhez.

A versek tükörképei mindannak, ami a tükör mélyén, az ihletvilágban megfogalmazódik, a próza viszont maga a kép ami a tükörben van. És itt húzódik meg a csend, hisz a csend maga a tükör.

A versekben csak érzékeljük a csendet, és részt veszünk benne, a prózában viszont megértjük. Mert a versben, szükségszerűen beáll a csend, míg a prózában megszólal és feltárul előttünk.

Pilinszky gondolkodásában a vers lényege szerint: csend. De olyan csend,

amelyben - ha a vers olvasójára talál - mindenképpen megtörténik a beszélgetés. A költő egyik cikkében igenelve idézi Anna Hébert szavait:

Én magam hiszek a költészet értékében, hiszek a megváltásban, mely minden igaz, megélt és leírt szóból fakad. S hiszem, hogy a költészet, mint a kenyeret, megtöri a magányt. (Pilinszky, J. 1993.II:104)

A csönd forrása és alapvető értelmezése Pilinszky-nél

Pilinszky első találkozása a csenddel, még gyerekkorában, a Bébi nagynéni élményével kezdődik. Ő a Pilinszky féle csend elsődleges és legegységesebb forrása. Az anyanyelvét édesanyja szerencsétlenül járt, beteg nővérétől tanulta, aki alig jutott túl a gyermeki dadogáson, vallja nemegyszer a költő. „Egész ars poétikámat tőle kölcsönöztem, azt a súlyos örömet, amellyel egy-egy tárgyat sikerült fokról fokra megneveznem.” – emlékezik Pilinszky.

Pilinszky - dadogó nagynénjét figyelve - újra felfedezte a dolgok pusztá nevének nevezésének varázsát. Nagynénjét gyakran nevezte példaképének, így bizonyítva a nyelv ízét, súlyát, erejét vesztett értelmiségi nyelv feleslegességét. Tőle tanulta az artikuláció lelki és fizikai értelmét, fegyelmét.

A kisfiú éjjelente félt elaludni a sötétben, de Bébi mellé sose kéredezkedett át. Úgy érezte, Bébi nem elegendő hatalom ahhoz, hogy megvédje a rémképek ellen. Egyszer, mikor egyedül voltak otthon, mégis átfutott hozzá. Bébi mintha öröktől ébren várta volna jöttét a sötétben, kérdés nélkül kitárta a takarót és beeresztette maga mellé az ágyba. A kisfiú átkarolta a nyakát, s döbbenet érezte, hogy Bébi arca csuromvízes, mintha patakzó zápor verte volna.

-Bébi, te sírsz! Így tudták meg, hogy Bébi minden este sír, mint aki magára vet a világ szomorúságát.

(- Bébi - Pilinszky, J. 1984.I:80)

Pilinszky költészetének egyik kulcseleme éppen ez: magára akarja venni a világ fájalmát, a szeretet végtelenségével, szótlanságával. Bébi szótlansága, szűkszavúsága ültette el a költő lelkében a csendet. De nem csak a csend nyers jelenlétét, mélységét örökli a nagynénitől, hanem ennek a mélységnek a tiszta jelentés-tartalmát és legmélyebb mondanivalóját is.

Évek elteltével, a letisztult, a leegyszerűsödött nyelv, a csend az, ami bennük megszólal. Pilinszky is ekkor érti meg Bébi érintetlen erkölcsi birodalmát, szeretetének és hitének mélységét, a teljes figyelmet, mint a szeretet közvetlen megnyilvánulását. Erről a *Csendes beszélgetés*-ben olvashatunk.

Hetvenöt éves nagynénémmel egész életemben egyfajta játékos gyereknyelven beszélgettünk. Multkorjában, ahogy együtt üldögtünk a ráksötétedő szobában, hirtelen ez jutott az eszembe:

- Bébikém, mondd, milyen színű szemed van?

Csend Bébi hallgat. Majd szinte panaszosan:

- Nem tudom.

- Az lehetetlen. Hát milyen színű az enyém?

- Barna, feleli Bébi.

S ahogy felsorolom a családot, pontosan tudja mindenkiét.

- Hát hogy lehet, hogy a tiedet nem tudod? Soha se nézted meg?>

Ez az igazság, soha.

Születnek még példabeszédek.

(Pilinszky, J. 1984.I: 232)

Ez a csendes beszélgetés valamiképpen tanúskodik arról, ami Bébi volt. A környezetről, amiben a gyerek költő felnőtt, és ami később körvonalazódó költői világképe alapja volt.

A csendnek sokféle képét láthatjuk Pilinszky költészetében, de mindenik visszavezethető magára a lét tükrére a csendre amely tulajdonképpen: *Isten minden beszédet fölülmúló csöndje.* - *Néhány szó a szavakról*- (Pilinszky, J. 1984.I: 362). Isten léte és a csend valahogy egy a költő világképében. *Isten az egyedüli realitás* (Pilinszky, J. 1995: 71), írja a költő a *Magamnak* című jegyzetében. *Az Ars poetica helyett* című esszéjében így fogalmaz: *Hitem szerint azonban épp e végérvényesen beállott csönd jelenti ma a legfőbb realitást közöttünk.* (Pilinszky, J. 2000:87)

Isten = Realitás. Csönd = Realitás. Isten = Csönd

Ha Isten egyenlő a realitással s a csönd is egyenlő a realitással, akkor az Isten azonosítható a csönddel. Teljes fogalombeli egyenlőségről azonban nincs szó. Ez az egybeesés látszólag csak logikai vonalon létezik, vagyis úgy, hogy Pilinszky az Istent is és a csöndet is a realitással hozza egy vonalba. Ezáltal mindkettő közös síkon létezhet. De ha e gondolat mélyebbre merünk hatolni, akkor észrevehetjük, hogy az egyik födi a másikat, vagyis fogalmilag magukba foglalják egymást, ugyanakkor mégsem egyek.

Nézzük meg a csend és Isten közötti koherenciát a *Néhány szó a szavakról* című írásában.

De minden beszéd legmélyén csönd lakik. Isten minden beszédet fölülmúló csöndje, az a legfőbb és kimondhatatlan beszéd, mely szavainkban örökösen megtestesülni kíván, hasonlóképpen ahhoz, ahogyan az Ige testet öltött közöttünk. (Pilinszky, J. 1984.I: 362)

Tehát a csend jelenléte követeli Isten jelenlétét és Isten jelenléte a csöndét. Rokon módon fogalmaz a huszadik századi misztikus, Thomas Merton is, aki 1941-ben lépett be a szigorú hallgatást követelő trappista rendbe:

A világ minden csöndjének teljességében, mélységében és tágasságában van jelen Isten, itt él elevenen az Ő gondolata. (...) S ha elcsendesülnek bennünk a rendetlen vágyak, akkor feloldódik a határ köztünk és Isten között is. (...) A néma dolgok már nem csupán csöndjükkal szólnak hozzánk. Maga az Úr beszél általuk,

sokkal mélyebb csönddel, amely saját lényünk mélyeibe van elrejtve. (Merton, T. 1983:176)

Valahol itt a transzcendentális párbeszédben, vagy csak egyszerűen az Isten létének realitásában, az egyetlen realitásban találhatjuk meg a csend gyökereit. Majdnem minden vonatkozásból kiindulva is ide vezethető vissza a csend. Ebből táplálkozik, mint jogos ideológia, a realitás. Ez indokolja Pilinszky minden szavát és tettét. Ez nem vallásos csend, ez az egyetlen kézzelfogható realitás számára!

A személyes csend. A költői hozzáállás, a költői feladat megfogalmazása

Úgy szeretnék írni – vallja Pilinszky -, mintha csöndben maradtam volna. Ő is, mint költőtársai, akik hozzá hasonló élményeket hordoztak magukban, ragaszkodott a személyes csöndhöz.

A művészi integritás csöndje Auschwitz után nagyon is valóságos dolog.

A második világháború élményei okozta véglegesen beállott csöndre utalva írja :

Ha lehet megkülönböztetést tenni a köztünk beállott csend többé nem is annyira a költészetet érinti, mint magát a költőt kötelezi, élete egészét követeli már, s nem lehet nem eleget tenni e hívásnak, ha mindjárt a végleges és tökéletes elnémulás kockázata árán is. - Ars poetica helyett- (Pilinszky, J. 2000:90)

Mondhatni, hogy Pilinszky egész költészete auschwitzi légerek árnyékában íródott. Istenhitéből kifolyólag a fiatal költő, s ez már közkatonai szolgálata idején tudatosult benne, tudatában volt annak a bűnnek, amelyet az emberiség az első emberpár bűnbeesése óta folyamatosan elkövet. Az, ami a második világháború alatt történt a légerek *kockacsendjében* mintegy kulminációs pontja a történelem folyamán elkövetett bűnnek, és olyan tett, amely ha már meg is történt, még mindig nem ért véget. A költő a világ összes bűnét magára veszi. Ez a büntudat az, amely kiköveteli a versekben megszólaló csendet. Ez a büntudat örökös figyelemre kényszeríti a költőt, és ez a csend a költő életének közegét alkotja. Ez tehát a személyes csend, amely a büntudat és a vallásos gondolatiság csendje, egyfajta életformája a költőnek, innen költői feladata:

*Majd elnézem, ahogy a víz csorog,
a tétova és gyöngéd utakat,
a fájdalom és véletlen közös
betűvetését, hosszú-hosszú rajzait -
halott köveken, élő arcokon -
elnézem őket, mielőtt
a feledést kiérdemelném.*

Majd elnézem (Pilinszky, J. 2000:97)

Bár Pilinszky háborúról, a történelem kataklizmájáról szól, a jóvátétel számára személyes jelentőségű és az egyénre irányul: *Az év elején [1965] Auschwitzban jártam... S akkor megértettem, hogy semminek sincs értelme, ha nem tudjuk jóvátenni azt, ami már megtörtént... én hiszek abban, hogy jóvátehetjük azt, ami megtörtént, s méghozzá személy szerint azokkal, akikkel megtörtént... A költészet számomra, ha nem is pontosan ezt jelenti, de majdnem ezt: a jóvátehetetlen jóvátételét* (Pilinszky, J. 1994:6)

Az *Apokrif* panaszai is annak az embernek az összeroskadását fejezik ki, aki csakugyan megpróbálta magára venni a világ fájdmalmát. Az ekkor még csak alig ötven éves költő így ír:

*Ismeritek az évek vonulását,
az éveket a gyűrött földeken?
És értitek a múlandóság ráncát,
ismeritek törődött kézfejem?
És tudjátok nevét az árvaságnak?
És tudjátok miféle fájdalom
tapossa itt az örökös sötétet
hasadt patákon, hártvás lábakon?
Az éjszakát, a hideget, a gödröt,
a rézsút forduló fegyencfejet,
ismeritek a dermedt vályúkat,
a mélyvilági kint ismeritek?*

(Pilinszky, J. 2000:52)

Pilinszky számára a költészet tehát a *halottak hívó szavára* adott válasz, mely misztikus, hiszen az evangéliumi csodák világát teremti újjá: *ami marad a [költő] számára, az a vak remény, hogy a művészet épp az a hely, ahol a vakok látnak, a bénák járnak, a némák megszólalnak...* (Pilinszky, J. 1994.: 36)

A csönd, amelyre minket a költő tanít, a beszéd visszhangzó formája is lehet. Az ő csöndje a keresztre feszített jézusi kiáltás utáni csönd is lehet.

Pilinszky költőiségében soha nem érezzük, hogy a csend beszédellenes, vagy hogy valamiképpen szembe állítható a beszéddel. *Épp ellenkezőleg: a beszéd háttárait tágítja ki. Ahogy a teremtés maga is néma beszéd, s a költészet is, bár anyaga a nyelv, lényege szerint néma beszéd, a csönd, a kimondhatatlan kimondása a köznap nyelv elnémítása, meghaladása által.*

(Pilinszky, J. 1993.II: 192)

Folytatása következő számunkban

A magyar zene nagykövete Norvégiában

WOLFGANG PLAGGE zeneszerző, zongoraművész, az Egyetemes Kultúra Lovagja (Gjettum, Norvégia)

Indoklás: Wolfgang Plagge Norvégia kiemelkedő kulturális személyisége. A magyar történelem és zene megismerése alapozta meg kultúránk iránti érdeklődését. Tízéves volt, amikor megnyerte a brit televízió tehetségkutató zongoraversenyét. 12 évesen már résztvevője a norvég hangverseny-életnek. A hamburgi Zeneművészeti Főiskolán végzett. Norvégiában él, de a világ minden táján hangversenyezik. Gyakran és szívesen adja elő magyar szerzők műveit. Mint zeneszerző sokoldalú és termékeny. A középkori európai zene kutatója. Liturgikus zenét, szimfonikus műveket és kamaradarabokat ír. A 1956-os forradalom és szabadságharc 40. évfordulójára – az áldozatok emlékére – megzenésítette Claes Gill norvég költő „Gloria victis” című versét, amely nemrég az 50. évfordulón is megszólalt. Aktív tagja a Norvég-Magyar Egyesületnek, az egyesület norvég nyelvű folyóiratának társ-szerkesztője, emellett szervezi a két ország közötti ifjúsági cserekapcsolatokat. „A nemzetközi kulturális kapcsolatok ápolásáért”

Munkásságára Bartók hatott

Beszélgetés Wolfgang Plagge norvég zeneszerzővel

Honnan az érdeklődés Önben a magyar kultúra iránt? Ósei között magyarok is voltak talán?

Nem vérszerinti a kötődés. A szüleim tulajdonképpen hollandok, akik születésem előtt négy évvel érkeztek Norvégiába. Az érdeklődés Kodály Zoltán miatt alakult ki már egészen kiskoromban a magyarok iránt, ugyanis az ő módszeréhez hasonlóan tanultam én is. És most, hogy egy olyan iskolát vezetek, ahol a fiatalokból profi zenészeket képzünk, mi is többé-kevésbé a Kodály-módszert alkalmazzuk. Ez az egyik oka a kötődésemnek. A másik pedig, hogy évek óta szoros kapcsolatban állok az oslói Norvég – Magyar Egyesülettel részben Kodály miatt, de részben azért is, mert – a tanulmányaim során – megszerettem Bartók és Szigeti művészetét is. Zeneszerzői munkásságomra Bartóknak kétségkívül nagy hatása volt.

Szóval saját műveiben gyakran használ fel elemeket korábbi tanulmányaiból?

Hogyne. Különösen Skandinávia középkori zenéje érdekel, ami nagy hasonlóságot mutat a magyarokéval. A történelemben is sok a figyelemre méltó egyezés, elég csak Szent Istvánra és Szent Olavra gondolni, akik közel egyidőben alapítottak új államot és kultúrát, vagy arra, hogy a zene is hasonló módon érkezett meg a két országba.

Amikor magyar zenét ad elő norvégeknek, milyen fogadtatást tapasztal?

Honfitársaim is érzik ezt a kapcsolatot a két nemzet között, ezért nagyon jók a tapasztalataim. Amikor kis népek keresik a gyökereiket, és igyekeznek megtalálni önmagukat, akkor a népzene, néptánc mindig jó támpontokat ad. A norvégeket megérinti, hogy a magyar zenei kultúrában felismernek elemeket a sajátunkból, s ehhez még az is hozzájárul, hogy például a közöttünk élő lappok a finnugor nyelvcsaládba tartoznak, s az ő beszédüknek egészen különleges nyelvi ritmusa van. Egyáltalán nem esik tehát nehezünkre, hogy otthon érezzük magunkat a magyar zenében.

Hogyan lehetne ezt még jobbá tenni?

Nem mernék tanácsokat osztogatni, de az mindenképpen hasznos lenne, ha szorosabb együttműködés alakulna ki a zenei tanulmányok terén. A kutatási eredményeinket jobban megoszthatnánk, sőt embereket – előadókat, zenészeket, tanácsosokat – is „kölcsonadhatnánk” egymásnak.

Az iskolai oktatás terén is szükségesnek lát egyfajta szigorítást?

Ebben a kérdésben nagy különbséget érzékelek a két nép között. Nálunk,

norvégeknél intenzívebbé kellene tenni a képzésben ezeket a módszereket. A magyaroknál ennek már nagy hagyománya van, aminek viszont az a veszélye, hogy a fiatalok egy idő után „elveszítik az ízét”, és könnyen unalmasnak tartják azt, ami egyébként fantasztikus.

Kitüntetést vehetett át annak elismeréseként, amit eddig tett kultúránkért. Mire indítja ez Önt a jövőben?

Mindenképpen folytatni kívánom a már megkezdett utat: még jobban beleásom magam a zenébe, és keresem azokat a kapcsolópontokat, amik a hangokhoz, dallamokhoz kötnek.

Mi az, amit szeretne az Ághegy olvasói tudomására hozni?

Szeretném felhívni a figyelmüket, hogy Norvégia hideg ország, de meleg szíví nemzet. Amikor Magyarországon járok, mindig megérint az emberek közvetlensége, kedvessége, s talán amikor magyarok jönnek hozzánk, ők először tartózkodást éreznek a viselkedésünkön. De ha jobban megismernek bennünket, rájöhetnek, hogy mi is képesek vagyunk meleg szívvel viszonyulni másokhoz. S ez a jelenség a zenénkben is tetten érhető.

S a másik érdekesség, amit megemlítenék, a nyelvbeli különbség, ami szintén hatással van a zenére. A magyarban egy dupla ritmus van (ta-ram, ta-ram), ami nagyon ritka a germán nyelvekben. Itt inkább egy-kettő, egy-kettő, egy-kettő a ritmus, és a norvégben, svédben vagy a dánban inkább az első szótag a hangsúlyos. A nyelvi elemek pedig mindig hatással vannak a muzsikára is. És ez lenyűgöző!

Hulej Enikő

Dániel Lajos: Én 2005, olaj (96 x 78 cm)

Borka László

Egy távoli bolygóról jött lény megfigyelései a Földről

Egy nagy napilap szerkesztőségéhez érkezett az alábbi levél. A levél írója egy távoli bolygóról jött a Földre, ahol évekig tartó megfigyeléseket végzett, hogy később, hazatértekor jelentést tehessen. Kérése az volt, hogy az olvasók magyarázzanak meg neki sok mindent, amit nem ért. Íme a levél.

„Egy olyan bolygóról jöttem, ahol csak egyforma színű emberek élnek, nincsenek szín- és valláskülönbségek, mert vallás sincs. Nem kritizálni jöttem, csak megfigyelni és mindent, ami nekem új, jelentésben összefoglalni. Az ásványvilágról, növényekről, állatokról nincs mit jelentenem, mert azok nagyjából hasonlítanak arra, amit az én bolygómon találni. A legnagyobb különbség az én világom és a Föld lakói között az emberek gondolkodásában és önmagukról alkotott képében van.

A Földön számomra sok minden érdekes és váratlan volt. Miért van itt annyi színű ember? Míg Kínában sárga az emberek bőre, addig Afrikában barna, sőt majdnem fekete. Sok fekete törzs van, amely vadászattal és halászattal foglalkozik. Izmosak, magasak, büszke tartásuk van s számomra ők a legszebb emberek a Földön. Van nyiluk, lándzsájuk s 20-30 egyszerű eszközük, ezekkel minden szükségset megszereznek maguknak. A természettel harmóniában élnek. Ezeket primitív társadalmaknak nevezik. Amerikában és a többi ipari társadalomban az embereknek hihetetlen sok segédeszközre van szükségük, hogy napi szükségleteiket kielégítsék, azaz végeredményben ugyanazt elérjék, mint az afrikai törzs. Egy közepesen nagy vaskereskedés 35.000 cikket árul a katalógusuk szerint. S ez csak vasáru. Egy másik bolt 130 féle kézi lőfegyvert árul, ami vadászatra nem alkalmas, csak emberre irányuló lövésre jó. Ami viszont büntetendő. Ezért számomra érthetetlen, hogy miért szabad árulni ezeket a fegyvereket. Ezekben az országokban tanácsadóm lebeszéltek arról, hogy sötétedés után kimenjek az utcára. Ezeket az országokat civilizált társadalmaknak nevezik a fenti primitív társadalmakkal szemben. Míg afrikai megfigyeléseim során imponáló volt látni, ahogy az izmos vadászok egyszerű lándzsáikkal hogy ejtik el a gyors antilopot, addig a civilizált országokban rossz volt látni a sok elhízott, szívbeteg embert, akiknek nehezükre esik a mozgás. Mégis, ha azt vizsgáljuk, hogy ki kit néz le - ez egy földi furcsaság - akkor a zsíros fehér érzi magát fölényben az izmos feketékkel szemben. A sok tárgy birtoklása fölényt ad, különösen, ha a tárgy drága. Nagyon sok fehér inkább malacszínű rózsaszín, de konzekvensen fehérnek nevezi magát s a legkisebb eltérés a fehér/rózsaszín malac színtől társadalmilag már egy kis lépésnek számít lefelé. Mint megfigyelőnek, számomra úgy tűnik, hogy minél fehérebb a

Földön valaki, annál jobb neki. Egyáltalán, rendkívül fontos a Földön az, hogy mindenkinek legyen valakije, akit le tud nézni. Nigger, ferdeszemű a neve annak, aki eltér a fehér ideálistól. Az amerikai lenézi az indiánt és a mexikóit. A városi mexikói a hegyekben élő primitívebb indiánokat. A norvég lenézi a lappot, a magyar a cigányt. A muzsikussá cigány lenézi a vándorcigányt. Az orosz a csecsent és így a végtelenségig. A lenézés még hasonló színűek közt is megvan. Ugyanazon az országon belül is vannak rangsorok: a pénz, a vagyon dönti el a sorrendet. Ennél veszélyesebb, ha más nyelvet beszél két szomszédos nép s különösen, akkor nagy a veszély, ha valami területi viszály létezik a nemzetek között. Akkor a lenézés gyűlöletté fajul, sokszor odáig, hogy ágyúval lövik egymást szomszéd népek. Ha igen sok ország harcol, akkor ezt világháborúnak nevezik s ez nagy pusztítást, végez több oldalon is. Ezer éves kultúrájú városokat el lehet a Föld színéről törölni egy éjszaka modern bombázógépekkel. A háború furcsa helyzeteket szül. Vegyük példának két községet, a német-francia határon. Békeidőben szokás a német oldalról átjárni vacsorázni a francia oldalra. A vendégek jó viszonyba kerülnek a vendéglőssel, szinte törzsvendégek. Ha egy német vendég lelőné a vendéglőst, emberölés vádjával sokévi börtönt kapna. De ha a politikusok eldöntik, hogy a két ország között háború lesz, a német vendég is, meg a vendéglős is egyenruhát kap s a politikusok határozatára kénytelen elfogadni azt, hogy most ők ellenségek. S ha most lövi le a vendég a vendéglőst a lövészárokból, akkor kitüntetést kap. Ha csak két ország harcol, azt lokális háborúnak hívják, s ez nemigen izgatja a világ közvéleményét. Nem más, mint látványos esemény az esti TV-híradóban. A második világháború óta mindenkor kb. 20-30 helyi háború folyik a világon, ebben főként Afrika, Közel-kelet és Ázsia vezet. De hogy a lelkiismeret is jó legyen, a Föld lakói létrehozták az ENSZ nevű világszervezetet, mely rendet szokott teremteni az ilyen lokális háborúk alkalmával. Ez a rendteremtés erélyes hangú határozatok hozásából áll, s hogy milyen erőteljes ez a szervezet, azt az is mutatja, hogy a határozatok száma már meghaladta a 600-at. Ez sajnos az érintett feleket nem nagyon zavarja. Ha rendkívül súlyos a helyzet, akkor még un. rendfenntartó erőket is küldenek a helyszínre. Ilyenkor az agresszor nem csak a helyi lakosságot lövi, hanem időnként az ENSZ katonákat is. Nekik visszalőni nem nagyon szabad, hiszen ha visszalőnének, akkor nem két fél harcolna, hanem három, ami csak rosszabbítaná a helyzetet. Ha ilyen állapot sokáig tart, akkor a világ közvéleménye ezt megszokja s a környező országokban zavartalanul folyik a turizmus. Ha kell, még hazájuktól több ezer kilométerre is elmennek a katonák harcolni és az ottani lakosságot ellenségnek nevezve, azokat lövik, holott azok aligha támadnák meg őket. Érthetetlen egy távoli látogató számára.

Még érthetlenebb a földiek hozzáállása az élet-halál kérdéséhez. Szabad elvenni egy 12 hetes magzatot, akiből a legnagyobb valószínűséggel ép ember lenne. De nem szabad elvenni az életét egy 90 éves, rákos beteg embernek, aki szenved, s maga kéri, hogy rövidítsék meg szenvedését.

Másik ismeretlen fenomén a Földön a pártok alakítása. Ahelyett, hogy egy ország örülne, hogy békében él, helyette 2-3 felé szakad, pártokat alkot. Miután mind a 2-3 párt biztosítja az ország lakóit, hogy ők csakis az ország fellendüléséért dolgoznak, utána összevesznek. Békéesebb országokban ez főként parlamenti vitákban nyilvánul meg, de ott, ahol a lakosság nincs mindennel megelégedve, ott a pártok híveinek veszekedése elszakít régi barátokat, még családon belül is viszályt okozhat. Durvább országokban lelővik a nem tetsző egyéneket. A széthúzást találok a földiek legjellemzőbb tulajdonságának.

A vallás. Ismét a széthúzás. A földlakók legtöbbször hisz egy magasabb rendű lényben: Isten, Allah, Jehova és még több tucat neve van. Ezen a hiten alapul a sok vallás. A sokféle vallás híve természetesen mind azt hiszi, hogy az ő vallása az igaz vallás. De a szakadás jellemzi mindegyiket. A keresztény vallás a keleti és római egyházra szakadt. Különbséget köztük alig lehet megállapítani. A muzulmánok közt van shia és szunni, ezek ölik egymást. A legtöbb vallás hisz a Világ Teremtőjében. Az ateisták azt mondják magukról, hogy ők nem hisznek ebben. Ők hitetlenek. Holott ők is hisznek: azt kell hinnük, hogy az egész világmindenség a természettörvényeivel magától lett. Ez is hit, de ezt a megfogalmazást nem szeretik.

Érdekes módon nincs összefüggés a „jószág” és a hit között. Voltak ateisták, akik egyben nagy humanisták is voltak s emberek ezreit mentették meg nemzetközi tekintélyük latba vetésével. Ugyanezt más emberek vallási indításból teszik. Mégis, a Földön annyi gonoszság van, hogy a vallásoknak, amennyiben erkölcsi normát adnak egy társadalomnak, akkor fontos szociális szerepük van. Ez kell, hogy a társadalmak egyáltalán működjenek. Sok hitetlen is belátta ezt, s Isten nélkül is erkölcsi normákat szorgalmaznak. Ők a humán-etikusok. Kis csalás van a dologban, mert ők is ősrégi vallási normákat követnek. Az első nagy normahirdető Mózes volt, kb. 3500 évvel ezelőtt élt. Belátva, hogy népét kicsit nyakon kell fogni, lehozta a Sinai hegyről híres két tábláját a tízparancsolattal. Hogy a kevésszavú tízparancsolatnak, a SZÓ-nak milyen nagy ereje van, azt a Budapesten élő divatos író-pszichológus, Popper Péter fogalmazta meg szellemesen. „Mózes azt mondta, hogy *Ne paráználkoddj!* s 3500 évvel később Kovács Ödön megcsalja a feleségét Budapesten s rossz a lelkiismerete.”

Vitatott kérdés a Földön, hogy van-e lelke az embernek, ami őt az állatok fölé emeli. Beszélgető-partnereim szerint ez a filozófia legszövevényesebb kérdése. A kérdés, mint minden, ami a hittel van összefüggésben, nincs megválaszolva. Ha az állatoknak nincs lelkük, de az embereknek van, akkor ez azt jelenti, hogy az ember magasabb rendű lény, mint az állat. Mégis, az állatoknál nagyobb etikát figyeltem meg, mint az embereknél. Az állat csak akkor öl más állatot, ha élelemre van szüksége. Se többet, se kevesebbet. Az állatvilágban nincs tortúra, kínzás.

Az állat védi a saját faját, a legritkább esetben öl fajon belül. Állatok közt nincs háború. A „magasabb rendű”, talán lélekkel bíró emberek viszont ölik egymást, még ha ebből hasznuk sincs. Az állatok sosem „jók”, de rendkívül konzekvensek viselkedésükben. Köztük nincs aljasság, vagy rosszindulat, de jóindulat sem. Az emberek „jók” is tudnak lenni. Például, ha egy várost bombáz egy embercsoport (értsd ellenség) s szétlövik az embereket, akkor egy másik embercsoport nagy gonddal össze varja a sebesülteket. Ez a dualitás és következetlenség nagyon jellemző az emberekre, szemben az állatok következetességével. Dualitás az, hogy egyes emberek nagy összegeket adnak orvosoknak, hogy valamiképp lehessen gyermekük. Más emberek nagy összegeket adnak azért, hogy elvegyék magzatukat. Az állatok harmóniában élnek a természettel, míg az emberek szennyezik környezetüket. Ugyanez a Föld, ha csak állatok népesítenék be, a Nap kihunyásáig harmonikusan élhetne. Emberekkel benépesítve ez korántsem biztos.

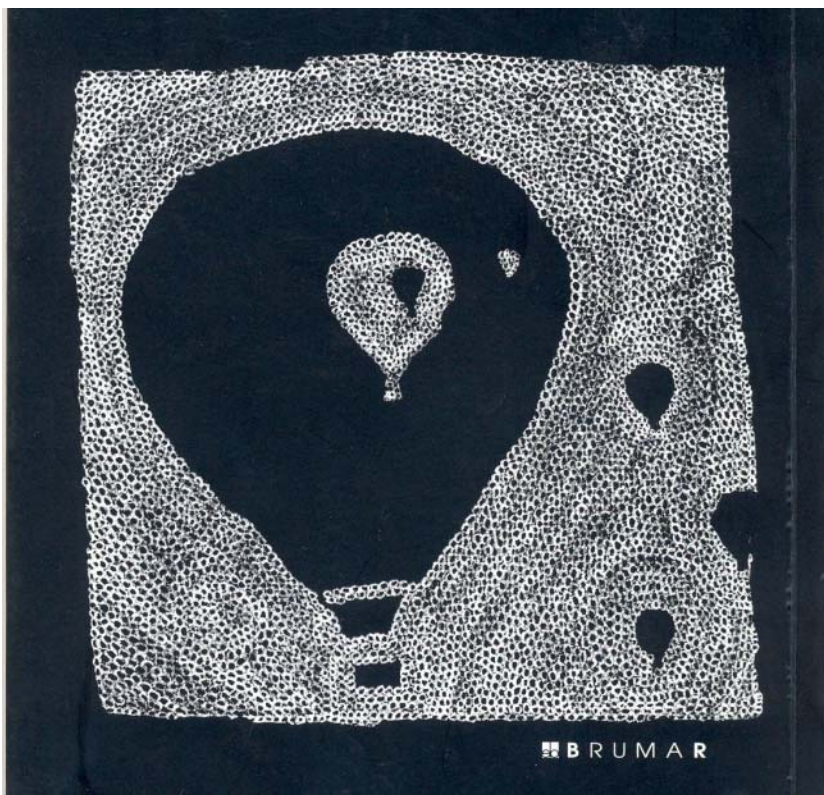
Mindezek olyan jelenségek, amit e megfigyelő nem ért. Ha mindezt a lélek hozta magával, akkor az ember az állatokhoz képest alacsonyabb rendű. A törzsfajlás csúszott félre? Vagy a teremtés sikerült rosszul? Csupa megválaszolatlan kérdés az emberi filozófiában. Mint ahogy az is, hogy ha van lélek, az honnan jön s mi lesz vele a halál után?

Itt-tartózkodásom alatt érdekes volt megfigyelni, hogy a médiák mennyire befolyásolják az embereket. Mindig van egy Nagy Téma, komoly probléma, amiről minden nap ír az újság, tájékoztat a TV. Elkerülhetetlenül. A különleges az, hogy hirtelen, egyik napról a másikra a probléma eltűnik, következik az új téma. 1980 körül az egész világnak aggódnia kellett a Föld túlnépesedése miatt. Mi lesz ebből, ha ez így megy tovább? - kérdezte a média. A probléma valódi volt és ma is létezik, de mikor már mindenki aggódott, akkor a téma hirtelen eltűnt. Mert ezt a problémát átvette az, hogy lyuk lett az ózonrétegen. Sok évig ez volt az aggódási sláger. Hirtelen vége lett s ma a globális felmelegedés a téma. Elolvad például a jég az Északi Sarkon. Nem lesznek jégtáblák, amin pihenhetnek a jegesmedvék. Ez természetesen borzasztó nagy probléma, mert így a jegesmedvéknek el kell úszniuk a legközelebbi szigetre, Grönlandra, a Spitzbergákra stb., ahol szilárd talaj lesz a lábuk alatt. De hogy a világ lakosságát jobban érdekli az, hogy hova úszik majd a jegesmedve, mint az, hogy Afrikában évente mintegy 2 millió gyermek hal meg maláriában, tüdővészben, dehidrátságban...ez a mi bolygónkon nem fordulna elő.

Összegezve: Úgy tűnik, hogy a Föld csak veszített azáltal, hogy az ember megjelent a felszínén. Ez az ember egy sor filozófiai kérdést is feltett magának, amire válasza nincs, csak hite. Száz különféle hite. A hit pedig ott kezdődik, ahol a tudás végződik. Amire az emberek leginkább büszkéek, az az intelligenciájuk. Holott ez hozott talán legtöbb bajt számukra.”

Ez a távoli megfigyelő azzal az elismeréssel távozik, hogy sok nagyon okos és jó egyénnel találkozott. Mégis, az emberiség egészében, nem viselkedik okosan. Ta-

lán igaza van azoknak, akik azt állítják, hogy az emberiség már elhagyta az állati stádiumot, de még nem ért el fejlődésének csúcsára, amikor valóban emberré válik. Hisz a darwini fejlődés nem áll le, a fejlődés még folyamatban van. Így aztán talán van még remény a Föld lakói számára.

Dohi Alex: Léggömbök -Az Altermundia c. könyve fedőlapjáról
(tusrajz)

Dániel Lajos

1934-ben született Budapesten. Már gyermekkorában érdekelte az emberek karaktere és szívesen rajzolt portrét családtagokról, barátokról. A szülők festőművész barátai Éber Anna és Szege-di Molnár Géza felismerték a gyerek tehetségét és foglalkozni kezdtek

vele. Dániel Lajos sokat tanult a két kiváló művésztől. 1950-ben tizenhat éves korában felvételt nyert a Képzőművészeti Főiskolára Budapesten. Abban az időben minden - így a művészképzés is - politikai propagandával volt átitatva, amit igen nehezen viselt. Anyagi nehézségei is egyre szaporodtak amin az „osztályidegenként” üldözött család sem tudott segíteni és egy év után megszakította tanulmányait. Egy ideig gyári munkásként dolgozott majd a várpalotai szénbányában.

Az 1956-os forradalom után Svédországba menekült. Kezdetben erdei favágó munkát végzett Johannishusben, utána pedig az olofströmi gyárban dolgozott. Alig egy évvel később ismét festeni kezdett és egy intenzív önképző periódus után Stockholmban folytatta tanulmányait a Képzőművészeti Főiskolán. 1958-tól 1962-ig. Azóta számtalan portrét festett különböző egészségügyi, megyei, egyházi, önkormányzati szervek és privát személyek megbízásából. Ezek a művek egyértelműen mutatják, hogy a művész az ábrázolt személyek lelkét, személyiségük lényegét képes megfogni és kifejezni. Dániel Lajos örök modellje azonban maga a Természet. Tájképei, amelyeken igen egyéni módon ábrázolja a természetet, mindig nagy elismerést váltottak ki a kiállításokon. Műveiből kb. 40 festmény — főként megrendelésre készült portré — látható különböző svédországi középületekben.

Egyéni kiállítások

Eskilstuna	1965
Nyköping	1966
Södertelje	1970
Norrköping	1971
Riksdagens konstklubb	1973
Uppsala	1983
Uppsala	2000
Ronneby	2005

Csoportos kiállítások

Sörmlandssalongen	1966
Sörmlandssalongen	1967
Sörmlandssalongen	1968
Mälardalssalongen	1969
Sörmlandssalongen	1970
Sörmlandssalongen	1971
Sörmlandssalongen	1972
Högbergssalongen	1972
Sörmlandssalongen	1973
Sörmlandssalongen	1974
Sörmlandssalongen	1975
Sörmlandssalongen	1976

Megrendelések

Frans Olsson stadsfullmäktige	1961	porträtt, Karlshamn k. stadshus
Sam Norup GD	1962	porträtt, Jönköping, lantbruksstyrelsen
Malmström landstingsordf.	1962	porträtt, Karlskrona, landsting
Ove Andersson landstingsordf.	1962	porträtt, Karlskrona, landsting
Erik von Heland landshövding	1963	porträtt, Karlskrona, länsstyrelsen
Arvid Stille länsarkitekt	1963	porträtt, Nyköping, länsstyrelsen
Bertil Fallenius landshövding	1963	porträtt, Karlskrona, länsstyrelsen
Sture Svensson häradshövding	1964	porträtt, Katrineholm, tingshus
Sam Åseskog häradshövding	1964	porträtt, Nyköping, tingshus
Sam Åseskog	1964	porträtt, Gnesta, tingshus
Sam Åseskog	1964	porträtt, Malmköping, tingshus
Gösta Sundelin ö.läkare	1966	porträtt, Eskilstuna, centrallasarett
Hjalmar Hamrin assur. Dir	1969	porträtt, Stockholm, Hansa huvudkontor

Bengt Gunhagen dir.	1969 porträtt, Linköping, Hypoteksbanken
Sigge Kvambäck rektor	1969 porträtt, Ulfhäll, lantbruksskola
Gustaf Lagerfelt styrelseordf.	1970 porträtt, Linköping, Hypoteksbanken
Per Eckerberg landshövding	1970 porträtt, Linköping, Hushållningssällskap
Ragnar Tideström styrelseordf.	1976 porträtt, Eskilstuna, Malmens husdjurstjänst
Bo Wahlund kontraktprost	1980 porträtt, Flodafors, Fludakyrka
Carl-Ivar Lindgren överste	1981 porträtt, Enköping, Enköpingsreg.
Rune Malmros landstingsordf.	1982 porträtt, Karlskrona, landsting
Carl-Erik Nordblad kontraktprost	1982 porträtt, Borlänge, Stora Tuna kyrka
Thure Andersson landshövding	1984 porträtt, Karlskrona, länsstyrelsen
Helge Karlsson komm.fullm. ordf.	1986 porträtt, Ronneby, stadshus
Erik Ståhlberg professor	2001 porträtt, Uppsala univ. inst. för klin. Neurofysiologi

Szemelvények svéd képzőművészeti kritikusok írásaiból:

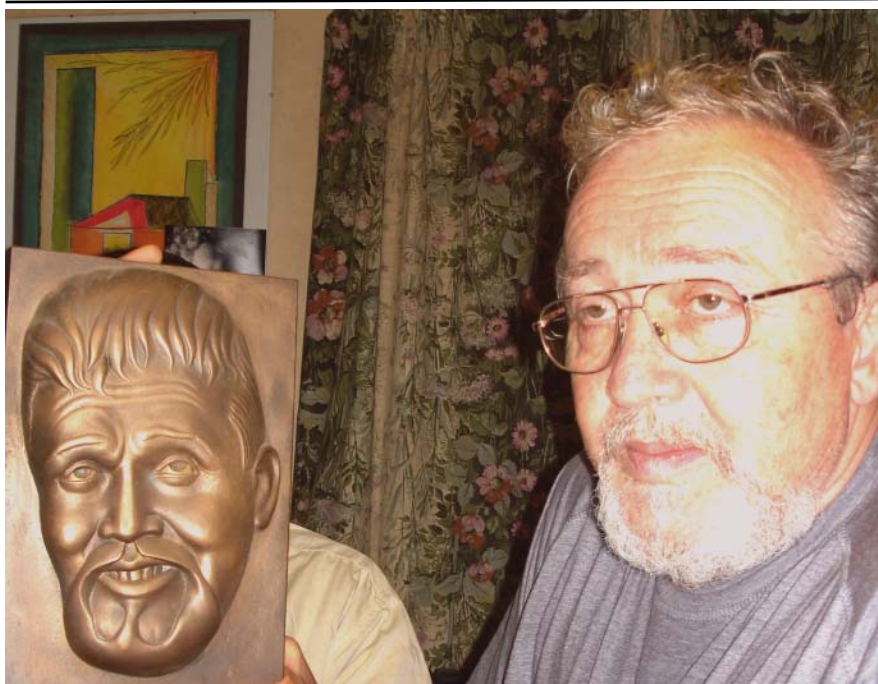
*** Dániel Lajos rendkívüli színgazdagsággal festi tájképeit. Téli svéd tájképei - a fehér rá mákban- egyéni felfogásúak. Dániel kifinomult lírikus természetábrázoló, akinek kitűnő érzéke van a svéd természet sajátosságai iránt - figyelemre méltó, ha arra gondolunk, hogy magyar. Tájképeinek fényei elbűvölők és csaknem szürrealisztikus hatással mutatják a sörmlandí természetet. Dániel portréi kiváló pszichológiai érzékről tanúskodnak. (Christer Duke, Stockholms Läns Södertälje tidning, 1970.04.03.)

*** A portréfestő Dániel Lajos megmutatta, milyen egyedülálló képességgel rendelkezik a színbeli megjelenítés tisztasága és a színek összhangja terén. Ónarcképe mesteri. A fény bőségesen árad Dániel festményein, amely leginkább a *Júniusi zöld* és a *Késő tavasz* című képeken látható. A harmonikus, kifinomult színezet szemléletes érthetőséggel és éles vonalvezetéssel párosul. (Carl-Arne Holmberg, Folket, 1974. 09.13.)

*** Dániel Lajos tájképei most is akárcsak korábban szinte szakrális fennköltséget mutatnak, álombeli, néma és hatalmas természetet, amelyet az élet iránti tisztelet tudatában ábrázol. (A.M. Gedda, Södermanlands Nyheter, 1974. 09. 02.)

*** Gyakran csak egy apró részletet vagy formát fest, amelyet a természetben talált. Azután minden szükségtelent lehámoz. Az a fény és forma marad vásznain, amely visszaad hangulatot és érzést. (Katarina Bexell, Norra Skåne, 2005.11.24.)

**Lajos Daniel, Helgevallsvägen 4, 289 33 Knislinge, (+46) 044-60445
post@lajosdaniel.com, http://www.lajosdaniel.com**

Bodoni János szoborvilága

Köszöntjük a hatvanéves művészt.

Élete másokhoz hasonlóan küzdelmes. 1947 február 21-én született, Désen, de három éves korában szüleivel Marosvásárhelyre költözik, ahol iskoláskorában, Barabás István a tanára, aki felfedezi tehetségét és rábírja apját, hogy fiát a Művészeti Középiskolába írassa, amit a festészeti-szobrászati szakon sikeresen végez. Élete kacskaringóinak köszönhetően műszaki rajzolóként keresi kenyerét. A hetvenes évek végén elkerült Marosvásárhelyről, majd visszatért oda, a román belügyi rendőrség zaklatásait is elszenvedte egy nála talált tiltott könyv miatt.

1986-ban, amikor a börtönből szabadult és minden színpadi szerepléstől eltiltott Visky Árpád színész titokzatos halálát a hatalom öngyilkosságnak minősítette és rendőri készültség közepette temették el Marosvásárhelyen, Bodoni János úgy döntött, hogy elhagyja hazáját. Segítségére volt az, hogy megismerkedett Tomas Palme tanzániai svéd nagykövettel, akinek egy remekbeszabott stilizált sasmadarat faragott. Még abban az esztendőben a SAS egyik gépével érkezett Svédországba. Aránylag rövid idő alatt sikerült családját is kihozatnia. Az Északi

Magyar Protestáns Egyház egyik gyülekezeti vezetőjeként tette magát hasznossá a közéletben.

Elhelyezkedett a gislavedi gumigyárban és újból kedvet kapott a szobrászkodásra. Jelenleg Natali unokája búvületében él a Halmstadhoz közeli Åledben.

Megismerkedésünk azzal kezdődött, hogy alkotásra biztattam, és az ajándékba vitt cserefából, nem sok idő múlva szobrot faragott.

Ő maga hét fontos munkáját tartja említésre érdemesnek: a *Sas-t*, a *Gondviselést*, amit hársfából, az *Őnarcképet*, amit fából és bronzból is elkészített, valamint a *Genезis*, a , nagyobbik lányát ábrázoló cseresznyefából készült *Vidám emlékeket*, az Estonia hajó katasztrófája ihlette vízbefulladó alakot, és az *Együttlét* című fiatal párt ábrázoló körszobrot.

Bodoni János szűkszavú művészi tisztánlátással vall a világról. Ehhez járul tökéletes formaérzéke, a tartalom és a forma egységes látása. Mesterségbeli tudását, művészi képességeit tudatosan használja. Beszédes szobraival mond véleményt a mindennapok emberéről.

Kasza Imre

További munkái a Képtár mellékletben

Bodoni János:

Együttlét

(körszobor, fa)

Dániel Éva

az elmúlt évben számos sikeres kiállítás rendezett szülőföldjén, Erdélyben.

Töretlen munkakedve nyomán egész sor új alkotással lepte meg svédországi barátait. Számos műve az általa feltalált háromdimenziós technikával készül, amelyek bemutatása folyóiratunkban nagyon ne-

héz, ezeket a képeket kiállításain legalább három féle szögből kell megtekinteni ahhoz, hogy részünk legyen abból a meglepetésből, amely képeinek sajátossága. Alkalmunk volt meglátogatni a művészt otthonában és megörökíteni mintegy félszáz új művét, amelyekből ez alkalommal csak ízelítőt adhatunk. Reméljük, hogy az Ághegy-Liget Baráti Társaság elkövetkező egyik gyűjteményes kiállításának vendégei is gyönyörködhetnek majd munkáiban.

Dániel Éva:
Virágok
 (olaj, Hillman technika)

Dániel Éva: Rózsák

(olaj, 54 x 67, a kép egyik lehetséges nézete)

Alexandru Dohi

Dohi Alex

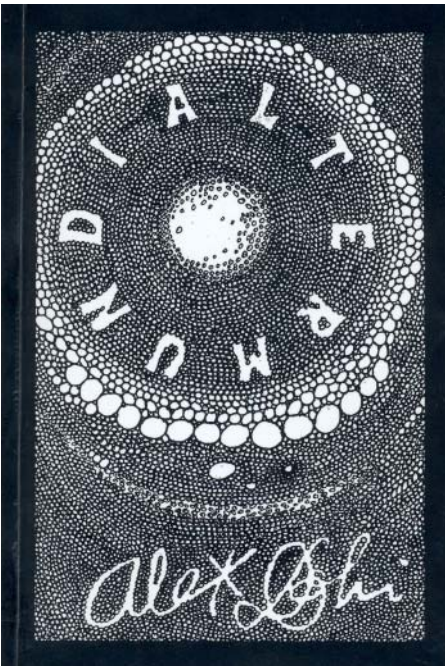
svéd neve alatt románul Alexandrut, magyarul, pedig Sándort kell értenünk, merthogy az erdélyi vegyes lakosságú Máramarossziget szülötte. Képzőművész pályán indult, színjátszóként is jegyezték műkedvelő, de a szakemberek által rangosnak ítélt előadások szereplőjeként, de már Svédországba érkezése előtt versekkel jelentkezett, amelyek magyar fordításban is megjelentek és elhangzottak a múlt század hetvenes éveinek végén és a nyolcvanas évek elején Erdélyben emlékezetes, az országos magyar ifjúsági lap *Matiné*-i számos előadásán.

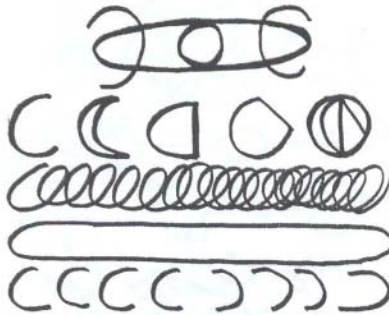
Dohi Alexandrut lapfolyamunk első számában bemutattuk, grafikáiból válogatást, néhány versét fordításban közöltük, egyik elgondolkoztató, színes tekervényekkel teli festményét 8-9. számunk fedőlapján láthatják olvasóink.

Verseskönyvei külalakját is maga tervezi. Legújabb kívül-belül groteszk könyvével is zavarba ejti a bemutatót: az *Altermundia* című vereses kötete képzelt népek, képzelt nyelven írt szöveget, ezek román nyelvű fordítását és a hozzárendelt írásjeleket, ideogrammok sorát tartalmazza. Egyszerre érdekfeszítő grafikus és költői teljesítmény. A *Loalao lilulato* című sorok: *oalao voatalu alihu lou / oululo loatulo poatu fao / fialu ulaililu iaulo laou* hangulata évezredekkel repíti vissza az olvasót. Fordítása: Forró könnyek

búcsúkönny búcsúk könnyek / emlékmag emlékek magvak / forró angyalkönny gyöngy

Szavak előtti világba kalauzol bennünket a szerző.

Tombulub

totomtombutom
 tulubulubuntu
 umumumutu
 tototububutu

DE PE PIATRĂ

de pe piatra de dincolo
 soarele mănâncă luna
 noaptea mănâncă ceea ce nu este
 ceea ce este nu mănâncă nimic

Kövön

kövön s azon túl
 nap eszi a holdat
 az éjszaka eszi ami nincs
 ami van az semmit sem eszik

OLAM BLIAR

ozimaz blumtier mirta
 zimrater dumsier steri
 mazintur bliare siorti
 zimoza zivuri rusiptarit

DESCÂNTECUL LUI OLAM

piatra vindecă vântul
 nisipul vindecă apa
 aurul vindecă timpul
 cuvântul vindecă locul

Olam ráolvasása

kő gyógyítja a szelet
 homok gyógyítja a vizet
 arany gyógyítja az időt
 szó gyógyítja a helyet

ourugutu

vugvu suroud ultva dibi
medusudi od bevetu
enuult irubount ulvi
albrogt ult gvacuum

pupila cälăuzei

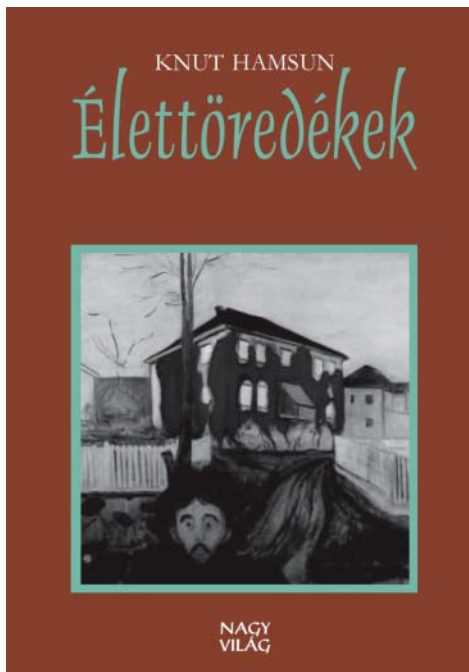
de ce sunt aici mă întrebai
de ce rămân singur mă întrebai
privirea mea voia să spună
ceea ce nici eu nu știam

az útmutató szembogara

kérdezted miért vagyok itt
kérdezted miért maradtam magamra
próbáltam pillantásommal üzenni
azt amit magam sem tudok

Tar Károly fordításai

Knut Hamsun, *Élettöredékek*

című novelláskötetéről
(Nagyvilág Kiadó, 2006, fordította
Kovács katáng Ferenc)

A sors fintora

A magát tizennyolc éves korától csakis írónak, és nem másnak valló Hamsun termékenyen ontja magából a rövidebb lélegzetű írásokat – a legcsekélyebb visszhang nélkül – egészen 1890-ig. Ekkor, harmincegy évesen, az *Éhség* (*Sult*) című írással debütál mint regényíró. A sors fintora, hogy éppen azzal a művével lesz egycsapásra ismert, amelyben életének két végletesen sikertelen, nyomorral teli időszakát eleveníti meg. Önkínzóan tűnhetne naturalista

részletességgel megírt kisregénye, ha nem tudnánk, hogy Hamsun terápiának használta az önéletrajzi alapú elbeszéléseket. Ide sorolhatók novellái is, amelyek nagyrészt írói pályafutásának elején születnek. Életéről rendelkezésünkre álló adatokból úgy tűnik, ezekben is saját tapasztalatait dolgozta fel; gyakran kínlódásokkal, emberi, írói válságokkal terhes életszakaszaiból. Sokszor az összeroppanás szélén vagy éppenséggel azon túl állva. Nem hiányoznak a fekete humorral megfestett történetek sem átélt kalandokról, megismert emberekről.

Az *Éhséget* olvasva kíváncsi lesz az ember, mik lehetnek azok az írások, amelyek tartalmáról szűken nyilatkozik az én-elbeszélő, és amelyekben koplalva, fázva, megaláztatva, de konokul és mindig vissza-visszatérő reménnyel dolgozik? Írások, amelyekkel elszántan házal egy, a műben nem megnevezett nagy napilap – mint Hamsun életrajzából ismert, a *Dagbladet* – szerkesztőjénél. Az éhség miatt a delíriumnak rendszeresen a mélyében leledző író a kinkeservvel kiszenvedett írások közül néhányat nemes egyszerűséggel korszakalkotónak tart. A szerkesztő – merő emberbarátságból – néha közöl is egyet.

Sokan úgy tartják, hogy Hamsun már az *Éhség* megjelenése előtt olyan kalandos életet élt, amely egy átlagember számára csak regényekben elképzelhető. Írói pályafutása elején, mielőtt befutott íróként anyagi lehetősége nyílt volna a hosszabb írásokon dolgozni, kénytelen volt novella terjedelmű

írásokra korlátozni a munkáját. Ezek különös jelentőséggel bírnak az irodalomtörténészek szemében. Kézzelfoghatóan illusztrálják azt a figyelemreméltó folyamatot, amelynek során a szépreményű, de egészen korai írásai alapján nem különösebb tehetséget tanúsító fiatal tollforgató megtalálta egyéni hangját.

Hamsun különböző lapokban megjelent novelláit Lars Frode Larsen kutatta fel és jelentette meg 1988-ban a *Livsfragmenter* című kötetben. A második, oslói kiadással egyidejűleg, 2006-ban első ízben jelentek meg magyarul Kovács katáng Ferenc élvezetes fordításában, *Élettörédékek* címmel. Gazdag információval szolgálnak az író pályafutásáról és művészi, emberi fejlődéséről.

Ha a korszakalkotó jelzőt talán nem is, de a megragadó, elgondolkodtató, remek vagy egyszerűen letehetetlen jelző közül a kötet bármelyik novellája méltán megérdemli egyiket vagy másikat. Például az *Útitársam* és a válogatást bevezető és annak címét inspiráló *Élettörédék* – mindkettő az emberi természetet mélységeit tárja fel – vagy a *Bűn*, amely társadalomkritikai jellegű. A *Felolvasó körúton* és a *Rossz napok* egy-egy napot beszélnek el a narrátor életéből; közvetetten Hamsunról szólnak, már fiatalkorában nyilvánvalóan különc, erős egyéniségéről, eredeti látásmódjáról. (Hamsun a kötet novellái közül az *Élettörédéket*, a *Bűnt* és a *Felolvasó körútont* írta az *Éhség* megjelenése előtt.)

Bár a lélek mélységeinek feltérképezése csak a későbbi, hosszabb terjedelmű írásokban kerül Hamsun érdeklődésének középpontjába, már e kötet több novellájában észrevehető Hamsun megfigyelő kényszere. Legyűrhetetlen az emberi viselkedés iránti kíváncsisága, legyen az bosszantó vagy kellemes. A szerelem leírása Hamsunnál a világirodalom egyik csúcspontja. Az erotika iránti, a korabeli kritikusok többsége által túlzottnak minősített figyelme jólismert. De érdeklődése korántsem áll meg az ember kellemesnek mondható tulajdonságainál; mindet és minden részletében fel akarja tárni, cizelláltan, kőrboncnoki pontossággal. A gondolatok, a tettek, az elhangzó szavak élethű leírása az emberismeretnek kivételesen magas fokát, az emberi természet megfestésének különleges képességét tárja elénk írásaiban. Kalandvágyó vére (vagy az éhezés) kétszer is Amerikába hajtotta Kristiniából, ahol a legkülönbözőbb munkákkal kereste meg a kenyerét. És az a tény, hogy a sajátjától merőben más kultúrákat tapasztalt meg, talán magyarázatot ad arra a képességére, hogy kellő távolságot tud tartani, amikor hazáját és honfitársait veszi szemügyre. Nemegetszer jellemezték már Hamsunt mint az élet idegenje, ám ez az idegenség talán éppen abból a távolságtartásból ered, amellyel az életet szemléli. Személyének – és írásainak – izgalmas ellentmondása azonban ez: az életet kívülről, ugyanakkor szenvedéllyel figyeli. Szarkasztikus elhatárolódással – és eltökélt kutatói szenvedéllyel; megcsömörlötten – és elfojthatatlan vággyal, hogy ezt a csömört is megjelentsé.

Íme egy részlet az *Útitársam* című novellából:

Útitársam magas, zörgő csontú, kiszáradt alak volt, fekete öltönyben, amely úgy feszült rajta, mint egy próbában. A mellényt számtalan apró, fényes kőgomb fogta össze egészen nyakig: a magas, keményített inggallér körül egykor fehér selyemsál. Metodista lelkész, gondoltam azonnal, ahogy megláttam a dohányzókabinban. Egy pillanatig sem kételkedtem ítéletemben, holott azelőtt sosem találkoztam metodista lelkésszel. Első pillantásra szembe tűntek a férfi kézmozdulatai is.

Az ember biztos lehetett, hogy abban a pillanatban, amint a kezei szabaddá válnak, a jobb keze mozgásba lendül, s ha nem is éppen vakarózik, de ujjaival bejárja teste minden egyes táját, s hogy a bal keze se maradjon tétlen, azzal a belső zsebében matat, Isten tudja mik között, mintha ellenőrizné, nem vesztett-e el valamit.

Öt percnél tovább nem tudott nyugton ülni. Egyik pillanatban a hajóorrban, egy másodperccel később már a taton termett, nyugtalanul kutakodott minden zugban, szögletben kis, fehér orrával, mélyen ülo apró barna szemével. Valóságos egérszemei voltak, különösen alkalmasak az eldugott helyek felkutatására. S mindenhová cipelte a sárga utazótáskáját! Nem olyan kis egyszerű, vállra vethető táska volt, hanem nagy, bosszantóan sárga, ronda jószág, olyan kiáltóan hamis, hogy azonnal szembeűnt. Ezzel az utazótáskával rohangált fel s alá, lázasan jobb kezéből a balba téve, aztán vissza, letette, majd újra felvette. Bárhol is találta magát az ember a fedélzeten, biztos lehetett abban, hogy ha nem is azonnal, de egy-két percen belül szemébe ötlük ez a himbálózó, sárga színfolt. Talán éppen ez a táska tette, hogy már Dröbakba érkezésünk előtt meg voltam győződve arról, hogy hál' istennek hamarosan megszabadulunk ettől az alaktól. Hiszen több helyet foglalt el egyedül, mint öt más! Ezért minden kikötésnél azt figyeltem, feltűnik-e távozó alakja a parton. Néha, amikor kikötöttünk, eltűnt a zűrzavarban, és Laurvigban már biztos voltam, hogy a szárazföldön láttam, és megkönnyebbülve sóhajtottam fel, de mielőtt még felszedtük volna a horgonyt, megint ott volt, a fura kézmozdulataival, s a lehetetlen sárga utazótáskájával.

Nehéz abbahagyni az idézést, s akkor képzeljük csak el, milyen iramban olvassa ezt a novellát az ember! Semmiképpen nem szeretném lelőni a poént; a filmszerűen megelevenülő történetben a drámai fordulatok még csak ezután következnek, az izgalom hamarosan a tetőre hág. A kötet végén Lars Frode Larsen *Megjegyzéseiből* kiderül, hogy konkrétan nem ismerte el magáénak a novellát. (Korai írásai gyakran *ismeretlen fiatal író* vagy *X* aláírással jelentek meg a lapokban.) Ám mind a stílusjegyeket, mind a novella tartalmát tekintve – Hamsun életének egyes részletei és barátoknak való beszámolóai alapján – szinte biztosra vehetjük, ő a szerzője. Keletkezését 1891-re tehetjük, tehát az *Éhség* megjelenése után egy évvel. Ebben az időben Hamsun part menti utazásra indul, ahogy ez a novellában is szerepel és barátainak egy különös, félelmetes hatást kel-

tő élményről számol be: *majdnem megöltek*.

Az *Útitársamat* egy kurta mondatral vezet be a szerző. A novella eredetét tudatja, és már ez a rövide fogott, a történet valódiságára utaló információ felcsigázza az olvasót. A mondatok hosszának változatossága élvezetes, feszes ritmust ad írásainak. A mellékmondatok szinte mindig új információval szolgálnak vagy vegyítik a cselekményt és az azokhoz fűződő gondolatokat, jellemzéseket, így a hosszabb mondatok is fenntartják a pergő ritmust. A történeteknek és a hozzáfűződő gondolatoknak hosszabb-rövidebb mondatokban való vegyítése e novellák egyik fő stílusjegye. Az *Élettörredéket* szintén egy rövid, *in medias res* mondatral vezet be: az olvasó alig várja a folytatást!

... Ez történt Samarában. Mikor Serénából visszatértem, s te már elutaztál – bánatomra, meglepetésemre nem találok szavakat. Hogy tehette ezt velem ez a nő, tépelődtem, hiszen ismert, tudhatta, hogy mennyire utáltam azt az igazgatót – s a színpadot. Megbénított az elkeseredettség. Kirohantam a házból, átvágtam a parkon, ahol azelőtt gyakran sétáltunk; átverekedtem magam a szőlősövényen, be az erdőbe, a legsűrűbbjébe, ahová a nap sugarai már nem tudtak behatolni. Ott feküdtem időtlen időig, míg rám nem találtak. És most a szobámban járkálok, fojtogató bánatomban bolyongok, mint vándor zsidó a nagyvilágban – az elkeseredettség mérge egyre mélyebre ég a lelkembe – összeroppantam.

(A magyar olvasó számára talán különösen élvezetes a hosszabb, mellékmondatok láncolatából álló mondatok olvasása sok modern norvég szerző minimalista stílusához képest.)

Kovács katáng Ferenc hűen és gazdag szókinccsel fordít; ahol szabadon, ott a stílusjegyeket megőrzendő. És – félre ne értessék – számomra meglepő sikerrel mindvégig visszaadja Hamsun írásainak jellemzőit. A fordító örök dilemmája, hogy az eredeti művet a lehető leghívebben adja vissza, ugyanakkor az olvasó számára élvezhetővé, befogadhatóvá tegye. K. k. F. több síkon is remekel. Nemcsak tükrözi Hamsun írásmódjának korabeli ízét – miközben cseppet sem avított stílusa –, hanem az író stílusát is természetesen szövi bele a magyar átültetésbe. Miben is látom ezeket, a már említett, cselekményeket és gondolatokat vegyítő mondatok mellett? Például kíméletlenül egyenes, de a szereplők lelkiállapotát kifinomultan megjelenítő társadalomkritikájában, látásmódja fanyar humorában, mellbevágó szarkazmusában, a narratíva és a gondolatok pergő, könnyed ritmusában. Nehéz megfejtetni Hamsun egyedülálló stílusának titkát, de stílusjegyeit szemügyre véve ezekben a novellákban azt látni, hogy árnyaltan, irodalmi stílusban, ugyanakkor soha nem elvontan fogalmaz. Az írás hatalmas vitalitással teli: él és erőteljesebben duzzadó. Az elbeszélés ritmusa egyenletesen pereg, egy pillanatra sem ülnek le az események. A gondolatok ugyanolyan lendületet adnak az elbeszélésnek, mint magának a cselekménynek a leírása. A személyek jellemzése egyszerre

árnyalt és tömör, énjüknek elevensége – legyen az egy én-elbeszélő szemszöge vagy több más szereplő megszólaltatása – megragadó. Ahol több szereplő van jelen, a személyi képtár rendkívül változatos.

K. k. F. új életet lehel a régimódi nyelvezetű írásba; a magyar szöveg mívesen megmunkált, mégis köznapi és élvezetes. Itt-ott természetesen módon bukkannak fel modern vagy legalábbis annak hangzó szavak (Volt ő már társaságban és szerencséjére tudja, mi a különbség jólneveltség és *tetűség* között. – *Az éjszaka vándorai* c. novellából). Hamsun tollához híven, minden szépítés nélkül szólalnak meg a nép egyszerű, tanulatlan gyermekei, gyakran utcai zsargonban vagy köznapi nyelven. K. k. F. különösen ezekben a dialógusokban törekszik a magyar olvasó számára érthető és elfogadható, élethű tolmácsolásra. Egy részlet az előbbi novellából:

— *Hó bírtáá mán olyan sebbel belekötni abba a kovácsba?*

— *Há? Én belekötmi? Tán nem úgy tapadt rám, mint egy pióca? Begőzöltem, be én. Úgy eetángáátam, hogy orrán, száján frücskőt a zabkása.*

Norvég eredetiben:

Assen kunde du ryke ukklar med sme'n da?

Ryke ukklar? Sat'n inte pa mej som plasterlap med en gang, kanske? Men da blej jej sint, og herr'n forsyne meg tog jej 'n inte, sa havresaa stod som en rojk ut 'a alle ender pa 'n!

Hamsun új, radikális mondanivalóval tört be a korabeli irodalomba. Nyilvánvalóan modern író volt a maga korában. Fiatalkori írásaiban a társadalmi igazságtalanságok feltárása foglalkoztatta leginkább; vallotta, hogy egy írás változtatásokat képes elindítani makroszinten. A társadalom kivetettjeit szólaltatta meg, éppen ezért kívánta beszédüket híven visszaadni.

A magyar fordítás egyetlen szaván, egy mondatán nem akad fel az olvasó – stílus-törés vagy oda nem illő szóhasználat miatt –, mert mind tökéletesen beleillik egy magával ragadó egészbe, egy gazdag részletű, mégis egységes egészet alkotó perzsaszőnyegbe, amelynek mintáit újra és újra tanulmányozni kell. Éppen úgy, mint az eredetiben.

Nem volt könnyű kiemelni egy-egy részletet a kötetből; ha kedvesinálónak nem találták tökéletesnek, annál inkább el kell olvasni az egész novellát, kötetet.

Személyes élményem Hamsunnal, hogy némelyik írása (*Sult; Paa gjengrodde stier*) számomra újjászülte Oslót. Ezt a várost mai (énjében? Nem, hiszen éppen ez az, amit sehogy' sem talállok!) – állapotában minden egyedi hangulattól mentesnek, lelketlennek látom idestova tizenegy éve. Kovács katáng Ferenc *Oslói séta* c. írása az *Ághegy* 2004. 6–10-i számában újra megerősítette ezt a benyomáso-mat; a szerző tehetségének köszönhető, hogy az írás élvezetes, megannyi szórakoztató ráismerésre ad lehetőséget, mégis meglepően új látásmódban. K. k. F. Oslója Hamsun karcolatainak modern változata: ritka megfigyelőképességről, a részletek megjelenítésének egyediségéről tanúskodik. Ennek ellenére (vagy inkább

éppen ezért) egy felületes, emberi értékektől kopasztott és minden esztétikát nélkülöző városképet mutat.

Hamsun novellái – a most megjelent magyar fordításnak is köszönhetően – új varázst adnak a városnak. A jól ismert utcák-terek, kávéházak, az egykor itt lakók korabeli leírása feléleszti az alvó Oslót, száz év távlatából életre kelti Oslo rejtett varázsát. A kötet novellái közül a *Karácsony felé*, *Az éjszaka vándorai* és a *Rossz napok* keltik fel bennem ezt az érzést. Az utcán járva (mintegy az eltűnt idő nyomában) hamsuni alakokat látok, akik egzisztenciális nehézségekkel küzdenek, de nyomoruk és futó, lopott örömeik, végletektől feszített, erősen megélt minden napjaik és ünnepeik elválaszthatatlanul ehhez a városhoz kötik őket.

Tomán Monika

Nagy Erika fotója: Az elhagyott

Az uppsalai fotóművészt következő számunkban mutatjuk be olvasóinknak

Kasza Imre dicsérete

A Falvak Kultúrájáért Alapítvány 2007. január 22-én – a Magyar Kultúra Napján, a Stefánia Palotában tartott ünnepségen, az Egyetemes Kultúra Lovagja címet adományozta Kasza Imre göteborgi festőművésznak *„A kortárs képzőművészet nemzetközi fejlesztéséért”*

Indoklás: A Ion Andreescu Képzőművészeti főiskola elvégzését követően a szebeni Brukenthal Múzeum képtárában múzeológusként dolgozott. Közel száz egyéni és csoportos kiállításon mutatkozott be elsősorban Magyarországon és Svédországban. Tíz éve nyitotta meg a Svéd Gyermekrajz Múzeumot, majd három évvel ezelőtt Budapesten a Magyar Gyermekrajz Világmuzeumát. Az Ág-hegy skandináviai magyar irodalom és képzőművészeti folyóirat művészeti szerkesztője. A svédországi nemzetközi művészek egyesületének elnöke. Két kötete és számos írása jelent meg.

Oslói hírek

***Január közepén nyílt Slemmestadban Zindy Róka képzőművész (Charles Antal Róka /1912-1999/ magyar származású giccesfestő leánya) Duke Ellington és Louis Armstrong jazzmuzsikájára komponált *Bezúzott karosszéria Jazz Band* című installációs kiállítása.

***Január 17.-én Krausz György oslói magyar nagykövet rezidenciáján, az Irodalmi Teadélután keretében Vidám pótszilveszter tartott a mintegy negyven főnyi közönség. Nagy mulattató színművészeinket, előadóművészeinket láthattuk archív felvételekről, de ki-ki elhozhatta, felolvashatta kedvenc szerzője humoros irodalmi alkotását. A háziasszony Krausz Judit volt, az estet Kovács Ferenc szerkesztette és konferálta.

***Január 20.-án tartotta a Norvég-Magyar Egyesület az immár hagyományos Újévi ünnepségét. A Grieg emlékév keretében, a gyerekek műsorában, többek között, jelenetet láttunk a *Manók tánca* címmel (zongorán kísért Wolfgang Plagge).

A lottó-árusításból befolyt összeget idén is a Dévai gyermekotthon támogatására ajánlották fel a jelenlévők.

***Február közepén volt az oslói Norvég Színházban Molière *A tudós nők* című darabjának bemutatója. Az előadást a Svédországban élő magyar rendezőnő, Hilda Hellvig vitte színre.

*** Február 22.-én Krausz György oslói magyar nagykövet rezidenciáján az Irodalmi Teadélután keretében Bartók-Kodály emlékest volt, melyen a két világhírű zeneóriás népdalgyűjtéséről Juhász Gyula tartott előadást. Közreműködött Bordás Mária operaénekesnő. A beszélgetést Kovács Ferenc vezette. Az est háziasszonya Krausz Judit volt.

*** Február 24.-én tartotta a norvégiai Magyarok Baráti Köre évi közgyűlését. A hivatalos program után Berczelly Lászlónak, az Oslói Egyetem professzorának előadását halhattuk *Báró Plato von Ustinow regényes élete és palesztinai régészeti gyűjteménye* címmel.

*** Az oslói Norvég Színház *Ikrek* címmel március 3.-án mutatta be Kristóf Ágota művét Jon Fosse világhírű drámaíró feldolgozásában.

Kristóf Ágota 1935-ben született Magyarországon. 1956-ban Svájcba emigrált, és egy óragyárban helyezkedett el, amíg tökéletesen el nem sajátította a francia nyelvet. 1987-ben írta meg első nagysikerű regényét, a *Nagy füzetet* amely meghozta számára a világhírnevet.

Ezt követően megszületett *A bizonyíték*, valamint *A harmadik hazugság* című regény is. Ennek a trilógiának a többsikű története - időnként elmosódó határokon át ingázva a képzelet, a valóság és a hazugság világa között – egy ikerpár világát tárja elénk. A regényt eddig 33 nyelvre fordították le, köztük magyarra is. Kristóf Ágota ma is Svájcban él és franciául ír. Regényeit, rádió- és színpadi drámáit, ver-

seit a világ számos országában ismerik. 2001-ben neki ítelték Svájc legtekintélyesebb irodalmi díját, a Gittfried Keller Díjat.

***Március 15.-én az oslói Koncertházban Érdi Tamás zongoraművész koncertjét hallhattuk. Közreműködött Bordás Mária operaénekes.

A programban Liszt, Chopin, Bartók és Kodály művei szerepeltek.

***2007. március 18.-án a oslói Magyarok Baráti Köre rendezésében *Szép világ a magyarnak* címmel Berecz András magyarországi ének- és mesemondó műsorában népdalok, mesék, legendák hangzottak el az 1848-as szabadságharcról.

*** Március 1.-én a Vigeland Múzeumban nyílt meg az Oslóban élő Lisztes István szobrászművész kiállítása.

Nagy Erika fotója: Az elhagyott—2

A skandináviai országokban élő magyar alkotók névsora

Írók

(prózaírók, költők, fordítók, tanulmányírók, kritikusok, közírók)

Antal Imre, Arvidson Sára, Balogh Beáta (1973), Bánáti Gabriella, Bartal Klári, (1940),Bartha István, Békássy N. Albert (1942), Bendes Rita, Benedekné Szőke Amália, Berg (Böti) Olga, Bíró István, Bitay Zsolt (1973), Blénessy Zoltán, Bodoni-Lindh Anikó (1950), Bodor Attila, Borka László (1932), Boross Katalin, Boross Kálmán, Bozsodi László, Bruckner Zoltán, Burányi Gyula, Csák János, Csatlós János (1920-1993), Csíkzsögödi Szabó Zoltán (1957), Csillag János (1952), Czibik Gábor (1975), Deák Csaba (19), Dobos Éva, Dohi Alexandru, Domonkos István (1940), Dóri Tibor(1936), Dusa Ödön (1943), Eggens Magda (1924), Faludi Iván (1895-1978), Farkas Jenő, Fászkerti Mária, Fazakas Marianne (1956), Fodor Béla, Fodor Imre, Fonyó István (1942) Földesi Katalin, Fülöp Éva, Fülöp Géza, Gaál Zoltán, Garam Katalin, Gellért Tamás, Gergely Edit Edo (1978), Gergely Tamás, Gilice Zsuzsanna (1970), Gleichmann Gabi (1954), Göndör Ferenc (1928), Grünfeld Benny (1928), Gulbransen Weche, Gulyás Miklós (1938), Gyóni István (Stefan Westlund, 1938), Hámosi László (1911-1984), Harrer Gábor (1951), Havasi-Krasznai Erzsébet (1954), Hegedűs Zsolt, Hont Gábor (1953), Horváth Attila, Homoki Mária, Hunyadi Viktória, Inczédi Gombos András (1940), Janáky Réka (1963), Járai János, Kató János (1948), Kemény Ferenc (1917), Kesselbauer Gyöngyvér, Klein Éva, Klein György (Georg Klein, 1925), Kovács Ferenc (1949), Kozák Katalin, Kulich Károly, Ladó József (1911), Lahovány Pál, Lakatos Júlia, Langer (Jo) Sophie (1912-1990), László Patricia (1971), Lázár Ervin Járkáló (1953), Lázár Oszkár, Libik György (1919-1995), Lipcsey Andersson Emőke, Lőrinczi Borg Ágnes (1974), Lukács Zoltán, Márky Ildikó (1940), Martinovits Katalin, Mervel Ferenc (1936-2004), Mészáros Gabriela, Mihály Ferenc, Molnár Attila, Molnár-Broander Éva, Molnár István (1950), Mórítz László, M. Veress Mária, Molnár Veress Pál, Müller Mária, Müller Teréz (1925), Nádasdy Farkas Irén, Nalberg Zoltán (1941), Neufeld Róbert (1937), Ortman Mária (1939), Pál Zsolt, Palotai Mária, Pándy Kálmán (1908-1988), Perger Dénes, Poeschl Mari, Publik Tony (1970), Rokenes K. Erzsébet, Rosenberg Ervin (1935), Roth Imre (1924), Rozsnyay Béla, Sall László (1961), Sánta Judit, Sára Erzsébet (Sara Elisabeth, 1952), Schapira Székely Zoltán (1955), Sebestyén Éva, Solymossy Olivér (1914-1986), Solymossy Péter, Strasser Boglárka, Strassburger Ferenc (1941), Szalontai Éva, Sulyok Vince (1932), Svéd Frans (1923), Szabó Petra (1951), Szalay Sándor, Szarka István (1966), Szeles Judit (1969), Szende Stefana (1901-), Szente Imre (1922), Szilágyi László, Szöllösi Antal, Szűcs András, Szűts Gábor (1928), Tamás Gellért (1963), Tanító Béla, Tanító Béláné, Tar Károly (1935), Tatár Mária Magdolna, Thinsz Géza (1934-1990), Thurman Zoltán, Tompa Anna, Tóth Ildikó Irma (1941), Tóth Ilo-na, Tóth Károly Antal, Újvári Tünde, Veress Biborka, Veress Zoltán (1936), Vető

János, Vető Jenő, Vincze Sándor, Vincze Iván, Vörös Márton (1900-1993), V. Telegdi Magda, Zichy Aladár (1925), Zsigmond Gyula, Zsurbej Magda (1935)

Zeneművészek

(zeneszerzők, zenei előadóművészek, könnyűzenészek)

Bercelly Montág Mária, Bogányi Bence, Bogányi Bernadett, Bogányi Gergely (1974) Bogányi Mária, Bogányi Tibor, Bukovinszky Dávid, Bukovinszky Marianna, Bukovinszky Valéria, Citron Zsuzsa, Csatószegi Judit, Deák Dénes, Deák Csaba (1932), Dénes Elemér, Gaál Zoltán, Grigoricza Olesen Panna, Gulyás Georg, Hentz Helga, Hibay Éva, Hirtling Béla, Jónás András, Juhász Gyula, Kádár György, Kerényi János, Kovács Erika, Marina Cristian, Maros Ilona, Maros Miklós, Mokos Imre, Molnár Dávid, Molnár Tibor, Pallay Gizella, Práda Kinga, Rózmán Ákos (1929—2005), Sinai Pál, Sólyom János, Stuber György, Szilvay Csaba, Szilvay Géza, Szilvay Réka, Szirányi László, Szirányi Mária, Szokolay Sándor, Tamás Gábor, Ungváry Tamás, Urbán Imre, Vas Tamás, Vásárhelyi Melinda, Vető János, Vincze Iván.

Előadóművészek

(rendező, színészek, énekművészek, mozgásművészek)

Balázs Beatrix, Benczédi Zsuzsa, Benyő (Fülöp) Krisztina, Bíró János, Bokány Ferenc, Bödös Krisztina, Dálnoki Dániel, Deák Dénes, Domonkos István, Dusa Ödön, Garlati Lajos, Fábián Mihály, Eszterhás Péter, Fodor Béla, Hibay Éva, Horváti Eszter, Kis Ildikó, Magyar Melinda, Misurák János, Molavi Mária, Mulvai Márta, Orbán Csaba, Páll Zsolt, Pető Tünde, Pintyi család, Práda Sagvik Kinga, Publik Antal, Rajta Erzsébet, Schapira Zoltán, Sólyom János, Stuber György, Székely Ágnes, Székely Zoltán, Szokolay Sándor, Szolnoki Zoltán, Tamás Gábor, Tálás Ernő, Wolf Judit, Urbán Csaba, Zsurbej Magda (1935).

Film-, videó- és fotóművészek

Balogh Sándor (1931-2006), Bánhegyi László, Bánovits András, Bárány Tibor (1955), Borbás István, Boros Kálmán, Buday Károly, Dombi László, Dusa Ödön, Fagyos István, Farkas István, Farkas Jenő, Herskó Anna, Herskó János (1926), Kemecsi Ferenc, Körmendi Dalma, Márton Zoltán (1962), Mihala Éva, Nádasi Róbert, Páhi István (1950), Szirányi László, Tiglezan József (1964), Ungváry Ildikó, Vető János.

Képzőművészek

(festőművészek, grafikusok, szobrászok, formatervező, textilművészek, építész, restaurátorok, művészettörténészek, műkedvelő képzőművészek)

Ambrus Lajos, Antony Imre (1932), Ács István (1959), Bartha Magda (1955), Belik Ferenc, Benczédi Ilona (1948), Birincsik József, Bodoni János, Boros Kata-

lin (Catlin K. Schlosser), (1952), Boros Kálmán, Citrom Zoltán, Csanádi Ibolya (1953), Csíki Levente (1954), Csikós Tibor (1957), Csíkzsögödi Szabó Zoltán, Dániel Éva (1952), Dániel Lajos, Dávid Aladár, Dohi Alexandru, Drab Károly (1944), Farkas Ildikó, Farkas Kinga, Fazakas Ildikó, Fazekas Marianne, Garami Éva, Gilice Zsuzsánna, Gulyás Balázs, Gyulai Farkas Sándor (1945), Halász Szabó Sándor (1920-), Hont Robert, Horváth István, Jiglund Krisztina, Kasza András, Kasza Ildikó, Kasza Imre (1952), Kertész Gábor, Kiss Pál László (1922-2007), Kormos László, Kovács Anna Mária, Kovács Emese, Kovács Gyula, Kovács Ferenc, Kuk László, Láposi Eszter, Láposi Sylvia, Lénárt István, Liknivist Mária, Lisztes István (1942), Löffler Ervin, Mayer Hella (1976), Mihály Ferenc, Mikudin István, Mikola Nándor (1911-2005), Miski Török Ágnes, Molnár Attila, Mocanu Elena Dorina, Mokos Imola, Mórítz Livia, Némethy Sándor (1955), Olasz József, Patachich Csilla, Pogány Gábor, Poeschl Mari, Popovics Zoltán, Rébner-Widengard Krisztina, Rothman Lenke (1929), Rozsnyay Béla, Solymosi Ágnes, Söshl Mária, Szabó Klára, Szabó Magdolna (1958), Szántó Kinga, Szakács Krisztina, Szalay Katalin, Szilágyi László, Szinnyi Kiss Ildikó, Szirányi László, Tompa Anna, Tóth Albert, Tóth Attila, Tóth Tímea (1981), Urbán Attila (1977), Várkonyi Erika (1975), Venczel Árpád, Venczel Gyöngyi, Vető János, Vincefi Sándor, Wagner Nándor ().

**Kérjük az érdekelteket és olvasóinkat, hogy bővítsék, helyesbítsék,
pontosítsák a névsort.**

Távbeszélő: 046 145 364, villámposta: tar.karoly@gmail.com

Képtár melléklet

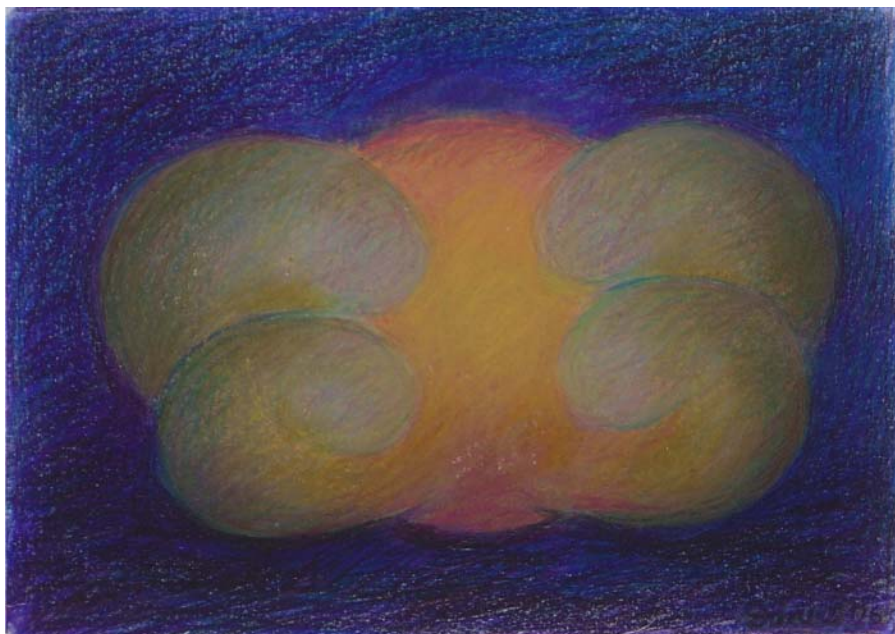
Dániel Lajos: Lányok (2003, olaj, 57 x 67 cm)

A következő oldalakon a sorozat képeinek címe:
Karl Johan széke, Terhesség, Születés, Evés, és Paletta.
(olajkréta, 36 x 27 cm) **2006.**

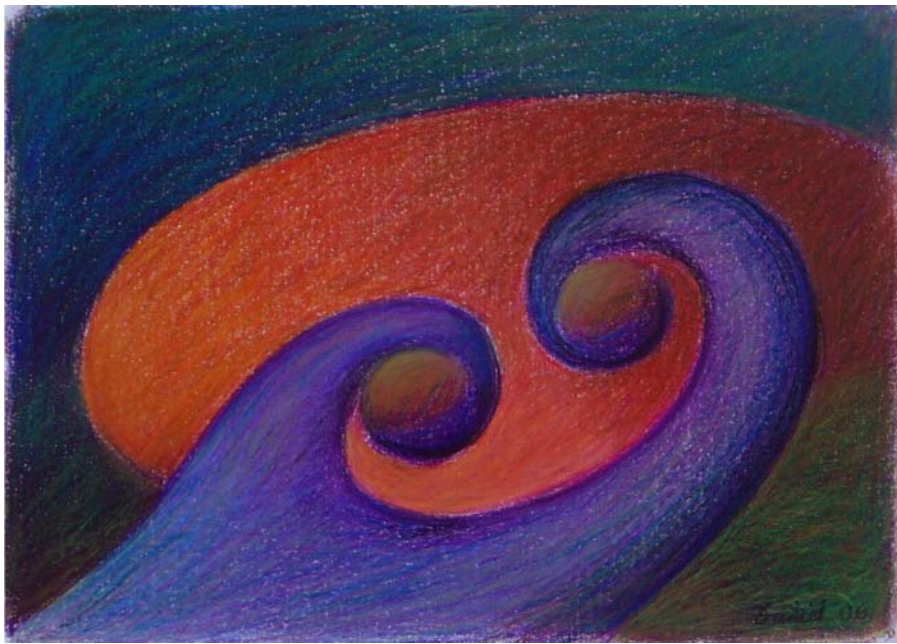
Dániel Lajos munkái

Képtár melléklet

Dániel Lajos munkái

Képtár melléklet

Carl- Erik Nordblad esperes (1982, olaj (88 x 106 cm)

◀ **Váratlan látogató, pastel kréta 64 x 47 cm 2005.**

Bodoni János munkái

**Vidám
emlékek
(dombormű)**

Képtár melléklet

Lány
(fa)

Bodoni János munkái

Kiáltás (fa)

Képtár melléklet

Együttlét (fa)

Hattyú (fa)

Dániel Éva munkái

Tél (olaj, Hilleman technika, 62 x 83)

Képtár melléklet

Esőben (olaj, 54 x 67)

Svéd korona (olaj, 54 x 67)

Dániel Lajos: Kő (2005, olaj (92 x 68 cm))

Ághegy

Skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam

17. szám – 2125– 2256 oldal.

ISSN 1650 – 8483.

Honlap: www.hhrf.org/aghegy

Honlapszerkesztő: Balázs Viktória

Számítógépes tanácsadó: Kónya Balázs

Szerkesztőség: 222 40 LUND, Landsdomarevägen 1, Svédország

Telefon / fax: 00 4646 145 364, tar.karoly@gmail.com